

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад
«Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»

Полтавщина - земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XIII обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

2022

2022

конференції учнівської молоді
XIII обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XIII обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Полтава
ТОВ «Фірма «Техсервіс»
2022

*Рекомендовано до друку методичною радою
Комунального закладу «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства
учнівської молоді Полтавської обласної ради»,
протокол № 3 від 24 жовтня 2022 р.*

Рецензенти:

Бабенко Л. Л., доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України, завідувач кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Шуканова А. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Редакційна колегія:

Кожух Л. І., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Копилець Є. В., кандидат педагогічних наук, заступник директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Рець Ю. В., завідувач відділу Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Рябуха Ю. А., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Павелко Г. Г., керівник гуртка Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

П'яташ В. С., керівник гуртка Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Ярошенко Ю. О., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Відповідальні за випуск:

Півняк А. Ю., виконує обов'язків директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Порубай Н. Ю., заступник директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята.

Збірник кращих матеріалів XIII обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді / Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2022. – 132 с.

УДК 371. 385. 5: 908

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПОЛТАВЩИНІ

НЕВИЧЕРПНИЙ СКОВОРОДА: ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ КНИГИ

Федорова М. А.,
завідувач відділу краєзнавства Полтавської
обласної універсальної наукової бібліотеки
ім. І. П. Котляревського

Підписування книжок, а ще більше дуже негарного і варварського вибивання на них обридливих печаток давно вже уникають культурні люди... Тому і у нас треба на се звернути увагу, бо хоть се на око дрібничка, але все-таки на них ґрунтується се, що управнює нас до зачислювання себе в ряди культурних народів

Богдан Януш

Ще задовго до 300-річчя ювілею одного із «найученіших людей свого часу й разом з тим самотнього, убогого мандрівника з молодих літ і до старості, який називав себе старцем Варсавою» [5, с. 4] трапилася на очі книжка з фонду Полтавської наукової книгозбірні імені І. П. Котляревського. Видання невеликого формату. Мармурова обкладинка коричневого кольору, кути книги мають незначні потертості, корінець шкіряний. На корінці витіснено – «Сочиненія Сковороди». Відкриваємо... І розуміємо, що знайшли скарб – «Сочиненія въ стихахъ и прозѣ Григорія Савича Сковороды. Съ его портретомъ и почеркомъ его руки!» Книга надрукована у Санкт-Петербурзі. Включає у себе коротку біографію, збірку «Сад божественныхъ пѣсней», трактати «Разговор о том: знай себе», «Убогий жайворонок», «Борьба и прѣ о том: претрудно быть злым, легко быть благим», «Бесѣда двое», «Прѣ бѣсу со Варсавою», «Начальная дверь ко христіанскому добронравію» та «Самопознаніе», а також «Переписку с харьковскими друзьями» і «Случаи из жизни Г. С. Сковороды» [4]. Рік видання позначений римськими цифрами: MDCCCLXI – 1861.

Як не показати читачам культурну пам'ятку у ювілейний рік Григорія Савовича! Адже давно стало загальноновизнаним, що духовна спадщина Сковороди є предметом нашої законної національної гордості.

Книга цікава з кількох точок зору. По-перше, видання має власницькі знаки: на форзаці примірника міститься сургучева печатка кармінового кольору – И. П. Яновскій; напис «Куплена въ Харьковѣ въ библиотекѣ Кукулевскаго, заплачено 5 руб. серебромъ» і нижче підпис «Иван Петрович Яновский. 1883 года. Декабря 29 дня»; по-друге, книга вже з моменту виходу викликала дискусію між істориком Миколою Костомаровим та письменником Всеволодом Крестовським, за якою можна було спостерігати на сторінках часописів «Основа» і «Русское слово» [6, с. 118] і, по-третє, це є перше друковане видання творів Сковороди. Власне кажучи, твори філософа розійшлися в рукописах по всій Україні ще за його життя. А ось друковане видання вийшло вже по смерті письменника у 1861 році.

Зупинимось коротко на власникові книги, який придбав це видання у пана Куколевського, господаря книгарні і почесного громадянина Харкова. Іван Петрович Яновський був сином священника з Білоцерківки Хорольського повіту. Сам мав священницький сан. Після навчання у Полтавській семінарії вступив до Київської академії, яку закінчив у 1881 р. З 16 серпня 1882 р. за власним бажанням переведений до Полтавського духовного училища викладачем грецької мови. Він багато вивчав матеріалів з історії минулого Полтавської єпархії, друкував свої роботи у Полтавський Єпархіальних Відомостях. Зокрема, у виданні за 1884 рік є його стаття «Украинский философ Г. Сковорода и его нравственное философское чтение» [3, с. 231-232]. Можливо, ця стаття була написана під впливом придбаної книги.

Щодо примірника, ймовірно, Іван Петрович придбав це видання для бібліотеки, оскільки на книзі міститься прямокутний штампель фіолетового кольору «Фундаментальна бібліотека Полтавського духовного училища». Власник книги вказав ціну видання – «5 руб. серебромъ». Аналізуючи ціни на товари кінця 18 ст., можна відзначити, що твори Сковороди і тоді коштували дорого, оскільки за рубль можна було придбати лантух картоплі, а якісна книга коштувала від 3 рублів.

Леонід Ушкалов, відомий дослідник постаті філософа, зазначав, що «на початку 1860-х років Микола Костомаров завзято обороняв Сковороду від нігілістичних кпинів Всеволода Крестовського» [7, с. 16]. У липневому номері часопису «Русское слово» В. Крестовський, підписавши свій текст криптонімом Вс. К-овскій, надрукував невітшну рецензію на книжку Сковороди, запитуючи для кого друкуються подібні твори та зачіпаючи, зокрема, особистість вченого І. Срезневського. На цю рецензію активно відгукнувся М. Костомаров [2]. Нам пощастило знайти у фонді бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха ПНПУ ім. В. Г. Короленка часопис «Основа» за 1861 рік зі статтями М. Костомарова [1, 2], у яких він намагається довести хибність поглядів Крестовського. Приведемо декілька цитат: «Мало можно указать такихъ *народныхъ* лицъ,

какимъ былъ Сковорода, и которыхъ бы такъ помнилъ и уважалъ народъ» [2, с. 177]. «Сочиненія Сковороды не нравятся рецензенту; не нравятся они, быть-можетъ, и намъ, но изъ этого не слѣдуетъ, что они не имѣютъ никакого достоинства и что не надобно ихъ печатать» [2, с. 177]. «Очевидно, вамъ хотѣлось бросить комкомъ грязи въ И. И. Срезневскаго. Надѣмся, что вы найдете совершенно умѣстнымъ нашъ вопросъ: за что?, — потому что дѣятельность г. Срезневскаго какъ ученаго, литератора, профессора, академика еще не была оцѣнена печатно и не подверглась осужденію общественнаго мнѣнія» [2, с. 179]. У підсумку Костомаров зазначає: «...чтеніє вашей рецензії производитъ дѣйствіє отвратительнаго запаха невѣжества и школьническаго нахальства» [2, с. 179].

На останок варто додати ще один штрих до історії представленої нами книги. У 1965 році вона, разом з добірним стосом інших видань, мала б бути передана до фондів Національної історичної бібліотеки України. Але залишилась у Полтаві! У той час Полтавську ОУНБ ім. І. П. Котляревського очолювала Єлизавета Михайлівна Медяник. Нам не відомо, чому книга не потрапила до Києва: через недбалість пакувальників, чи, навпаки, бібліотекарі навмисне вирішили залишити цінне видання на батьківщині письменника. Чи не підтверджує це факт «невловимості» Сковороди?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костомаров Н. Отвѣтъ на статью Всеволода Крестовскаго: «Ходатайство Костомарова за Сковороду и Срезневскаго» // Основа. — 1861. — № 8. — С. 1-14.
2. Костомаров Н. Слово о Сковороде. По поводу рецензии на его сочинения в «Русском слове» // Основа. — 1861. — № 7. — С. 176-179.
3. Павловский И. Ф. Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века : издание Полтавской Ученой Архивной Комиссии. — Полтава : Типо-лит. И. А. Дохмана, 1912. — 238 с. : портр.
4. Сковорода Г. С. Сочинения в стихах и прозе. — Спб. : [б. и.], 1861. — 310 с.
5. С. Р. Григорій Савич Сковорода : біографічний нарис : пер. з рос. — Катеринослав : Вид-во Союзу Споживчих Товариств, 1920. — 16 с.
6. Сулима М. Полеміка навколо Григорія Сковороди. Рік 1861-й // Переяславські Сковородинівські студії. — 2013. — Вип. 2. — С. 118-121.
7. Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода: семінарії. — Харків: Майдан, 2004. — 776 с.

ОБРАЗ Г. С. СКОВОРОДИ У ТВОРЧОСТІ І. П. КАВАЛЕРІДЗЕ

*Дідусенко Г. А.,
головний бібліотекар відділу краєзнавства
Полтавської обласної універсальної наукової
бібліотеки ім. І. П. Котляревського*

Багатогранність творчої натури нашого земляка І. П. Кавалерідзе вражає і викликає захоплення: він не тільки належить до плеяди самобутніх і оригінальних українських скульпторів, але й по праву вважається одним з кращих діячів українського кіно. Не цурався він й літературної праці. Тож і діапазон його творчих здобутків досить різноаспектний – від монументальних пам'ятників і скульптур до кінофільмів та театральних п'єс. Що стосується тематики його творів, то, за словами І. Кавалерідзе, «У віковій боротьбі рідного народу за своє соціальне й національне визволення я шукав і знаходив те, що полонило мою увагу» [6, с. 178]. Особливу принаду для Івана Петровича становив його непересічний земляк – Г. С. Сковорода, чий образ митець втілював протягом усього свого творчого життя, використовуючи різноманітні мистецькі засоби.

Найпершим і головним таким засобом стала скульптура. За своє творче життя І. Кавалерідзе відтворив образ Г. С. Сковороди у численних погруддях, скульптурах, пам'ятниках та меморіальних дошках.

1) Лохвиця. Пам'ятник Г. С. Сковороді. Фігура Г. Сковороди встановлена на невисокому чотиригранному постаменті, опорою якому служить широкий прямокутний цоколь, і зображує філософа під час короткочасного перепочинку. Поза поета проста і невимушена, погляд спрямовано прямо перед собою. Босоніж, у полотняному вбранні, з перекинutoю через плече свиткою, він стоїть, вільно спираючись на палицю. У лівій руці його вірна супутниця – сопілка. До його створення І. П. Кавалерідзе приступив у серпні 1922 року. Як згадував митець, «Це були напружені, духовно і фізично стомлюючи дні без відпочинку й сну. Бракувало будівельних матеріалів, робочих рук. Довелося за найменші господарчі дрібниці братися самому. І все ж монумент було закінчено своєчасно» [5, с. 21]. Його урочисте відкриття відбулося 23 грудня 1922 року на честь 200-річчя з дня народження Г. С. Сковороди.

Початковий пам'ятник був виготовлений із бетону, в якому скульпторові вдалося створити повну ілюзію каменю. На жаль, під час Другої світової війни пам'ятник було значно пошкоджено. Тож згодом була виконана авторська реконструкція пам'ятника, під час якої скульптуру філософа відлили в бронзі, а постамент виконали із чорного лабрадориту, на чотирьох гранях якого висікли пам'ятні тексти та вислови Г. С. Сковороди: «Народний філософ-учитель Григорій Савич Сковорода. 1722-1794»; «Великому землякові в 200-ліття з дня його наро-

дження – Лохвицький Повітовий Виконавчий Комітет Рад Робітничо-Селянських та Червоногвардійських депутатів. 1922 р. Пам'ятник реставровано на відзначення 250-річчя з дня народження Г. С. Сковороди. 1972 рік»; «Счастлив, кто сопряг себе частную должность с общею. Сия есть истинная жизнь. Г. С. Сковорода»; «МУДРСТВУЮТ: простой народ спит – и сном крепким, богатырским, но всяк сон есть пробудный. Г. С. Сковорода». Потому пам'ятник вдруге врочисто відкрили 29 листопада 1972 року на честь 250-річного ювілею філософа.

2) Чорнухи. Погруддя Г. С. Сковороди. Перша спроба увічнити пам'ять філософа на його малій батьківщині відбулася у 1914 році, коли жителі селища Чорнухи звернулися до Лохвицької повітової земської управи з проханням за дозволом на збір пожертвуваль для будівництва пам'ятника своєму землякові. Після тривалих дебатів дозвіл було нарешті отримано. Але цим планам стала на заваді Перша світова війна. У 1922 році Лохвицький повітвиконком виносить спеціальну постанову про спорудження у Лохвиці монументу Г. С. Сковороди й одночасно вирішує встановити погруддя філософа у с. Чорнухи.

Гіпсове погруддя мудреця, створене І. П. Кавалерідзе, було урочисто відкрите у грудні 1922 року. Встановили його біля школи, яка цього ж року почала носити ім'я Г. С. Сковороди. Під час війни воно було пошкоджене і після реставрації повернуто на місце. У 1972 році, з нагоди 250-річчя Г. С. Сковороди, у Чорнухах було побудовано і відкрито історико-краєзнавчий музей (тепер Чорнухинський літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди). Тоді ж погруддя Г. С. Сковороди було перенесено у першу залу музею і стало одним із його найцінніших експонатів.

3) Сковородинівка Харківської області. Погруддя Г. С. Сковороди. Бронзове погруддя покоїться на високому триступінчастому постаменті. На ньому простий надпис «Г. С. Сковорода» [3, с. 23]. Встановлено пам'ятник на території садиби літературно-меморіального музею Г. С. Сковороди за декілька метрів від могили філософа. Його було відкрито у 1972 році з нагоди відзначення 250-річного ювілею Г. С. Сковороди. Погруддя є спільною працею І. П. Кавалерідзе з архітектором В. Г. Гнєзділовим.

4) Київ. Пам'ятник Г. С. Сковороді. Філософ зображений як мандрівник, що здалека прийшов до Києва і з благоговінням дивиться на свою альма-матір. Бронзова фігура Григорія Савича на повний зріст розміщена на низькому постаменті з чорного граніту: його постать у довгій свитці, струнка і аскетична, права рука притискає до грудей полотно торбинку. Згідно із першим проектом, запропонованим І. Кавалерідзе, Сковорода був босим, з Біблією під пахвою і хрестиком на шиї. Але цей варіант був відхилений партійним керівництвом. Тому натільний хрестик прибрали, Біблію в руках замінили торбинкою, а на

ноги одягли постолі. Урочисте відкриття пам'ятника відбулося 1 березня 1977 року на Контрактовій (тоді – Червоній) площі у сквері навпроти будівлі Києво-Могилянської академії, в якій Г. Сковорода провів багато років. Це була одна із останніх робіт Івана Петровича, де він був автором проекту, а В. Гнезділов – архітектором.

5) Харків. Пам'ятник Г. С. Сковороді. Бронзова фігура Г. С. Сковороди розташована на одному гранітному щабелі (без п'єдесталу). Біля підніжжя розташована чорна мармурова табличка з лаконічним ім'ям філософа. Григорій Савич ніби вийшов з воріт Покровського монастиря, де викладав у Колегіумі в 1759-1769 рр. Пам'ятник було відкрито 3 вересня 1992 року на Університетській гірці, на території Покровського (до 2009 р. – Терасного) скверу. Автор пам'ятника, Ю. Шкодовський, виконав його за оригінальним проектом І. П. Кавалерідзе.

6) Київ. Меморіальна дошка Г. С. Сковороді. На дошці, під барельєфним зображенням бюсту Г. С. Сковороди (у профіль), розташовано напис: «Тут у будинку колишньої Київської Академії в 1744-1750 рр. навчався видатний український філософ і поет Григорій Савич Сковорода». Встановлена у 1964 році на фасаді староакадемічного корпусу Києво-Могилянської академії. Є спільною роботою І. П. Кавалерідзе (скульптор) з Р. П. Бикою (художник).

Як непересічний кіномитець І. П. Кавалерідзе зняв повнометражний художній фільм «Григорій Сковорода», де виступив не лише як режисер, але й написав сценарій. Фільм розповідає про перший період життя Г. С. Сковороди (40-60 рр. XVIII ст.), не висвітлюючи при цьому його дитячих років. Мандрівний філософ, у трактуванні І. Кавалерідзе, постає не лише як просвітитель, що до деякої міри абстрактно пояснює проблеми моралі, але, передусім, як носій бунтарського духу у своєму прагненні до правди й справедливості. Для більш глибокого розкриття образу Г. С. Сковороди. Митець використовує своє розуміння змісту тої епохи, настроїв і прагнень сучасників філософа. Досягається це дбайливим відтворенням історичної атмосфери епохи, що відчувається як в діалогах, так і в окремих деталях побуту й оформлення інтер'єрів.

Кінострічка знімалася на кіностудії ім. О. Довженка і вийшла у прокат 5 березня 1958 року з українсько-російським дубляжем, оскільки, як і в попередніх роботах І. Кавалерідзе, персонажі розмовляють у відповідності до своєї національної належності – українською та російською мовами.

П'єса «Григорій Сковорода» (Григорій і Параскева): трагедія на 2 дії, 12 картин» І. П. Кавалерідзе зросла на літературній ниві. В ній зображується той же період, що і в однойменному фільмі, але викладений він набагато опукліше та виразніше. Характеристика дійових осіб максимально поглиблена, тож образи зазнали суттєвих змін, або взагалі були вилучені. Так, І. Кавалерідзе значно розвинув лінію Параски,

Сагури, Василя Томари, вдало ввів ретроспекцію подій, що допомагають розкрити любов Григорія до Параски. Також суттєво були скорочені епізоди в семінарії. Родзинкою п'єси стало щедre використання українського фольклору, який органічно вплітається в сюжетну канву та стає неодмінним компонентом дії. Тож «те, що було у фільмі тільки намічено, зазвучало у п'єсі на повну силу, поетично і пристрасно» [1, с. 142]. П'єса була написана у 1968 році і ввійшла до четвірки п'єс, написаних І. П. Кавалерідзе, що посіли чільне місце в репертуарі українських театрів.

Тому погодимося із характеристикою, яку надав П. П. Ротач І. П. Кавалерідзе, зазначивши, що він – «Скульптор, сценарист і кінорежисер, драматург і прозаїк, і в кожній галузі – художник-мислитель, оригінальний творець, що залишив слід у духовній культурі українського народу [6, с. 178]. І додамо, що сковородіана І. П. Кавалерідзе є справжньою перлиною у його творчому намісті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зініч С. Г. Іван Кавалерідзе / С. Г. Зініч, Н. М. Капельгородська. – К. : Мистецтво, 1971. – 184 с.
2. Кавалерідзе І. П'єси. – К. : Дніпро, 1976. – 240 с.
3. Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди, с. Сковородинівка (Харк. обл.) / авт. тексту Т. М. Борисова. – Х. : Прапор, 1986. – 61 с.
4. Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди : путівник. – Чорнухи, 2008. – Брошура.
5. Німенко А. В. Кавалерідзе – скульптор. – К. : Мистецтво, 1967. – 94 с.
6. Ротач П. П. Колоски з літературної ниви : короткий літературний календар Полтавщини. – Полтава : Полтавський літератор, 1999. – 558 с.

ПАМ'ЯТНИКИ, ПРИСВЯЧЕНІ ПОЛТАВСЬКІЙ БИТВІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

*Копилець Є. В.,
кандидат педагогічних наук,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
Комунального закладу
«Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»*

Хочуть того полтавці чи ні, їхнє місто в історичному контексті асоціюється насамперед із Полтавською битвою 1709 року. Увічнення пам'яті про цю «преславну викторію» Петра I свого часу вивищило Полтаву до губернського центру і значною мірою визначило архітектурне обличчя міста. До ювілеїв битви Полтаву розбудовували, зводили нові тематичні монументи.

У 2020 р. Полтавська облдержадміністрація визначила «туристичні магніти області». При цьому було враховано критерії, рекомендовані Державним агентством розвитку туризму України: популярність серед туристів, транспортна доступність, привабливість локації для фотосесій. До п'ятірки місць, які особливо притягують туристів, увійшов і Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» [5].

Водночас важко знайти дразливішу навколополтавську тему, аніж «ссяйво чужої слави». Проблема інтерпретації імперських пам'яток, присвячених «славе русского оружия», періодично з'являлася на авансцені українського суспільно-політичного життя. І якщо 2009 р. повідомлення про пропозицію російського уряду перенести монумент Слави до Петербурга задля збереження пам'ятки ще було першоквітневим жартом, то російська військова агресія проти України вкрай загострила сприйняття колони з орлом у центрі Полтави як ворожого маркера.

До Дня Незалежності України у 2014 р. над монументом Слави вперше замайорів синьо-жовтий прапор. За період 2014-2022 рр. Інтернет-видання «Полтавщина» близько 30 разів зверталось до теми синьо-жовтого та червоно-чорного прапорів «в зубах у орла» (формулювання полтавського міського голови Олександра Мамає). У 2022 році містом прокотилася хвиля публічних проявів зневаги до імперських пам'ятників, зокрема, в липні пам'ятник на місці відпочинку Петра I облили фарбою та доповнили унітазом. У серпні-жовтні співробітники Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» закрили пам'ятник на місці відпочинку Петра I, скульптуру

Петра I перед музеєм та пам'ятник коменданту Полтави Олексію Келіну синьо-жовтою сіткою.

Остаточного передбачення Юрія Андруховича, що «тепер лише два полтавські пам'ятники свиням..., як і пам'ятник полтавській галушці, можуть почуватися в безпеці й певності» [1], набуло рис реальності на осінь 2022 року. 7 вересня Експертна рада Міністерства культури та інформаційної політики з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму розглянула питання щодо подальшого існування в публічному просторі Полтави пам'ятників, пов'язаних із перемогою в Полтавській битві військ Росії над союзними військами України та Швеції: монумента Слави, пам'ятника на місці відпочинку Петра I, пам'ятника коменданту Полтави Олексію Келіну та захисникам Полтави. Вони були визнані такими, які продовжують закріплювати російське бачення української історії, принижують честь та гідність українського народу і його Армії тоді, коли триває війна за існування Держави. Тож Полтавській обласній військової адміністрації та Полтавській міській раді рекомендовано демонтувати та прибрати з публічного простору зазначені пам'ятники [3].

Зрозуміло, що, діючи у правовому полі, зробити це геть непросто – адже правових підстав для демонтажу пам'яток культурної спадщини обмаль, до того ж, відповідно до усталеної процедури, потрібно спершу виготовити облікову документацію на кожен пам'ятник, адже вони є частиною єдиного комплексу історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви».

Зрештою, монумент Слави є містобудівною домінантою, яку не просто замінити на рівноцінний мистецький витвір. Лев Вайнгорт, який присвятив пам'ятнику Слави окреме дослідження, наголошував, що однією з найзначущіших архітектурно-художніх позитивних якостей монумента є органічний синтез архітектури зі скульптурою. Пам'ятник, що замикає перспективу восьми вулиць, видимий звідусіль і ніби вивиснується над містом попри загальну висоту всього 16, 61 м. Авторка книги «Вулицями старої Полтави» Ольга Чепіль порівняла центр Полтави – Круглу площу з циферблатом гігантського годинника, де стрижнем височіє монумент Слави, а білокам'яні будинки – наче цифри, за якими відлічують дні життя [6, с. 27].

Утім, прибічників демонтажу пам'ятників це не лякає. Ганна Антипович обурено написала у своєму блозі: «Ці пам'ятники приваблювали лише туристів з Московії. Не думаю, що в найближчі десятиліття Раша так зміниться, що йтиметься про якихось туристів звідти» [2]. Правління Полтавського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» також не вважає озвучені перешкоди нездоланими: «На полі Полтавської битви слід влаштувати майданчик для колоніальних скульптур, і на ньому розмістяться всі московські колоніальні

пам'ятники. А на місці колони «слави», що символізує утвердження шизофренічної імперської ідеї Третього Риму, постане прекрасний монумент борцям за Українську самостійну соборну державу. (...) А туристів після огляду оновленої Полтави будуть возити подивитися ще й на колоніальну «псевдовелич» на задвірках Полтави» [4].

Таким чином, на сьогодні майбутнє пам'ятників на ознаменування російської перемоги у Полтавській битві описує вираз «прибрати не можна залишити». Саме таким формулюванням ми схарактеризували стан речей на Міжнародній науково-практичній конференції «Війна та туризм».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович Ю. Батальні сцени. URL: <https://zbruc.eu/node/100507>
2. Антипович (Дениско) Г. Навіщо зберігати російські імперські «пам'ятники» П'ютру I і його полигачам у пору, коли біснують наслідувачі знову пішли війною? URL: <https://poltava.to/project/7541/>
3. Експертна рада МКІП рекомендувала демонтувати російські імперські пам'ятники у Полтаві. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7680.html>
4. «Пам'ятники московитського победобесія – на задвірки Полтави!» – крайова «Просвіта» висловила за демонтаж імперських маркерів. URL: <https://poltava.to/project/7511/>
5. Полтавська облдержадміністрація визначила «туристичні магніти області». URL: <https://www.adm-pl.gov.ua/news/poltavska-oblderzhadministraciya-viznachila-turistichni-magniti-oblasti>
6. Чепіль О. В. Вулицями старої Полтави. Полтава : Дивосвіт, 2012. 164 с.

АРХЕОЛОГІЧНЕ ТА ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

ПОЛТАВСЬКИЙ ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕЛІКВІЇ: ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ В СТИНАХ КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

*Вобла Анастасія, учениця 9 класу
Полтавського ліцею ім. А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Сапегіна А. Ю., учитель історії*

В історії кожного народу є небагато книг, які він вважає своїми реліквіями. З-поміж таких для України – книга, на якій від часу відновлення незалежності президенти складають присягу, книга, яка є найдавнішим перекладом канонічного євангельського тексту книжною українською мовою – Пересопницьке Євангеліє. Але далеко не всім відомо, що історія шляху цієї пам'ятки тісно пов'язана з Полтавським краєзнавчим музеєм ім. Василя Кричевського, в стінах якого від початку заснування установи до окупаційного режиму Євангеліє зберігалось та досліджувалося. Це і визначає актуальність нашого дослідження.

Метою нашої роботи стало вивчення шляху та дослідження Пересопницького Євангелія як пам'ятки історії у період перебування його на Полтавщині, зокрема в час зберігання рукопису в Полтавському краєзнавчому музеї.

Для розв'язання поставлених завдань нами були застосовані різні методи: метод аналізу та систематизації наукового матеріалу, історико-порівняльний, ретроспективний, принципи об'єктивності, науковості, комплексності та системності, метод інтерв'ю.

Пересопницьке Євангеліє – одна з небагатьох рукописних книг, історія створення якої описана в самому рукописі. Мандрування Євангелія, зміст стародавнього рукопису та наукову цінність джерела українські дослідники вивчали в різний час.

Помітний внесок у вивчення цієї пам'ятки зробили М. Максимович, П. Житецький, І. Огієнко, М. Грушевський, О. Білецький, М. Возняк, Я. Гнатенко та ін. Понад 30 років вивчала манускрипт Інна Чепіга. У 2001 році було опубліковано її переклад Євангелія [4].

Під час перебування реліквії в Полтаві походження рукопису, унікальну мовну редакцію детально вивчали О. Грузинський та В. Перетс. Час перебування святині в Краєзнавчому музеї вивчали співробітники установи Тетяна Супрун та Катерина Фесик [7].

Пересопницьке Євангеліє – це один із перших перекладів канонічного тексту, здійснений у 1556–1561 рр. Михайлом Василевичем із Сянока та архімандритом Пересопницького монастиря Григорієм у селі Двірці та у Пересопниці на Волині [4]. Це розкішна книга вагою 9 кг 300 гр, писана пізнім уставом на пергаменті форматом 380х240 мм. Складається Євангеліє з 482 пергаментних аркушів.

Шлях національної святині був тернистим та свого часу проходив через Полтавщину. Від моменту свого завершення пам'ятка зберігалася у Пересопницькому монастирі. У 1701 році Іван Мазепа, в руках якого опинилося Євангеліє, передав його до бібліотеки Переяславської духовної семінарії, яка у 1862 році переміщується до Полтави.

М. Драгоманов писав, що 1873 р. полтавський архієрей надав рукопис оберпрокурору священного Синоду графові Д. Толстому, який проїздив через Полтаву в Петербург. Одночасно до Полтавської духовної семінарії звернувся комітет по облаштуванню археологічного з'їзду з проханням надати йому тимчасово Євангеліє на експонування, однак довідався, що рукопис саме знаходився у Государя. За словами П.Житецького, Євангеліє потрапило до великого князя Петра Георгійовича, принца Ольденбурзького. У 1887 р., після його смерті, книга, за сприяння вдови покійного, повернулася знову до бібліотеки Полтавської духовної семінарії.

На початку ХХ століття рукопис було передано до Полтавського єпархіального давньосховища, про що свідчить інвентарний запис і опис пам'ятки. 1909 р. ця унікальна книга була опублікована головним хранителем Полтавського єпархіального давньосховища В.Трипольським у каталозі зібрання. Рукопис значиться в інвентарних описах під № 121. Тут його вивчали В. Перетц та О. Грузинський. Останній писав: *«Загадкова доля цієї Євангелії: не зовсім з'ясовано її походження, цікава її подальша історія, таємничий зв'язок її з ім'ям гетьмана-романтика Івана Мазепи і, нарешті, надзвичайно характерна його пізніша історія»*[3]. Саме в період перебування книги на Полтавщині Грузинський дослідив деякі особливості рукопису: довів, що автором перекладу твору є архімандрит Григорій.

«У 1915 р. Зібрання давньосховища було передано Природничо-історичному музею Полтавського губернського земства, згодом Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, де рукопис зберігався у фондах музею до евакуації у роки Великої Вітчизняної війни у 1941 році», – розповіла завідувачка сектору науководослідного відділу фондів Сулима Оксана Сергіївна. В умовах атеїстичної пропаганди того часу, звісно, Євангеліє не було експонатом виставки, але зберігалось у сховищі.

В інвентарній книзі № 38 музею, що мала відомості на експонати від № 49001 до 50307, під № 50300 значиться: *«Євангеліє «пересо-*

пницьке», рукописне, на 482 аркушах одбірного пергаменту (з них перший аркуш незаповнений), виконане «полу уставом» оздоблене різнокольоровими заставками, виконаними золотом, кіновар'ю та фарбами».

На жаль, запису вступу цієї пам'ятки до музею знайти не вдалося. Адже частина інвентарних книг згоріла під час пожежі 1943 р.: «Утрати книжкових фондів після пожежі 1943 р. окупантів виявилися катастрофічними: у полум'ї загинули 60 тисяч томів спеціально підібраної бібліотеки, у тому числі 252 екземпляри стародруків, зникло і Пересопницьке Євангеліє» [7]. Завідувачка відділу фондів Сулима Оксана повідомила, що довгий час у Полтаві вважали, що раритет було втрачено під час пожежі. Насправді ж, перед приходом німців, завгосп музею поклав рукопис до ящика з порцеляною, чим урятував національну святиню.

«Під час Другої світової війни частину колекції Полтавського музею, у тому числі й Євангеліє, евакуювали до Уфи», – розповіла Сулима Оксана. Про те, що Пересопницьке Євангеліє дійсно зберігалося кілька десятиліть в Полтавському краєзнавчому музеї, свідчить і в Збірнику, присвяченому 35-річчю музею.

У 1948 році Сергій Маслов виявив Євангеліє поміж речей у Києво-Печерській лаврі і передав його Інституту рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, де воно зберігається і донині. З 2008 по 2017 роки були видані три факсимільні видання святині. 22 серпня 2013 року у приміщенні Полтавського краєзнавчого музею відбулася урочиста презентація та церемонія передачі факсимільного видання Євангелія до фондів закладу. З ним, за словами завідувачки Сулими Оксани, можна познайомитися і зараз.

Отже, Пересопницьке Євангеліє – національна святиня України, яка мала всі шанси бути втраченою протягом в умовах історичних подій нашої держави. На нашу думку, те, що реліквія опинилася на Полтавщині та зберігалася у стінах Краєзнавчого музею, стало важливим етапом у процесі її дослідження та порятунку рукопису в подальшому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пересопницьке Євангеліє 1556–1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик / Уклад.: І. П. Ченіра. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0008982>
2. Супрун Т. Найсвщенніший раритет: (з історії колекції Полтавського краєзнавчого музею) – Полтава: Дивосвіт, 2008. – Вип. IV, Кн. 2. – С. 242-249.
3. Ченіра І. П. Пересопницьке Євангеліє – унікальна пам'ятка української мови. К., 2001. С. 51

ЛЕГЕНДА УКРАЇНСЬКОЇ АВІАЦІЇ – ПОЛКОВНИК ОЛЕКСАНДР ОКСАНЧЕНКО

*Кузуб Дмитро, вихованець гуртка
«Історичне краєзнавство» Полтавської обласної
Малої академії наук, учень 8 класу
ліцею №14 «Здоров'я» Полтавської міської ради
**Керівник: Даниленко І. С., керівник гуртка
«Історичне краєзнавство»***

У перші дні повномасштабного російського вторгнення вони не дали загарбникам панувати в українському небі. Відважні українські льотчики вписали нові історичні віхи до славетного бойового шляху авіації Збройних Сил України.

Не дарма першою легендою українського спротиву повномасштабній російській агресії, що триває вже 8 місяців став Привид Києва, який один за одним збивав літаки окупантів. Як засвідчили згодом військові льотчики та офіційна заява командування Повітряних сил, Привид Києва – це збірний образ українських пілотів, які обороняли столицю у перші тижні повномасштабної війни.

Мета нашої краєзнавчо-пошукової розвідки – дослідити історію відважного українського аса, полковника Олександра Оксанченка, який ціною власного життя боронив Україну.

Народився Олександр Якович Оксанченко 26 квітня 1968 року в с. Маломихайлівка Покровського району Дніпропетровської області. Після закінчення Маломихайлівської школи вступає до Харківського вищого військового авіаційного училища [2].

У 1989–2018 роках проходив військову службу на льотних посадах від льотчика-інструктора до заступника командира військової частини з льотної підготовки: до 1996 року в м. Дніпропетровську, з 1996 року по 2022 рік – в м. Миргороді Полтавської області на посадах заступника командира з льотної підготовки та інструктора-пілота 831-ї бригади тактичної авіації [6].

Полковник Олександр Оксанченко – українець, який став найкращим льотчиком-винищувачем у світі. На його рахунок – більше двох тисяч льотних годин. Славу українського аса заслужив виступами на міжнародних авіашоу та змаганнях SIAF, The Royal International Air Tattoo, International Airshow-2017, Czech International Air Fest. Виконував найскладніші елементи вищого пілотажу. Їх відточував у небі Британії, Угорщини, Румунії, Польщі, Словаччини, Чехії, Данії, Бельгії та Мальти. Його почерк і стиль виконання фігур вищого пілотажу знає весь світ [3].

З початком російсько-української війни в 2014 виконував бойові завдання в зоні АТО. Брав участь в боях за Луганськ. За особис-

ту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, зразкове виконання військового обов'язку нагороджений орденом Данила Галицького.

У 2018 році Олександр Оксанченко звільнився з лав ЗСУ, але продовжував служити у 831-й бригаді тактичної авіації повітряного командування «Центр» Повітряних Сил ЗС України у Миргороді як цивільний на посаді інструктора-пілота. Та коли Росія розпочала широкомасштабне вторгнення в Україну, став до лав захисників, сівши за штурвал бойового винищувача Су-27. Брав участь у повітряних боях за Київ. 25 лютого 2022 р. полковник О. Оксанченко відволік ворожу авіацію на себе, щоб дати змогу врятуватись побратимам. Загинув у бою над Києвом.

Указом Президента України від 28 лютого №78 полковнику Олександру Оксанченку присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» посмертно [5].

І в Україні, й за кордоном полковника Оксанченка знали за позивним «Сірий вовк». На його честь названа спеціальна оперативна група Повітряних сил США, що базується на авіабазі в німецькому Рамштайні. «Команда Сірого вовка» консультує Повітряні сили України у війні проти росії. «Він був величезною особистістю і його дуже шанували» – мовив про Олександра Оксанченка Дрю Армі, пілот F-15 Національної гвардії Каліфорнії, член «Команди Сірого вовка» [4].

У нашій пам'яті назавжди залишиться подвиг українського військового льотчика, лицаря неба, полковника Олександра Оксанченка, який присвятив своє життя авіаційній справі, захистив рідну землю ціною власного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Г. Відволікав на себе ворожу авіацію: у бою загинув найкращий військовий льотчик України Олександр Оксанченко. [Електронний ресурс] / Г. Волкова // Режим доступу: <https://fakty.ua/397476-otvlekal-na-sebya-vrazheskuyu-aviaciyu-v-boyu-pogib-luchshij-voennyj-letchik-ukrainy-aleksandr-oksanchenko> . – назва з екрана.
2. Олександр Оксанченко загинув у повітряному бою, відволікаючи на себе ворожу авіацію [Архівовано 1 березня 2022 у Wayback Machine.]. // АрміяINFORM – інформаційне агентство Міністерства оборони України. 1 березня 2022 року.
3. Орлова В. Найкращий пілот-винищувач у світі Оксанченко загинув у повітряному бою – відволікав авіацію РФ. [Електронний ресурс] / В. Орлова // Режим доступу: <https://www.unian.ua/war/naykrashchiy-pilot-vinishchuvach-u-sviti-oksanchenko-zaginuv-u-povitryanomu-boyu-vidvolikav-aviaciyu-rf-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11723245.html> . – назва з екрана.
4. Петерсон Нолан. Як американська «Команда Сірого вовка» допомагає українським пілотам. [Електронний ресурс] / Н. Петерсон // Режим доступу: <https://www.wing.com.ua/content/view/32414/52/> . – назва з екрана.

5. Указ Президента України №78/2022 Про присвоєння звання Герой України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/782022-41437> (дата указу 28 лютого 2022 року).
6. Український пілот переміг на Czech International Air Fest-2017. Ukrainian Military Pages URL: <https://www.ukrmilitary.com/2017/09/czech-international-air-fest-2017.html>

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ЗАГІН «НЕВТОМНІ БАБУСІ» – УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ НА ПОЛТАВЩИНІ

***Святелик Анна, вихованка пошукового загону «Чураївна» Глобинського центру дитячої та юнацької творчості, учениця 7 класу Глобинського ліцею № 1 ім. В. Є. Курченка Глобинської міської ради Кременчуцького району Полтавської області**
Керівник: Срібна В. В.,
методист Глобинського ЦДЮТ*

Про волонтерський рух в Україні захоплено говорять в усіх країнах світу. Це досить актуальна тема, адже в надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави. Розквіт волонтерської діяльності в Україні і на Полтавщині припав на час Революції Гідності і початку війни на Донбасі.

Джерельною базою дослідження стали численні публікації про загін на сайтах Управління культури виконкому Полтавської міської ради, Полтавської міської ЦБС, обласного комунального інформаційного агентства «Новини Полтавщини», веб-матеріали з блогу бібліотеки-філіалу №7 Полтавської міської ЦБС, веб-редакції телеканалу IPT-Полтава, дописи, статті в періодичних виданнях, відеоматеріали телевізійних каналів, безпосереднє спілкування з керівниками та членами волонтерського загону.

Волонтерський загін «Невтомні бабусі» створений при бібліотеці-філіалі №7 Полтавської міської ЦБС в 2017 році. Керівники загону – завідувач бібліотеки Людмила Заливча та активна волонтерка Мирослава Плешкова. Загін налічує 27 волонтерів. За віковим складом – це люди «золотого віку», пенсіонери. За статевим складом переважно жінки, енергійні, талановиті, патріотично налаштовані, рукодільниці, майстрині народної вишивки.

Створення волонтерського загону на базі бібліотеки-філіалу № 7 не випадкове. Натхненниця й засновниця загону Людмила Заливча ще в 2014 році визначила волонтерську роботу як один із пріори-

тетних напрямків роботи очолюваної нею бібліотеки. Увесь колектив активно долучився до безкорисливої допомоги українській армії в найважчий, вирішальний для збереження суверенітету держави 2014 рік. Активні користувачі бібліотеки і члени гуртка «Українські вечорниці» приєдналися до волонтерської діяльності. «Наша бібліотека від початку війни була дуже патріотична!» – зазначає в інтерв'ю газеті «Коло» Мирослава Плешкова [4]. З 2016 року – плели сітки-основи. І з квітня 2017 року розпочали виготовлення самих маскувальних сіток. В рамках реалізації проєкту «Волонтерство – це поклик душі» було створено волонтерський загін «Невтомні бабусі». Людмила Олександрівна Заливча ось як пояснює сутність назви загону: «Бабусі, бо всі учасники цього загону – це користувачі бібліотеки поважного віку, а невтомні, бо працюють постійно і збираються, коли дозволяє час і здоров'я».

Основні напрямки діяльності загону стали: виготовлення маскувальних сіток (за період 2017 – 2021 рр. виготовлено 372 сітки загальною площею 12007 м², за чотири місяці повномасштабної теперішньої російсько-української війни – 485 сіток загальною площею понад 20 км²), виготовлення теплих речей (шарфи, килимки, рукавиці, в'язані шкарпетки), виготовлення смаколиків домашньої кухні, пошиття постільної та натільної білизни, жилеток, подушок, ковдр, матраців.

Навесні 2019 року вишивальниці-волонтерки започаткували проєкт «Вишиваємо для церкви рушники». 20 рушників вже в грудні було передано в Свято-Миколаївський храм м. Полтави. В 2020 році волонтерки реалізують проєкт «Рушники для каплички». Майстрині виготовили 11 вишитих рушників та ікону для оздоблення фронтової каплиці на сході України.

З ініціативи голови обласної ГО «Товариство репресованих і політв'язнів» Анатолія Банного «Невтомні бабусі» в 2019 почали вишивати великий, завбільшки приблизно 4х1,2 метра, рушник-оберіг «Україна всіх єднає», до творення якого залучають усіх українців. Рушник 20 разів побував на фронті в зоні АТО/ООС [1].

Варто відзначити участь 11 волонтерок – майстринь народної вишивки в проєкті (започаткований в бібліотеці-філіалі № 7) «Образ і слово Кобзаря у вишивці».

На рахунок волонтерського загону «Невтомні бабусі» реалізація багатьох акцій, проєктів спрямованих в першу чергу на підтримку і допомогу військовослужбовців ЗСУ. Волонтери активні учасники різноманітних духовно-мистецьких заходів і проєктів. Не злічити добрі справи безкорисливих, невтомних трудівниць, що діють за покликом серця.

Отже, можемо стверджувати, що волонтерський загін «Невтомні бабусі» – безперечно унікальне явище волонтерського руху Полтавщини. Гасло загону «Підтримуємо захисників-воїнів, щоб вони зберегли Україну для нащадків» – сповна реалізовується. Добровільні

помічники армії, люди поважного віку, розпочали свій волонтерський шлях з любові до книги, народних звичаїв та обрядів. Бібліотекарі – носії найкращих рис та чеснот української нації, об'єднали в «соборі розуму і культури» людей, які мають потребу реалізувати свою громадянську позицію через працю на благо інших, особисто брати участь у вирішенні суспільно важливих проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилець О. Як пенсіонери з Полтави єднають Україну. Урядовий кур'єр. 2020. 10 січня. (№ 4). С. 6-7.
2. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. [Електронний ресурс] / М. Матяш // Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html> . – назва з екрана.
3. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. Дата оновлення: 03.09.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 19.10.2022).
4. Цирульник Т. Полтавські «Невтомні бабусі» працюють для фронту без вихідних. Давайте допоможемо! [Електронний ресурс] / Т. Цирульник // Режим доступу: <https://kolo.news/category/suspilstvo/32135>. – назва з екрана.

І КОЖЕН УКРАЇНЕЦЬ МУСИТЬ ЗНАТИ ГЕРОЇВ, ЩО МОЛЯТЬСЯ ЗА НАС З НЕБЕС...

*Скрипніченко Ангеліна, учениця 8 класу
Опришківської гімназії Глобинської міської ради
Кременчуцького району Полтавської області
Керівник: Скапа А. А., учитель Опришківської
гімназії*

У кожної людини є місце, де вона народилася, де пройшло дитинство, юність, зроблені перші кроки у самостійне життя, де залишаються найпотаємніші спогади про близьких, найрідніших. Це місце ми всі називаємо «малою батьківщиною». Саме таким місцем для Віктора Аврамчука було село Опришки Кременчуцького (колишнього Глобинського) району.

Аврамчук Віктор Вікторович народився 27 січня 1987 року в селі Опришки Глобинського району Полтавської області. Перший клас закінчив у Жуківській НСШ. У 1994 році був зарахований на навчання до 2 класу Опришківської ЗОШ I-III ступенів. За роки навчання в школі проявив себе чуйним, здібним, старанним, добросовісним хлопцем. Займався спортом, допомагав друзям, рідним. Закінчив 11 клас у 2004 році. Після школи служив у Збройних Силах України в десантних військах.

Після служби навчався на водійських курсах, потім на курсах працівників внутрішніх справ. Працював в міліції міста Кременчука. Згодом працював на Власівському олійному заводі, на Світловодському хлібокомбінаті.

У серпні 2015 року призваний на службу в АТО. Загинув 10 січня 2016 року під Зайцевим. Аврамчук Віктор Вікторович був патріотом України, він віддав своє життя за нашу Батьківщину, за кожного з нас. Герої не вмирають!

Віктора Аврамчука, мого земляка, який загинув у зоні АТО в 2016 році, справедливо можна вважати і добровольцем, і волонтером. Він, перебуваючи на мирній території до 2015 року, за власні кошти купував і передавав обмундирування своїм товаришам, які захищали українську землю на Сході країни від російського агресора. На початку літа 2015 року він намагався добровольцем записатися на військову службу для відсічі недругів – сусідів.

Віктор добре розумів про обов'язок кожного чоловіка перед Батьківщиною, коли їй загрожує небезпека. Це військовий обов'язок. Так його вчили вдома, так навчали і у школі.

І коли ви знову почуєте десь «Герої не вмирають!» згадайте, що це далеко не так: Герої вмирають на війні, яка триває вже дев'ятий рік.

Указом Президента України № 76/2016 від 1 березня 2016 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, Аврамчук Віктор Вікторович посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

В Опришківській та Жуківській гімназіях Кременчуцького (колишнього Глобинського) району відкриті меморіальні дошки Віктору Аврамчуку.

10 січня у Залі пам'яті захисників України, що на території Міністерства оборони України, відбувся щоденний церемоніал вшанування військовослужбовців, які загинули цього дня у різні роки та внаслідок російської збройної агресії на Сході нашої держави.

Ніщо так не об'єднує людей, як біда. Сьогодні вона на всіх одна... Війна. Ще кілька років тому, ми не могли собі і уявити, що знову на нашу Батьківщину прийде це прокляття. Люди об'єдналися проти російського агресора.

Важка це праця захищати мир! Односельчани, вихідці з нашого села є учасниками російської війни. Вони залишили свої домівки і нашу квітучу опришківську землю, щоб захищати Україну, її волю, її незалежність. Дехто із наших земляків пішли на війну добровольцями. Їм болить те, що розривають на шматки нашу землю, і ми віримо, що вони відстоять цілісність нашої держави, її волю, її пісню,

золоті українські жита і МИР. Нам є що захищати, нам є що берегти!
І цей святий обов'язок виконують воїни незалежної України.

Багато полягло вже бійців України на цій клятій війні. Ми не маємо сили воскресити жодного із них, але можемо пам'ятати і зробити так, щоби їхні смерті не були марними!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. День пам'яті. Інформаційні матеріали з інтернет-ресурсів до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України. Режим доступу: <https://mva.gov.ua/ua/news/informacijni-materiali-do-dnya-pamyati>
2. Відкриття меморіальної дошки у Глобинській школі. Режим доступу: <https://pr.pl.ua/2016/05/na-hlobynschyni-vidkryty-memorialnu-doshku-zahyblomu-na-shodi-heroyu/>
3. Солдат Аврамчук. Книга Пам'яті загиблих військовослужбовців. Режим доступу: <https://memorybook.org.ua/1/avramchuk.htm>

КЛЕПАЧІВСЬКА СКІФІЯ

Сагло Вікторія, учениця 8 класу

*Опорного закладу «Калайдинцівська загальноосвітня школа I-III ступенів імені Ф. Д. Рубцова
Лубенської міської ради Лубенського району
Полтавської області»*

Керівники: Сичова В. Г., учитель

*зарубіжної літератури; Гроза Л. В.,
учитель англійської мови*

Щоб по-справжньому пізнати свій рідний народ, необхідно вивчати його історію, мову, культуру.

Скіфи – один із найтаємничіших і найзагадковіших народів на землі. Це той народ, про якого вчений М. Дубов скаже лаконічну константу: «Як багато і водночас мало ми знаємо про Скіфію». Лубенщина, як і вся Полтавщина, була густо заселена скіфами-сколотами. На околицях села Клепачі (сучасний Лубенський р-н) розташоване Клепачівське скіфське городище.

Третя чверть XIX століття в Україні припадає на становлення археологічної науки й активне накопичення нею фактичного матеріалу. Серед лубенських колекціонерів слід назвати Г. С. Кир'якова, який у 1873 році здійснив обстеження околиць с. Клепачі Лубенського району. Ним виявлені перші археологічні знахідки в урочищі Пурпурівщина (шиферні прясла, керамічне рибальське грузило, фрагменти ліпного посуду). В одному із шести курганів групи, розташованої поряд з цим урочищем, ним досліджено давньоруське поховання. До археологіч-

ної діяльності він залучив родичку – молоду дружину свого дядька К. М. Скаржинську.

Навесні 1876 року історик і літературознавець Ф. І. Камінський обстежив околиці Клепачів. Він уперше докладно описав городище за 1,6 км на північний захід від села (городище скіфського часу в урочищі Сад).

Клепачівське городище ховалося серед дібров в глибині плато правого берега Сули, перерізаного численними балками, долинами струмків. Городище було центром значної заселеної округи Лубенського Посулля. До цього часу більша його частина добре збереглася і дивує доволі високими, потужними валами та своїми розмірами. У городище було три в'їзди: західний (головний), південний та східний. Місцеві жителі протягом декількох століть знаходили речі скіфського часу.

В околицях с. Клепачі є декілька урочищ скіфської доби. Богатирівщина (або Боярщина) – це курганний могильник давньоруського часу, де були розташовані 6 насипів на відстані 4-10 м один від одного.

Ще одне має назву Осакове і розташоване на лівому березі р. Вільшанка. Це курганний могильник давньоруського часу X-XIII ст. на північ від городища скіфської доби Сад, у складі 15 насипів, укритих дубовим лісом, виявлений Ф. І. Камінським 1876 р. Відоме також урочище, яке має назву Сад – городище за 1,4 км на північний схід від села. Урочище Пурпурівщина – сонцеподібний мис високого лівого берега з ледь похилим майданчиком за 600 м на північний захід від сучасного села.

Про скіфські поселення біля Клепачів знаходимо запис В. Милорадовича в журналі «Кіевская Старина» під назвою «Лѣсная Лубенщина». Поза межами городища, але майже поруч, під час археологічних розкопок віднайдені залишки двох селищ (південно-західна околиця с. Калайдинці) скіфського періоду.

Скіфи – чесний народ. Вони торгували з греками Причорномор'я. Можливо, греки запливали на своїх човнах по Дніпру в його притоки, якими також є Удай і Сула. У 70-х рр. XX ст. на піщаному березі соснового острова в с. Лушники, що розташоване на березі річки Удай, була знайдена грецька монета. Вірогідно, це місце було торговим причалом. У музеї К. Скаржинської в с. Круглик, що знаходиться за 5 км від городища Сад, було 200 предметів скіфського періоду.

Клепачівське скіфське городище протягом багатьох років зазнавало нищівної руйнації. Так у 60-80 роках дана місцевість була ареною військових польових навчань 25-ї Чапаєвської дивізії, що дислокувалася в м. Лубни. Уся земля була порита окопами. Викорчували ліс і сад, що росли в межах городища, знищивши при цьому культурне нашарування землі. Вал частково був знесений і розчищений. Вчасно пролунав сполох науковців. Улітку 1995 року Центр охорони та досліджень

пам'яток археології забило на сполох. Скіфське городище урочища Сад увійшло до археологічних пам'яток Полтавської області, що взяті під охорону держави.

Клепачівське городище – одне з найкраще збережених городищ Посулля скіфської доби з потужним культурним шаром, яке має досить довгу історію попередніх досліджень і до кінця ще не досліджене. Врешті це одна з найстаріших історичних пам'яток Посулля. Учні-красознавці спостерігають за станом збереження городища, застерігають населення від подальшої його руйнації. Адже пам'ятки минулого – це наша історія й іншої в нас немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисковський П.І. Палеоліт України //МІА. – №40. – 1953. – С.20.
2. Ванцак Б.С., Супруненко О.Б. Подвижники українського музейництва. – Полтава, 1995. – (Упр. культури полт. облдержадміністрації. Центр охорони та досліджень п-к археології). – 136 с.: 21 іл.
3. Домашній архів Підтоптаного П.Д.
4. Каталог археологічного відділу Полтавського музею. – Т.1 – С.55–56.
5. Милорадович //Лъсная Лубенщина// Оттиск изъ журнала «Кіевская Старина». – Кієвъ, 1900.
6. Супруненко А.Б. Археологические исследования Ф.И. Каминского – С.13.
7. Супруненко А.Б. Из новых материалов о Ф.И. Каминском //Охрана и исследование памятников археологии Полтавщины: Второй обл. науч.-практич. семинар. /Тез. докл. и сообщ. – Полтава, 1989. – С.104.
8. Супруненко О.Б. Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К.М.Скаржинської): Монографія. – Київ–Полтава: Археологія, 2000. – 392 с.

ВИДАТНІ МІСЦЯ ДІБРІВКИ

*Сухаревська Софія, вихованка гуртка
«Рідний край» Центру позашкільної освіти
Миргородської міської ради
Керівник: Шпак Ж. О., керівник гуртка*

За 25 км на північний захід від Миргорода, недалеко від річки із назвою Лихобабівка розташоване село Дібрівка. Гучну славу цьому селу принесло те, що у ньому розміщений один з найбільших конезаводів України. Наприкінці 19 століття його заснував князь Дмитро Костянтинович Романов, щоб розводити рисистих коней та невеликих коней-ваговозів. Але через громадянську війну у 1917 році завод прийшлося передати у державну власність. Друга світова війна, на жаль, також нанесла великі втрати кінному господарству, через що рисиста порода коней була загублена.

Не дивлячись на всі кризи які виникали, на сьогоднішній день Дібрівський кінний завод продовжує своє існування і має чимало визначних пам'яток. Насамперед хотілось би зазначити, що це одне з небагатьох місць в Україні, де все ще можна придбати кумис. Для цього у 1982 році тут було побудовано кумисну ферму, де розводиться найменша в світі порода ваговозних коней.

У Дібрівському кінному заводі не лише розводять коней для продажу – до 2008 року тут ще існувала спортивна школа наїзників і мала не аби-який попит. Також кожного року, до сумнозвісного карантинного 2019 року, 2 травня – день, який вважається святом заводу – проводилися кінні заїзди на іподромі, який розташований поруч. Це свято відвідували тисячі гостей та туристів, багато з яких приїжджають з міжгородського курорту. Тут відбуваються перегони між найліпшими наїзниками, за якими слідкують безліч охочих. Нажаль, останні два роки змагання не проводяться через карантин.

Проте кінний завод – не єдине видатне місце в Дібрівці. Візитною карткою цього села є зображення вершника з конем при в'їзді, а через декілька кілометрів – старий млин.

Зправа від головної сільської вулиці знаходиться невелика дерев'яна церква святих мучеників Флора і Лавра, освячена в 2010 році. Її попередниця була побудована в 1908 році завдяки першому керуючому конезаводом М.Ф. Ізмайлову.

Біля адміністративної будівлі – скульптура кобили з лошам. Прообразами скульптурної композиції послужили кобила Говоруха і її син Граніт, іподромний боєць і найбільший виробник племінних жеребців. Але є версія, що скульптура присвячена сліпій кобилі Гильді, яка стала героїнею місцевої легенди.

У чудовому заводському музеї в Дібрівці нині зберігаються книги з родоводом рисаків за усі роки існування заводу, численні призи здобуті на змаганнях, світлини коней та наїзників, почесні грамоти та подяки за поставку армії відмінних коней, власноручно підписані головним конярем СРСР, маршалом Радянського Союзу Семеном Будьонним.

От і на гербі та прапорі Дібрівки, які отримало село на Полтавщині, зображений здиблений рисак в оточенні дубової гілки і козацького хреста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. М. Самородов. Дібрівський кінний завод // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А.І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007.
2. Полтавщина. Енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. Київ: «Українська Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1992.
3. Інтернет-ресурс про конезавод у Дібрівці. Режим доступу: <https://ukrainaincognita.com/mista/dibrivka-konezavod>

ВІЙНА ОЧИМА СКОВОРОДИ

Морозова Юлія, учениця 9 класу

Глобинської гімназії № 3 Глобинської міської ради

Керівник: Царенко О. А., учитель історії

Григорій Сковорода – це людина глибинного характеру, світлого серця і проникливого розуму. Людина, саме життя якої було оригінальним творінням. Освіченість його – надзвичайна, він увібрав у своє єство філософську культуру людства.

У наш час, коли ворог намагається знищити українців не тільки фізично, але й знищити нашу культуру, актуальним, як ніколи, є вивчення життєвого і творчого шляху і наших великих письменників, зокрема Г. С. Сковороди.

Постать Григорія Сковороди ось уже третє століття викликає великий інтерес і захоплення. Ми пишаємося, що наш земляк-українець дивував своєю універсальною обдарованістю, глибокими знаннями багатьох великих людей своєї епохи і наступних часів.

Не може не захоплювати його незвичайна біографія, сповнена мужніх і часом несподіваних вчинків. Філософські погляди вивчають і сучасні вчені, знаходячи в них багато важливого для нас.

Наш рідний край, Полтавщина, – місце, де народився і провів дитячі роки Григорій, край, де почав формуватися його характер і світогляд.

Сковорода народився 3 грудня 1722 року в селі Чорнухах Лохвицького повіту на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака. Початкову освіту здобув в сільській школі, навчався у дяка-скрипаля на привілейованому становищі, співав у церкві.

Григорій Савич ще малим бував у Лохвиці з мамою, татом, у церкві і на базарі. Можливо, тут і почалося формування майбутнього філософа, адже саме перші дитячі враження найчастіше і впливають на особливості дорослої особистості.

Сковороду називають мандрівним філософом, адже за час свого життя (72 роки) він учителював і проживав у Харкові, Переяславі; подорожував Слобожанщиною. Замолоду був і в придворній капелі в Петербурзі.

Якби Сковорода жив у наш час... Мислитель, який сповідував ідеали совісті, справедливості, як і всі ми, обурився б тим, як рашисти плюндрують рідний край, нівечать наші пам'ятки історії, інфраструктуру, вбивають і калічать людей. За час війни внаслідок ракетних обстрілів на Полтавщині зазнали руйнувань 149 об'єктів, у тому числі 39 об'єктів промисловості (станом на 17.10.2022). Об'єкти які постраждали внаслідок ракетних обстрілів Полтавщини: птахофабрика; тваринна ферма; елеватор складського типу Пол-

тавського комбінату хлібопродуктів; Кременчуцька ТЕЦ; тягова електростанція Карлівка Полтавської дирекції залізничних перевезень; Кременчуцький нафтопереробний завод; ПАТ «Кременчукнафтопродуктсервіс»; ТЦ «Амстор»; ПАТ «Кредмаш».

Впевнена, Григорій Савич із властивою йому мудрістю прокоментував би ті події, несправедливість; і тих, хто робить ці дії. Тому мною створено телеграм канал «Сковорода #forever, який можна знайти за посиланням: <https://t.me/skovorodaS>.

Музикант з мандрівною душею» від імені великого мислителя, де Сковорода «висловлюється» щодо путіна, лукашенка, рашистів:

- *«Демон проти демона не свідчить, вовк вовчого м'яса не їсть»;*
- *«Краще голий та правдивий, ніж багатий та беззаконний»;*
- *«У тих, хто душею низький, найкраще з написаного і сказаного стає найгіршим»;*
- *«Неправда гнобить і протидіє, але тим дужче бажання боротися з нею»;*
- *«Ніхто не може вбити в собі зло, коли не втямить спершу, що таке те зло, а що добро»;*
- *«Немає нічого небезпечнішого за підступного ворога, але немає нічого отруйнішого від удаваного друга».*

Про українців: захисників і захисниць, звичайних громадян Сковорода «говорить»:

- *«Кому душа болить, тому весь світ плаче»;*
- *«Хіба не любов усе єднає, будує, творить, подібно до того, як ворожість руйнує»;*
- *«Все минає, але любов після всього зостається»;*
- *«Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами»*
- *«Не за обличчя судить, а за серце»;*
- *«Ти робиш найкращу і для тебе рятівну справу, коли твердо ступаєш по шляху доброго глузду».*

З метою популяризації афоризмів Сковороди – скарбниці мудрості – мною було проведено флешмоб у соцмережі «Фейсбук». Там я звернулася до підписників і запропонувала пригадати афоризми великого філософа й написати їх у коментарях. Під постом що я створила, у дописі соціальної мережі Facebook, <https://www.facebook.com/100050017306456/videos/416778930229124/>.

Також мною було створено постер «Світ Сковороди», який було презентовано учням гімназії на Сковородинських читаннях, а також планую презентувати на краєзнавчій конференції.

Сковорода писав: «Коли не зможу нічим любій вітчизні прислужитись, в усякому разі з усієї сили намагатимуся ніколи ні в чому їй не шкодити»

Не слід чекати закінчення війни, слід вже сьогодні рости над собою і змінювати лінію свого поводження, заглиблюватися у середовище нашого патріотизму. Я відношу Сковороду до наших іконостасних постатей, яких нам треба пізнати, збудити інтерес до їх праць.

Наш ворог розуміє, що такі величні постаті, як Сковорода, Шевченко, Котляревський нас об'єднують в народ, є для нас духовним багатством. Вони знищують пам'ятки історії та культури. Так, 6 травня, о 23 годині російські окупанти обстріляли музей Григорія Сковороди. Снаряд влучив просто в дах будівлі. На території перебував 35-річний чоловік, який наглядав за музеєм, на жаль, отримав поранення. Приміщення фактично знищене. Найцінніші експонати колекції вдалося врятувати, їх перемістили заздалегідь в безпечне місце. Пам'ятник теж уцілів.

Тому незнищенна наша нація, яка має культуру, мову, тримає фронт, піклується про дітей і тварин, вирощує врожай; навіть у таких умовах, навіть під час війни.

«БЛАГОСЛОВЕННІ ВИ, СЛІДИ МАНДРІВНИКА СКОВОРОДИ!»

Сорочан Сергій, учень 9-А класу, член шкільного наукового товариства «Я – У всеСВІТІ» Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 20 імені Бориса Сергія Полтавської міської ради Полтавської області»
Керівник: Сорочан Я. С., учитель зарубіжної літератури

Одна фотографія із сімейного альбому, на якій моя бабуся біля меморіальної дошки Г. Сковороді у Братиславі, змусила мене замислитись: а в яких країнах, крім Словаччини, іще був наш видатний земляк? І ось, в переддень його 300-річчя я вирішив «пройтися» його стежками мандрівника.

Григорій Савич Сковорода, видатний український мислитель, був геніальною постаттю епохи Просвітництва. У 12 років йде Григорій у науку – Києво-Могилянську Академію. Вивчав піїтику, риторику, богослов'я, стародавні мови, математику й малювання. А у жовтні 1742 року Г. Сковорода вступає до придворної хорової капели в Санкт-Петербурзі. У 1744 році з невідомих причин (можливо втрата голосу) Григорій Сковорода полишає придворну капелу («отпущен со службы с почетом и чином») і повертається в Київ, в академію, продовжувати

навчання. Із 1745 по 1753 рік успішний вихованець Київської академії перебуває в Угорщині в складі Токайської комісії під керівництвом генерал-майора Вишневського. За кордоном ця комісія займалась організацією постачання до царського двору знаменитих угорських вин. В угорському місті Токаї є меморіальна дошка з написом: «У мой любій Гунгарії... На цьому місці стояла православна дерев'яна церква, в якій у 1745 – 1753 рр. був півчим і звідси вирушав у мандрівки по Угорщині та інших країнах Європи великий український просвітитель-гуманіст, філософ і поет Григорій Сковорода (3 грудня 1722 – 22 листопада 1794)».

Щоб додати життя у своїй православній церкві, набожний Федір Степанович взяв для цього з собою із Переяслава священника і дяка. А ще за рекомендацією перфекта Києво-Могилянської академії М.Козачинського – спудея Григорія Сковороду, адже той добре знає німецьку, грецьку, гебрейську мови, володіє латинню та й з правилами етикету обізнаний

В усіх цих невідкладних справах Григорій Сковорода був незамінним помічником. Особливо під час поїздок сановного Федора Степановича до Будапешту для вирішення з чиновниками питань оренди та транспортування, а також в австро-угорську столицю Вену, на зустрічі з таємним радником і незвичайним послом цариці Ланчинським, якому було наказано передавати генерал-майору Вешневському достатню кількість червінців, аби той міг справно виконувати головний пункт царського указу: «а вам повелеваем покупать самые лучшие вина...»

Перший піший маршрут філософа проліг через міста Шарошпатак, що поблизу від Токаї, куди можна було дійти за півдня по виноградній токайській долині, уздовж ріки Бодрог. В місті діяв знаменитий реформаторський колегіум, викладання в якому велося на латині. Колегіум славився багатою бібліотекою, де були праці Яна Амоса Коменського, якими надзвичайно цікавився Сковорода.

Куди далі? То ж до Прешпорка, нинішня Братислава. Але по шляху до Братислави не обійти місто, назву якого вимовити непросто, тому що випала з першого складу голосна літера, – Трнава. Про перебування Сковороди в Трnavі розказав письменник Леонід Мосендз в оповіданні «Мінерва», опублікованому в 30-ті роки минулого століття в «Братиславському віснику». В Трнавському університеті вчені мужі прийняли Сковороду як рівного, тому що з перших хвилин розмови – знайомства побачили в мові Сковороди і знання, і ерудицію, і витонченість. Запам'ятала надовго українського філософа-ученого і Трнава: у 1985 році «Трнавський календар» розповів про Сковороду вже як про православного філософа – просвітника, відвідавшему у молоді роки університетську Трnavу. Також у календарі надрукували кілька віршів Сковороди із «Саду пісень». Мандруємо далі... Заходимо через похму-

рі сірі Михальські ворота у місто, яке своїми приземистими будівлями так нагадує київський Поділ, через які входив у передмістя Братислави студент Києво-Могилянської академії Григорій Сковорода. По дорозі зліва – велика будівля з масивними чорними дверима в білу полосуку із залізною щеколдою. Це споруда Academia Istropolitana, перша вища школа в Словачії і Академія задунайських країн, заснована в 1465 році Матеем Карвіним. Сторіччями збиралася унікальна бібліотека академії. Меморіальна дошка, присвячена Г. Сковороді, відкрита на цьому ж будинку у Братиславі по вул. Панській, 26 (будинку вищої школи Словаччини), дверей якої допитливий український юнак не міг оминати.

Більшість учених схилиються до думки, що під час життя в Токаї та в пошуках нових знань Сковорода відвідує також Відень, Будапешт та інші міста Європи (можливо, Прагу, Венецію, Флоренцію). За свідченням французького великого універсального словника П'єра Лярусса, Сковорода кілька років вивчав німецьку мову в Галлі (Австрія). Ми ще не знаємо всіх «європейських адрес» мандрівника за знаннями Григорія Сковороди, але чітко зрозуміло, що п'ятирічна закордонна подорож відіграла велику роль у формуванні Сковороди як ученого європейського рівня, як філософа нової, вільної думки, як літератора, музиканта і художника.

БАТЬКО І ДОНЬКА ВІДДАЛИ ЖИТТЯ ЗА УКРАЇНУ

***Кобзуненко Дар'я**, вихованка рою «Соколята»,
учениця 10-Б класу Опорного закладу освіти
«Миргородський ліцей «Лінгвіст» Миргородської
міської ради Полтавської області»*

***Керівник: Ярославська О. М.**, заступник дирек-
тора з навчально-виховної роботи*

Ми пишаємося нашими людьми, які стали на захист України від зухвалого, загребушого, сильнішого і численнішого ворога. Особливо ж горді миргородці за своїх земляків, які за покликом серця пішли захищати цілісність нашої держави. Батько і донька, Сергій та Ярослава Никоненко віддали найдорожче – своє життя – за наше право жити в цивілізованій, європейській Україні.

Газети, телеканали, Інтернет ресурси просто майоріли заголовками: «За голову Сергія Никоненка терористи давали 450 тис. доларів»; «Прикривши собою ящик набоїв, уберег не одне життя»; «Смерть настигла бійця «Азова» в спортзалі»; «У героїчній родині з Полтавщини на фронті загинули батько і його старша донька»; «У Небесному легіоні Ярослава служитиме разом із татом...»

Никоненко Сергій Григорович народився 21 грудня 1962 року у с. Петрівці Миргородського району Полтавської області. До четвертого класу навчався у Петрівцівській середній школі. Випробування для Сергія почалися ще в дитинстві. Від них з мамою рано пішов батько. Коли хлопчиків виповнилося десять років, померла мама, яка тяжко хворіла. Тому навчання довелося продовжити у Великосорочинській школі-інтернаті. «Коли в країну прийшла війна, він із перших днів конфлікту на Донбасі почав збирати допомогу для армії, все привозив на своїй машині, чергував на перших блок-постах. Обидві дочки Сергія Никоненка – старша Ярослава і молодша Богдана – обожнювали батька. Дівчата отримали від нього чимало вмінь, були з дитинства загартовані, вміли виживати в природі, мали бійцівський характер. Тож і не дивно, що доньки підтримували батька у його волонтерській діяльності», – написав головний редактор «Цензор.НЕТ» Юрій Бутусов. 3 червня 2014 року вступив до складу 24-го окремого штурмового батальйону ЗСУ «Айдар», де став командиром одного з підрозділів. Сергій Никоненко був батьком і братом для своїх бійців – йому довіряли, його любили. Він до останнього мужньо та самовіддано боронив рідну землю. За голову 52-річного миргородця Сергія Никоненка бойовики готові були заплатити 450 тисяч доларів. Самі «айдарівці» значно раніше зрозуміли, що Сергій (позивний «Седой») є безцінним.

Один коштує цілого батальйону. Тому берегли його, як могли. Никоненко був корегувальником вогню, що називається, від Бога. За допомогою Інтернету і планшета або по-старому – за допомогою топографічної карти, він зі стовідсотковою точністю обчислював бойові ворожі позиції. З його подачі наша артилерія знищила значні сили противника. І бойовики влаштували полювання на «Седого».

18 січня 2015 року, в результаті нічного обстрілу терористами системами «Град» села Трьохізбенка Новоайдарського району Луганської області, Сергій Никоненко загинув.

У музеї духовності Великосорочинської загальноосвітньої школи-інтернату встановлений куточок Герою-випускнику, з його особистими речами, які ще й досі «пахнуть війною». Військова форма, берці, фляга, прапор, молитовник та особисті записи передала донька Богдана.

Ярослава Сергіївна Никоненко народилася 25 серпня 1983 року в Миргороді. Ярослава зростала в люблячій родині, в усьому брала приклад зі свого батька, Никоненко Сергія Григоровича, який багато чому її навчив. Від нього вона успадкувала бійцівський характер, стійкість, любов до України. Від самого початку війни Ярослава разом з батьком і сестрою Богданою займалась волонтерством.

Енергійна, відповідальна та активна – такою Ярославу запам'ятала класний керівник Наталія Анатоліївна Кононенко. Була лідером класу, організатором всіх шкільних справ та вечорів відпочин-

ку. Однокласники згадують її як авторитетну, доброзичливу, помічну, скромну та справедливую. Дівчина любила фізкультуру, брала участь в спортивних змаганнях. Готуючись до військової служби, закінчила дві снайперські школи і курси лідерства. Після загибелі батька, продовжила його справу по захисту Батьківщини:

У 2018 році вступила на військову службу за контрактом, яку розпочала в Окремому президентському полку. Служила в 101-й окремій бригаді охорони Генерального штабу. Загинула в зоні бойових дій від кулі снайпера. Рідні дізналися, що Ярослава була на передовій, уже по її смерті. Поховали Ярославу на Алеї Героїв Миргорода поруч із батьком.

Держава високо оцінила подвиг Сергія та Ярослави Никоненків нагородивши їх обох орденом «За мужність» III ступеня (посмертно). Сергію Григоровичу та Ярославі Сергіївні присвоєно звання «Почесний громадянин міста Миргорода» (посмертно).

ПОСТАТЬ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

**Войтенко Владислава, учениця 8-А класу,
член шкільного наукового товариства
«Я – У всеСВІТІ»
Комунального закладу
«Полтавська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 20 імені Бориса Сергія
Полтавської міської ради
Полтавської області»
Керівник: Бутко І. С.**

3 грудня 2022 року виповнюється 300 років з дня народження Григорія Сковороди. У час повномасштабного вторгнення Росії постать Григорія Сковороди напрочуд актуальна сьогодні.

Постать Григорія Сковороди легендарна. Те, що залишив він нам у спадок, – це цілюще, життєдайне джерело, з якого черпатимуть на снагу ще десятки нових поколінь. На межі двох періодів історії українського письменства: давнього й нового височить постать Григорія Савича Сковороди [1, с. 10].

Музей Григорія Сковороди розташований у селі Сковородинівка, у маєтку XVIII століття, де останні роки свого життя працював та біля якого був похований Григорій Сковорода. Цього року виповнюється 300 років з дня народження філософа. На марші своєї вічної мандрівки у часі, нам ще доведеться розгадати послання Григорія Савича. Не полишаючи при цьому боротьби за свободу Григорій Сковорода добрих півжиття мандрував світом і, здається, знайшов райську місцину, де

прожив останні роки свого життя і помер у будиночку, який і став його музеєм. Але у травні 2022 року росіяни запустили свою крилату ракету.

Немає ні книжок, ні ліжка, де спав філософ. Якимсь дивом уцілів пам'ятник Сковороді: вогонь його не пошкодив. Вдалося вберегти і найцінніші експонати: скриню Григорія Савича, його скрипки, годинник. Зараз пам'ятка в жалюгідному стані – бляха з покрівлі висить на деревах, стіни ледь тримаються, не вціліла жодна кімната музею. Стіни ще тліють, але працівники музею вже говорять, що збираються відновлювати цю будівлю [2, с. 15].

Творчість Григорія Сковороди з роками переосмислюється. У наш час з'являються нові книжкові та графічні проєкти, наукові дослідження. Учення та наративи Сковороди про незалежність, самопізнання, сродну працю важливо пропагувати і зараз, це актуально.

Свобода, про яку нам говорить Сковорода, не залежить від системи, від ієрархій [3, с. 17]. Вона – горизонтальна між людьми, це можливість робити загальну справу. Така толока на рівні країни. Поєднання сердець і свобод різних людей у справі відбудови і розвитку країни.

Григорій Сковорода вважає, що думки людини, її слова – це внутрішній світ людини, її духовне призначення, її краса або огидність, велич або ганебність. Ця ідея Сковороди напрочуд актуальна сьогодні, адже Українці – найсильніша нація світу, в наших жилах тече козацька кров славних та сміливих вояків, які ніколи не здавалися. Вони не дали загарбати наші землі, не дали підкорити та поставити українців на коліна. ЗСУ невпинно йде вперед, звільняючи території та відкриваючи страшну правду світові. Росія влаштувала геноцид українському народові. Людей катували та вбивали, не жаліючи жінок та дітей, забирали в полон.

Люди були поховані в братських могилах, гинули під ракетними обстрілами та від ворожих куль, були розстріляні в автомобілях цілі родини. Світ має знати правду [4, с. 15]. І тепер, коли триває повномасштабна війна в Україні, варто звернути увагу на нашого філософа і богослова. Його ідеї та сенси є дороговказами по життю саме сьогодні.

Росіяни можуть зруйнувати рай на землі, стіни і дах останніх літ Григорія Савича, але вони не зможуть знищити його ідей. Зараз, коли наша свобода знову в небезпеці, саме Григорій Сковорода як великий філософ нам найбільше потрібен, адже шлях до свободи довгий і кожному з нас варто з цією національною самоідентифікацією, про яку говорить Сковорода ознайомитися, адже саме вона є нашим внутрішнім стержнем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сковорода, Г. С. Байки / Г. С. Сковорода // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [уклад. О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя]. – Київ : Знання, 2005. – С. 126– 128.

2. Сковорода, Г. С. Байки Харківські. Афоризми / Г. С. Сковорода ; за ред. акад. АПН СРСР О. Р. Мазуркевича ; упор. і авт. передм. Н. О. Батюк. – Харків : Прапор, 1972. – 131 с. : іл.
3. Сковорода Г. С. Байки Харківські / Г. С. Сковорода. – Львів : Свічадо, 2009. – 72 с.
4. Сковорода, Г. С. Буквар миру : кн. для сімейного читання / Г. С. Сковорода ; [упоряд., пер. та прим. Л. Ушкалова]. – Харків : Клуб Семейного Досуга, 2015. – 318 с. : іл.
5. Сковорода, Г. С. Вбогий жайворонок / Г. С. Сковорода // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [уклад. О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя]. – Київ : Знання, 2005. – С. 122–126.
6. Сковорода, Г. С. Вдячний Еродій / Г. С. Сковорода // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [уклад. О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя]. – Київ : Знання, 2005. – С. 115–121.
7. Сковорода, Г. С. Вибране / Г. С. Сковорода. – 3-тє вид. – Харків : Прапор, 1990. – 299 с. – (Шкільна бібліотека).
8. Сковорода, Г. С. Вибрані твори / Г. С. Сковорода ; упорядкув., підгот. текстів, вступ. ст. та прим. Б. А. Деркача. – Київ : Дніпро, 1971. – 135 с. : портр. – (Шкільна бібліотека).

ДУХОВНА СПАДЩИНА СЕЛА

***Рокитна Анжела, учениця 9 класу
Петрівської гімназії – філії Великокринківського
ліцею, вихованка гуртка «Пізнаємо рідний край»
Глобинського центру дитячої та юнацької
творчості Глобинської міської ради
Кременчуцького району Полтавської області
Керівник: Шадюра Ю. А., керівник гуртка «Пізнаємо
рідний край»***

Окрасою будь-якого села завжди була, є і буде церква, адже це – не просто будівля, а образ Царства Божого, ікона Неба, місце сокровенної зустрічі душі з Богом, наповнене духовним світлом, якого ми не бачимо, але відчуваємо серцем, омिति слезами покаяння. На теренах нашого краю є чимало храмів, історія яких вимірюється століттями. Таким храмом є церква Святої Живонавальної Трійці, що розташована в селі Петрівка, Кременчуцького району, Полтавської області.

За мету ми взяли дослідити історію виникнення церкви Святої Живонавальної Трійці, з'ясувати сучасний стан.

Петрівська церква – це велична пам'ятка нашого села. Горда і самотня вона стоїть на пагорбі. З будь-якого куточка села можна побачити цю споруду. Вона є оберегом села. Будівництво церкви розпочалося у 1895 році.

Зведення храму завершено 1901 р. та освячено на честь Святої Живонавальної Трійці [3].

Зі свідчень жительки с. Петрівка Г. О. Баглай: «Для побудови церкви по людях ходили і збирали кошти, але грошей назбирали небагато, люди давали хто що міг. Також з іконами ходили і до поміщиків, щоб і вони пожертвували кошти для будівництва. Поміщик із сусіднього села пожертвував для будівництва фундаменту цегли, а інші в кого був ліс пожертвували стовбури дубів. Ці дерева тягли до місця будівництва волоком, волами. Перед цим дерево морили, у стовбурах прокручували отвори, привозили воду і тричі на день заливали водою. Коли дерево «наситилося» водою, біля місця будівництва церкви в казанах варили оліфу, і в ці отвори, цю гарячу рідину заливали і отвори запечатували. Церква була побудована дерев'яна, у вигляді хреста із дзвіницею. Цей дзвін називали Благовіст. При будівництві храму не використали жодного металевих цвяха».

Споруда храму – дерев'яна, хрещата в плані, семидільна одно-верха на мурованому цоколі з прибудованою дзвіницею. До центральної, квадратної в плані ділянки прибудовані прямокутні приділи. Східний – вівтарна частина: південний і північний – мали бокові входи, що завершувалися трикутним фронтоном [2].

Згідно даних Полтавської єпархії на 1902 рік кількість прихожан становила 2037 осіб чоловічого роду і 2001 особа жіночого роду. Священниками були – Дмитро Васильович Ващинський та Лука Гурієв-Поджукевич.

У 1911 р. храм нараховує 1655 прихожан обох статей. Окрім жителів с. Петрівка до приходу були приписані кілька навколишніх хуторів. Першим настоятелем церкви став священник Олександр Михайлович Тарасевич, псаломником – Іван Йосипович Гічевський, церковним старостою Корнилій Федорович Лобач [1].

За свідченнями жителів с. Петрівка та Галини Олександрівни Баглай, в 1929 році за наказом більшовицької влади, дзвін та хрест було знято, священника розстріляно, були знищені і спалені ікони, церкву переобладнали під сільський клуб і там показували німе кіно. В часи німецької окупації з 1941-1943 рр. церква була відреставрована і в ній відправлялись служби. Після війни храм було знову закрито, а згодом в приміщенні цієї будівлі почали зберігати насіннєвий матеріал. І на довгі роки церква перетворилася в колгоспну комору, і мабуть завдяки цьому її не було знищено.

У новітній час релігійна громада відновила діяльність у 1994 р. 4 березня 1994 року була зареєстрована органами державної влади [1]. Тоді ж громаді було повернуто храм та коштом прихожан розпочато реставрацію – замінено більшу частину вікон, демонтовано аварійні трикутні фронтони над боковими входами, встановлено новий над центральним входом, частково замінено металеву бляху на покрівлі. Проведено внутрішні ремонтні роботи, встановлено новий різьбле-

ний іконостас (майстер-різьбяр з м. Кременчук Віктор Жалковський) і різьблені кіоти для окремих ікон. Значною мірою опікувався облаштуванням храму тодішній настоятель церкви, ієрей Григорій Циганюк та активні, небайдужі прихожани релігійної громади.

У храмі розміщено багато різноманітних ікон. Більшість з них написані Тамарою Сохацькою, жителькою села Великі Кринки. Ікони виконані в техніці народної вишивки передала в храм місцева жителька, прихожанка Любов Мандрика.

Неподалік вівтаря храму на прицерковній території знаходяться три могили, в яких нібито поховані священники: Георгій Циганюк, Олександр Тарасевич, Лука Поджукевич та єпископ Феодосій Ващинський. Однак насправді, за словами настоятеля храму, хто саме лежить у могилах невідомо [1].

Станом на сьогоднішній день Петрівська церква Святої Живоначальної Трійці – діюча, в ній проходять Божественні Літургії, Богослужіння, звершуються обряди хрещення, вінчання. Жителі Петрівки та навколишніх сіл приходять до храму зі своїми радощами і болями, спілкуються з Господом, задовольняють свої духовні потреби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область Глобинський район / Полт. краєзн. муз. ім. В. Кричевського; Андрієць В. А., Білик О. М., Гавриленко І. М. та ін.; ред. Кол.: Ю. В. Волошин, А. М. Киридон, Кондраченко Т. К. та ін.; [упоряд., наук. ред. В.О. Мокляк]. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014.- 707 с. : іл.
2. Клировая книжка Полтавской епархии на 1902 год. – Полтава: Типо-литогр. Л. Т. Фришберга, 1902. – стр. 644.
3. Полтавщина: Енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К. : УЕ, 1992. – 1024 с.: іл.

СВІДОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КЛУБУ У М. ПОЛТАВА)

Запека Андрій, вихованець гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Керівник: Медвідь М. І., керівник гуртка

*Історія не має вороття,
Вона ж бо вічна, як і час нетлінний,
Хто в неї йде – не має забуття,
А творить цю історію людина.*

Полтава – місто, яке має величезну духовну та культурну спадщину. І велика кількість будиночків у старій частині міста несуть на собі

«печать історії», адже в них жили, працювали непересічні особистості, які не лише прославили наше місто, але й мали вплив на хід української історії. «Серед усіх губернських міст на теренах України Полтава найбільше зберегла своє національне обличчя, українська стихія тут найсильніша...» (Д. Дорошенко, «Історія України 1917 – 1923 років»).

Останнім часом все більше дослідників значну увагу приділяють вивченню діяльності перших українських громад, товариств, інституцій, зокрема, і на Полтавщині. Більшість цих розвідок присвячені періоду Української революції 1917-1921 рр. Протягом десятиліть комуністично-радянський режим нищив пам'ять про події української історії, тому дослідження діяльності Українського Клубу має велике історико-краєзнавче значення та своєчасне, адже події, що відбувалися по вулиці Стрітенській, 37 м. Полтава, реанімують сторінки історії, поєднують минуле та сьогодення незалежної України.

Непримітний, на перший погляд, цегляний будинок полтавської вулиці, нічим не відрізняється від інших острівців забудови XIX – початку XX ст. Типова губерніальна архітектура, вікна з наліпленими тягами-карнизами, невеликі профільовані уступи на фасаді і ніяких виразних фронтальних прикрас. Цей будинок доби Центральної Ради, Гетьманщини та Директорії, відіграв важливу роль, визначивши наступну долю будівлі як потенційної пам'ятки міської історичної культури.

Відкриття клубу відбулося о 16 год. в суботу 9 листопада 1913 р. Ця дата збігається з відзначенням 75-х роковин смерті І. П. Котляревського. Віддати шану славетному поету та на відкриття Українського клубу у складі київської делегації прибув М. С. Грушевський. Свого часу відвідали та брали участь у роботі клубу чимало визначних українців – Микола Міхновський, Леонід Жебуньов, Борис Мартос, Хведір Вовк, Дмитро Багалій та ін. Гостей клубу приємно вражала ця «затишна хата» облаштована зі смаком українськими килимами та гравюрами, з гарно виконаними портретами відомих земляків, до того ж прибраних рушниками, та своєю головною залю, на якому за старим українським звичаєм були вирізані слова: «В своїй хаті своя правда, і сила, і воля».

В ході дослідження встановлено, що Український клуб хоч і вважався самостійною інституцією, проте ним безпосередньо опікувалася Полтавська громада. Приміщення Клубу використовувалися не тільки для зібрань, нарад членів товариства «Баян», «Просвіти», репетицій хорового гуртка, а й різних публічних заходів. Щоправда, окремі з них, найбільш «небезпечні», заборонялися владою ще задовго до їх реалізації, так би мовити, у самому зародку.

У грудні 1917 року Український клуб по вул. Стрітенській, 37 у Полтаві відновлює свою діяльність після тимчасового закриття і стає центром не тільки громадського українського життя, а й військового

штабу Першого українського полку імені гетьмана Б.Хмельницького. Це була споруда з цитаделлю, біля якої були вартові і нікого, окрім військових не пускали, в самому будинку містилася канцелярія штабу. В умовах другої більшовицької війни Клуб припиняє свою роботу, а в 1919 р. його було остаточно зачинено. Головну свою історичну місію Клуб, все ж таки, виконав успішно, особливо в 1917-1918 рр. У цей період його приміщення справді використовувалося для утвердження поміж населення національної свідомості та захисту вже здобутих українських позицій.

З 1919 р. на базі колишнього Українського клубу було засновано Український національний університет. Було створено три факультети: Історико-філологічний, Природничо-математичний, Медичний, здійснювалися спроби відкриття Правничого факультету. Два з цих факультетів – Історико-філологічний та медичний – діяли до 1921 р. та здійснили випуск студентів.

З 1993 р. у цьому будинку розміщено Центр охорони та дослідження пам'яток археології Управління культури Полтавської обласної державної адміністрації – пам'яткоохоронний заклад, завданнями якого є охорона й дослідження об'єктів найдавнішої культурної спадщини, зокрема в приміщенні зберігається пам'ять про події Української революції. До певної міри відроджено зал засідань Українського клубу, видано буклети та брошури – пам'ятки часу Української революції, про археологів-учасників роботи Українського клубу й Українського університету у Полтаві. Нещодавно на будівлі з'явилася охайна меморіальна дошка, що увічнює факт перебування у Полтаві на відкритті Українського клубу М. С. Грушевського. За словами керівника Центру Шерстюка В. В. сьогодні провадиться робота щодо збереження будівлі внесення її до Державного реєстру пам'яток України.

Окремі сторінки діяльності Українського клубу, що має велике краєзнавче, а в деяких питаннях і загальноукраїнське значення, нами розкрито. Але робота з увічнення пам'яті непересічних подій національного відродження та Української революції, історичних діячів й учених, які перебували та працювали в будинку Українського клубу повинна і буде продовжена.

«ІСТОРИЧНИЙ СЛІД» У ДІЯЛЬНОСТІ ЛУБЕНЬСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

Ревуцька Юлія, учениця 10 класу Опорного закладу «Вовчицький ліцей імені В.Ф. Мищика Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області»

Керівник: Карпенко Л. В., заступник директора з навчально-виховної роботи

У першій чверті ХХ століття Лубни називали «Афінами Полтавської губернії». Метою цієї краєзнавчої розвідки є дослідження історії виникнення та на основі аналізу діяльності визначення суспільної значимості Лубенського Наукового Товариства, якому значною мірою повітове містечко завдячує своєю почесною назвою. Актуальність та новизна дослідження визначаються суспільною потребою сьогодення: необхідністю використання позитивного досвіду минулого щодо пошуку альтернативних можливостей для піднесення науково-культурного рівня регіонів.

Працюючи з матеріалами фонду Г. Я. Стеллецького архівного відділу Лубенського краєзнавчого музею, використовуючи методи критичного аналізу джерел та історичний, вдалося реалізувати дослідницьку мету.

У серпні 1920 року було засновано «Комітет Науки та Культури на Лубнях», який «прийняла під своє покровительство Київська Академія Наук». Менш ніж за місяць з'явилась більш спрощена назва – Лубенське Наукове Товариство.

Серед трьох відділень виділялось історико-філологічне, розквіт діяльності якого відбувався за головування Г. Я. Стеллецького.

Засідання секції проходили щосуботи через тиждень. Інколи, в силу різних причин, графік порушувався, проте систематичність у зібраннях дотримувалась. Аналіз протоколів засвідчує відкритий характер засідань: право бути присутнім мали не лише «дійсні члени» Товариства, а й усі бажачі. Основним напрямком діяльності був науково-теоретичний. Згідно з річним планом роботи, на кожне засідання призначався розгляд щонайменше двох наукових доповідей. Голова намагався чергувати виступи з «чисто» філологічних питань з історичними. Зібрання проходили у досить активному режимі. Часто обговорення переростало у дискусію аж до пізньої години.

Для досить ґрунтовної теоретичної підготовки до виступів члени Товариства послуговувались фондами Лубенської наукової бібліотеки, також їздили у відрядження до Полтави «для користування науковими музейно-бібліотечними джерелами».

Діяльність лубенських науковців перебувала під пильним контролем місцевої більшовицької влади, представники якої використовували будь-яку можливість применшити роль Товариства у культурному житті міста.

У 1922 році від історико-філологічної секції відокремилась історико-археологічна. Одне з головних її завдань мало практичне спрямування: через залучення до розкопок розвивати зацікавленість до вивчення історичного минулого краю. Поруч із членами Товариства у організованих недільниках брали участь і пересічні лубенці, що, хай і опосередковано, але долучались до дослідницької справи.

Гнат Стеллецький був одержимий ідеєю, що наука не може бути надбанням лише вчених, її необхідно нести в маси. З цією метою він активно займався читанням публічних лекцій як для жителів Лубен, так і для слухачів двохтижневих курсів для вчителів по політграмоті, і для учасників шкільних екскурсій, що приїздили сюди з інших повітів. Особливу увагу вчений приділяв популяризації історичних знань серед сільських жителів. За три з половиною роки Г. Стеллецький обійшов майже усі села Лубенського повіту, в яких прочитав 25 лекцій на історичну тематику. Результатом цих зустрічей стало заснування за сприяння Товариства низки аматорських гуртків охорони старовини, музею в с. Куп'єваха та хати-читальні у с. Барановщина Засульської волості.

Отже, Лубенське Наукове Товариство залишило помітний слід у вивченні історії. Дане дослідження підтверджує тяглість традиції щодо підвищеного інтересу до минувшини рідної землі, яку і сьогодні продовжують науковці та краєзнавці Лубенщини.

М. МІХНОВСЬКИЙ – ІДЕОЛОГ ДЕРЖАВНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УКРАЇНИ

*Фань Євгенія, учениця 11 класу
Опорного закладу «Калайдинцівська ЗОШ I-III
ступенів імені Ф. Д. Рубцова» Лубенської міської
ради Лубенського району Полтавської області
Керівник: Мисник С. І., директор закладу*

*Українська нація мусить добути
собі свободу, хоч би захиталася
ціла Росія!*

М. Міхновський, 1990 р.

Міхновський Микола Іванович (1873 – 23.05.1924) визначний український громадсько-політичний діяч, ідеолог державної незалежності України, основоположник і перший ідеолог українського націоналізму. Народився в родині сільського священника і палкого українсько-

го патріота в с. Турівка Прилуцького повіту на Полтавщині. Закінчив Прилуцьку гімназію (1890 р.). Навчаючись на юридичному факультеті Київського університету Святого Володимира Міхновський разом з Б. Грінченком І. Липою, В. Боровиком став організатором «Братства Тарасівців» (1891 р.)

З 1899 р. М. Міхновський займався адвокатською практикою у Харкові і швидко зійшовся з місцевою українською громадою.. Промови М. Міхновського на Шевченківських урочистостях 1900 р. у Полтаві (19 лютого) та Харкові (26 лютого) привернули увагу багатьох українських патріотів. Ці промови лягли в основу програми, написаної М. Міхновським для першої в Наддніпрянській Україні політичної партії – РУП (Револьюційної Української партії) заснованої в 1899 р. у Харкові Д. Антоновичем, Б. Камінським, Л. Мацієвичем, М. Русовим.

Видрукована у Львові в 1900р під назвою «Самостійна Україна» програма справила на суспільство вибуховий ефект. Змалювавши темними фарбами картину бездержавного існування України, автор далі каже «Над нами висить чорний стяг, а на ньому написано: смерть політична, смерть національна, смерть культурна для української нації». Незважаючи на непрості обставини, в яких опинилися українці, Міхновський вважав, що вони можуть знайти в собі сили, аби протистояти денационалізації, й добитися створення своєї незалежної держави. Всупереч логіці подій ми виписали на прапорі «*Одна, єдина, нероздільна вільна, самостійна Україна від Карпат по Кавказ.*» Хоча й розумів, що «боротьба буде люта й довга, що ворог безпощадний і дужий». І в цій боротьбі доведеться вдатися до зброї.

У 1905 р. М. Міхновський уклав проект першої у XX ст. української конституції Основний закон Самостійної України – спілки народу українського, а у 1906 р. опублікував «Програму» УНП, яка передбачала створення «однієї, єдиної, неподільної, самостійної, вільної демократичної України – республіки робочих людей від «гір Карпатських аж по Кавказькі». Ідеологію українського націоналізму та ідею самостійництва пропагував у короткотривалих друкованих органах. Запоріжжя (Катеринослав 1906 р.), Слобожанщина (Харків, 1906 р.), Сніп (Харків, 1912-1913 рр.).

Варто відзначити, що М. Міхновський мав величезний вплив на наших земляків Володимира, Сергія та Миколу Шеметів у формуванні політичних переконань і світоглядних позицій. Ще будучи студентами Київського університету вони спільно орендували одне приміщення і тривалий час проживали разом, гостювали влітку на хуторі Олександрівка під Лубнами у батька братів Шеметів. Під впливом Міхновського Володимир з братом Сергієм вступив до Братства тарасівців. Завдяки спонсорській допомозі Шеметів

М. Міхновський у 1905 р. організував видання у Львові журналу «Самостійна Україна».

У розпал російської революції 1905-1907 рр. імператор Микола II під тиском прогресивної громадськості змушений був підписати Манифест 17 жовтня 1905 р., згідно з яким підданим царя були даровані демократичні права і свободи, свободи друку. Цим не забарилися скористатися брати Шемети. В листопаді 1905р. в Лубнах на Полтавщині починає виходити перший на Наддніпрянській Україні часопис «Хлібороб» при діяльній співпраці Міхновського. Поява в Російській імперії «першої ластівки» україномовної газети справила глибоке враження на українське суспільство.

З початком Першої світової війни М. Міхновський був мобілізований до російської армії. Якийсь час перебував на Північному фронті, а на початку 1917р. у чині поручика перейшов на юридичну службу до Київського окружного військового суду.

У березні 1917 р. Міхновський першим висунув ідею створення національних збройних сил. За його ініціативою в Києві було засновано Український Військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка та Військовий організаційний комітет, який ставив собі за мету формування українських військових частин. При безпосередній участі Міхновського утворено Перший Український козацький полк ім. гетьмана Богдана Хмельницького.

У 1917 р. член Української Центральної Ради і Українського Генерального Військового комітету. «Організувати свою українську регулярну армію, проголосити вслід за тим самостійність Української держави, укласти сепаратний мир з Центральними Державами – ось була програма Міхновського в першій добі революції». Заклики до створення власного війська та проголошення самостійності України викликали відверте роздратування та неприховану ворожість соціалістичних лідерів УНР. Не проти Москви вони боролися, а спільно з російським Тимчасовим урядом проти Міхновського, який тоді єдиний уособлював самостійницький рух, рух за побудову Самостійної України із сильною армією.

До влади прийшла Директорія. Катастрофа насувалася швидким кроком. Замість використання налагодженого гетьманом державного апарату, почалося безглузде його руйнування. Більшовики почали швидко просуватись на Україну.

У 1919 р. М. Міхновський за дорученням УДХП намагався зав'язати контакти з командуючими найбоєздатніших частин армії УНР Євгеном Коновальцем і Петром Болбочаном, щоб при допомозі військових припинити наростання анархії, стабілізувати політичну і економічну ситуацію в країні. Але С. Петлюра випередив події, заарештувавши П. Болбочана. З відчаю, що все так фатально гине, Міхновський захо-

рів і опинився в лікарні. Там його заарештували більшовики і посадили в Кременчуцьку в'язницю. Від неминучої смерті М. Міхновського врятувало повстання отамана Григор'єва. Після поразки руху перебирається до Новоросійська (невдала спроба еміграції), згодом на Кубань, де працює в учительській семінарії в станиці Полтавській.

Навесні 1924 р. повернувся до Києва, був заарештований співробітниками ДПУ і невдовзі загинув. Обставини смерті Міхновського остаточно не з'ясовані. За одними даними він був розстріляний, за іншими – знайдений повішеним. Навіть якщо прийняти версію самогубства, наймовірніше, воно було інсценовано органами ДПУ.

М. Міхновський значно випереджав своїми поглядами своїх сучасників. Праці М. Міхновського, зокрема «Самостійна Україна», стали програмою дій для покоління, яке в 1917р. підняло жовто-блакитне знамено УНР. Твори і діяльність М. Міхновського запалили національне багаття в душах мільйонів українців, виплекали героїчне покоління 1917-1920-х років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ

1. Роман Коваль. Микола Міхновський. – Київ, 2021.
2. О. А. Білоусько, О. П. Єрмак, В. Я. Ревегук. Новітня історія Полтавщини I половина XX століття. – Полтава: Оріяна, 2005.
3. Віктор Ревегук. Лубенщина в добу Української революції 1917-1921. – Полтава, 2018.
4. Довідник з історії України. – Київ: Генеза, 2001.
5. Провідники духовності в Україні. – Київ: Вища школа, 2003.

ПОВСТАННЯ ОТАМАНА ЛЕВЧЕНКА

Кандрін Натан, вихованець гуртка

«Велосипедний туризм»

Кобеляцької станції юних туристів

Кобеляцької міської ради Полтавської області

Керівник: Шабалтій О. М., керівник гуртка

Хто такий Григорій Сковорода? Для нащадків він великий просвітитель, родоначальник літературної байки в Україні, філософ і поет, оригінальний і незалежний мислитель. А ще він бунтар думкою і самим способом свого життя, який своїми творами та мандрами повстав проти заскорублого життя з його пороками та вадами.

Ми розкажемо ще про одного бунтаря, який рівно 100 років тому zorganizував на півдні Полтавщини селянське повстання проти «червоного терору». Вивчаючи історію України, ми постійно бачимо боротьбу українського народу за свою незалежність, наміри побудувати свою державу, створити справедливе суспільство на своїй землі. І особливо

значні шанси втілити ці мрії у життя були в українців на початку XX століття після розпаду Російської імперії. Однією із таких найбільш трагічних та водночас славних сторінок історії України вказаного періоду є повстансько-партизанська, антибільшовицька боротьба українського народу, в першу чергу українського селянства. Нас зацікавило питання, а чи була така боротьба на теренах Кобеляцького краю, чи є приклади звитяги та героїчності кобелячан у боротьбі за волю та свободу.

В процесі краєзнавчо-пошукової роботи, ми встановили, що в Кобеляцькому повіті діяли десятки селянських загонів. Але найзначнішим та найорганізованішим був виступ повстанців під проводом отамана Андрія Левченка, який єдиний підтримував зв'язки з військовим керівництвом УНР під проводом С. Петлюри. Якщо майже всі отамани Кобеляччини захищали лише свої села та волості від загонів червоних, які вирушали в сільську місцевість за зерном та щоб мобілізувати чоловіків на фронт, то загін А. Левченка здійснював масштабні та зорганізовані військові операції не лише в Кобеляцькому повіті а й за межами Полтавщини. Відбірний загін під його командуванням у кількості 600 чоловік піхоти та 150 кінноти в жовтні 1920 року пішов на допомогу армії УНР, яка, притиснута до Західного кордону, боролася проти переважаючих сил більшовиків та поляків. Кобеляцькі повстанці пройшли всю Полтавщину, досягли Переяславщини. На початку листопада вони форсували Дніпро, але зазнали поразки на Київщині від переважаючих сил червоних і змушені були повертати в рідні краї. Цей рейд свідчить про прагнення вкласти і свою частку у загальну справу боротьби із загальним ворогом.

З архівних матеріалів ми встановили, що в загоні А. Левченка ніколи не бракувало людського ресурсу. Звичайно, дії нової влади, особливо введення продовольчої розкладки, підштовхнули селянство до спротиву. Спочатку продрозкладка поширювалася на хліб і фуражне зерно, але невдовзі охопила майже всі сільськогосподарські продукти. Податок із селян стягувався з неймовірною жорстокістю воєнно-комуністичними методами: російськими продовольчими дружинами, збройними загонами комнезамів, продовольчою міліцією. Комуністичні експерименти, що зводилися до відвертого пограбування селянства, а також посуха 1921 року, призвели до масового голоду на півдні України. Згідно офіційних радянських даних, в Кобеляцькому повіті голодувало близько 100 тисяч селян. Доведені до відчаю селяни бралися за зброю, поповнюючи ряди повстанців.

Селянин мусив із зброєю в руках виступити проти насильного позбавлення плодів його праці. Такий селянин ішов до мудрого та досвідченого командира, звістки про якого швидко поширювалися. У різні періоди кількість повстанців у загоні сягала від 200 до 1000 чоловік. Навіть після повернення з рейдів, де багато повстанців гинуло у боях,

у рідних місцях отаману потрібно було лише декілька днів, щоб зібрати знову бажаних стати до лав повстанців. Різні люди, як за політичними переконаннями, так і за майновим чи соціальним становищем, брали участь у антибільшовицькій боротьбі. Їх усіх об'єднувала одна спільна мета – боротьба за волю України. Повстанців Андрій Іванович називав козаками, а вони його – «батьком Левченком». Швидкому створенню загонів та поповненню їх бійцями сприяли також давні козацькі традиції, велика здатність до самоорганізації і самоврядування, дух і досвід вільного козацтва. Повстанців Левченка активно підтримувало населення повіту.

Ще один факт, який під час пошукової роботи нас досить сильно засмутив. Це жалюгідний рівень життя населення в ті часи та людські жертви, яких зазнавали ворогуючі сторони та мирне населення. Особливо тяжкий та злидений стан селянства був у голодну зиму 1922 року. Доведені до повного виснаження через недоїдання люди вживали в їжу різноманітні сурогати. Від голоду ширилися епідемічні хвороби. Серед населення спостерігалася масова смертність.

Читати в архівних документах таке важко, така інформація пригнічує і через 100 років, а жити в таких умовах це був суцільний жах. Тепер ми розуміємо і усвідомлюємо скільки горя, поневірянь, людських трагедій принесло нашим прадідам обіцяне «світле майбутнє».

На початку 1922 року в Кобеляцький повіт були передислоковані регулярні війська (7-ма Володимирська дивізія), які жорстоко придушили селянське повстання. Загинув отаман Левченко і багато його побратимів. Значна кількість рядових воїнів була засуджена до різних термінів ув'язнення. Повстання придушили. Поразки воно зазнало через недостатню консолідацію нації, нещадний червоний терор і тому, що західні держави, зокрема Польща і Франція, на підтримку яких сподівався С. Петлюра, не хотіли бачити Україну незалежною і не допомагали їй.

Значна кількість повстанців, які оминули ув'язнення у 1923 році, були репресовані у 30-х роках. А будь-яка згадка про них цинічно та жорстоко знищувалася радянською владою, а ім'я отамана із тавром «бандита» було викреслено із людської пам'яті на довгі десятиліття. І лише зараз відновлюється історичну справедливість через посмертну реабілітацію багатьох борців ХХ століття за незалежність України.

Ще одна складова нашого дослідження стосувалася пошуку нащадків А. Левченка. Батьки А. Левченка мали десятеро дітей. Ми звернулися у всі сільські ради району із відповідними запитом, на що нам повідомили про те, що там не мають ніякої інформації про розшукуваних родичів А. Левченка. Було опитано всі 18 родин, які проживають в районі і мають прізвище Левченко. На жаль, відповіді теж були невтішні: ніхто не пам'ятав безстрашного отамана Андрія Левченка.

І тоді ми ще раз переконалися про правильність вибору теми пошуку. Діяльність комуністичного режиму та час зітерли на побутовому рівні згадки про визвольні змагання, діяльність повстанських загонів та їх очільників. Настав час відновити героїчні імена славних синів українського народу. Це ми і робимо.

**МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК
«МИХАЙЛО ГАВРИЛКО – МИТЕЦЬ І ПАТРІОТ З ПОЛТАВСЬКОЇ ЗЕМЛІ» –
СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ДОЛУЧЕННЯ ДО ІСТОРИЧНОГО ПІЗНАННЯ**

***Гордієнко Костянтин**, учень 9 класу*

Новоселівської ЗОШ I-III ступенів

Новоселівської сільської ради

Полтавського району

Керівник: Пентова А. А.,

т.в.о. директора Новоселівської ЗОШ I-III ст.

На початку XXI століття Україна вступила в нову стадію свого розвитку – інформаційну еру, яка характеризується виникненням нових систем інформаційних технологій. Наша держава рухається до єдиного світового простору, а запровадження інформаційних технологій набуває все більш масштабного і комплексного характеру.

Нині складно уявити собі навчання без активного використання інформаційних технологій. Сьогодні існує величезна кількість програмних засобів, які дозволять зробити навчання не тільки цікавим, а й яскравим та інформативним, таким, що запам'ятовується.

До 140-річчя з дня народження видатного українського митця-скульптора, громадського та військового діяча – Михайла Омеляновича Гаврилка ми на заняттях шкільного гуртка «Цікава інформатика» створили мультимедійний посібник «Михайло Гаврилко – митець і патріот з полтавської землі». Наша мета – на прикладі життєвого шляху славного земляка, показати дієвий патріотизм справжнього громадянина та відданого сина свого краю, бо тільки з таких особистостей складається нація. Для реалізації мети ми окреслили завдання: опрацювати архівні матеріали з біографії М. Гаврилка; взяти участь в історико-культурологічному фестивалі «А ми тую стрілецьку славу збережемо»; узагальнити матеріали, створивши мультимедійний посібник, інформаційний постер та буклети на урочисте відкриття пам'ятника до 140-річчя з дня народження М. Гаврилка у с. Рунівщина Полтавського району.

Визначний скульптор і поет, Михайло Гаврилко народився 5 вересня 1882 р. на хуторах поблизу с. Рунівщини Полтавського району. Майже століття його ім'я – ім'я хорунжого Армії УНР – замовчувалося.

Тільки з проголошенням незалежності України з'явилася можливість повернути забуті імена низки наших діячів культури, військових, науковців і серед них ім'я Михайла Гаврилка.

За оцінкою регіонального представника Українського інституту національної пам'яті у Полтавській області Олега Пустовгара, Михайло Гаврилко – одна з провідних постатей української революції не лише на Полтавщині, а й загалом в Україні. Він поєднав у собі дві іпостасі – діяча культури і борця за незалежність, військовика [3]. Скульптор, художник, поет був і чотарем українських січових стрільців, повстанським отаманом, провісником Самостійної України.

Михайло навчався у Краківській академії мистецтв, як скульптор стажувався у Парижі. Лишив виразний слід у мистецтві своєю шевченкіаною. Тараса Шевченка він увічнив у погруддях, пам'ятниках, барельєфах, горельєфах, портретах, плакетках, медальйонах та у слові. «Се наче квінтесенція Шевченкової поезії, ще закоханої в минушину і не зневіреної в її велич», – так оцінив західноукраїнський історик, архівіст, краєзнавець, мистецтвознавець, поет, прозаїк і публіцист першої половини минулого століття Микола Голубець виконаний Михайлом Гаврилком проєкт пам'ятника Тарасові Шевченку для Києва. Шевченко, поруч із князем Святославом, був для Гаврилка головною фігурою української історії та української духовності. Він вважав, що «кожне слово Шевченка-пророка паде, як стріла божого грому, ведучи в шалений бій найпалкіші серця найкращих синів України за неї» [2].

Та яскраве життя митця, на жаль, було недовгим: у 1920 р. його стратили як керівника антибільшовицького повстання.

Письменник Юрій Липа планував написати про Михайла Гаврилка повість, бо вважав, що «Широке полотно його пригод... викликало би більше цікавості, як не один західноєвропейський динамічний роман. (...) Гаврилко завжди буде цікавий для українців, як довго є Українська земля, б він виріс з цієї землі» [1].

На жаль, Юрій Липа не встиг реалізувати цей намір, і тривалий час ім'я творця першої скульптурної шевченкіани залишалося поза контекстом історії українського мистецтва. Поверненню історичної пам'яті про Михайла Гаврилка неабияк посприяв дослідник Роман Коваль: він написав про того книги «Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею» та «Шевченкіана Михайла Гаврилка», які витримали не одне видання

та були номіновані на Національну премію України імені Тараса Шевченка [2]. Але ця постать у сучасних умовах потребує значно ширшої популяризації, бо нині, як і сотню років тому, українці протистоять тому ж ворогу.

Ознайомитися з нашим електронним посібником можна, використавши QR-код.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Гремить громи! Палить огнями!»: уривок із нарису Романа Коваля «Вулкан на ім'я Михайло Гаврилко» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pezboruta-nasiya.org.ua/show.php?id=318>
2. Книги «Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею», «Шевченкіана Михайла Гаврилка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knpu.gov.ua/content/knigi-mihajlo-gavrilko-i-stekom-i-shableu-shevcenkiana-mihajlo-gavrilka>
3. У громаді на Полтавщині встановлять пам'ятний знак Михайлові Гаврилку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspilne.media/270628-u-gromadi-na-poltavsini-vstanovlat-pamatnij-znak-horunzomu-unr-mihajlovi-gavrilku/>

ФОЛЬКЛЬОР ТА ЕТНОГРАФІЯ

ОЧЕРЕТЯНА СТІХА ЯК АВТЕНТИЧНИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Бойко Дарина, учениця 11 класу
ОЗ «Тарандинцівська ЗОШ I-III ступенів»
Новооржицької ОТГ Лубенського району
Полтавської області, вихованка гуртка
«Фольклорно-етнографічне краєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Керівник: П'яташ В. С., керівник гуртка
«Фольклорно-етнографічне краєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»

У сучасних умовах інтенсивного розвитку інфраструктури Лубенського регіону, будівництва туристичних комплексів, баз відпочинку, кемпінгів, зеленого туризму, де активно застосовують традиційні будівельні матеріали, автентичні покрівельні техніки успішно розвиваються, пристосовуючись до нових вимог сьогодення. Попри безліч різноманітних рішень та пропозицій покрівельних матеріалів: металочерепиця, бітумна черепиця, оцинкований метал, ондулін, мідна покрівля, сланець, шифер, – очеретяна стріха сьогодні знову в моді.

Із соціальних мереж ми дізналися, що на Лубенщині давню техніку покриття дахів відроджують і популяризують Роман Володін і Олександр Соломаха. Вони переконані, що дах із природного матеріалу – це стильно, екологічно, раціонально. Роман Володін і свій будинок покрити очеретом. В інтерв'ю майстер поділився з нами секретами застосування автентичних технік у XXI столітті. Для покриття дахів він використовує самостійно заготовлений очерет. Радить «зарості очерету спочатку скосити, а на наступний рік (якщо потрібно дрібний) вже косити на дах. Для заготівлі очерету краще використувати косу-шестиручку, її потрібно підсилювати пластиною, бо репне. Очерет бажано заговляти той, що на воді ріс, бо тільки такі очеретини в'язкі та не ламаються». Дефіциту покрівельного матеріалу немає, як повідомили нам у Лубенському ГМРП, водно-болотні угіддя Лубенського району сягають 4652 га.

Під час відвідування майстер-класу Романа Володіна й Олександра Соломахи з пошиття даху очеретом, нам вдалося зафіксувати тех-

нологію «під щітку». Пошиваючи стріхи, вони використовують щітку та весло для вирівнювання, дві дерев'яні швайки з трикутним січенням – для проведення перевесел та палицю-укрутку – для протягування кінців закручених перевесел під закрутою. Сучасні покрівельники кулі очерету прив'язують спеціально підготовленими пучками із рогозу, який скручують, проводять через поперечини і закручують зверху, провівши кінець під закрутою. Перевесла проводять у отвір, який утворюється, коли в очерет вставляють дерев'яну швайку. Одну вколюють вище поперечини із того боку, з якого йде майстер, захвативши приблизно третину попереднього куля, а іншу – нижче поперечини, відразу під кулем, у ці отвори підмайстер руками заводять перевесло. Поперечини б'ють через 40-60 см, якщо довжина очерету до 2.5 м. На кожну поперечину в'яжуть новий рядок кулів. Підбивають очерет щіткою. Це така дощечка із поперечними пазами, зроблена з в'яленого дуба. Ще для глобального вирівнювання покрівлі використовують весло. Найчастіше його виготовляють із акації, воно має поздовжні пази, які поновлюють час від часу. Залізна штричка для вшивання очеретом даху називається «швайка», по-простому – шило, це більш пізній реманент, сучасний.

Отже, незважаючи на досягнення сучасної промисловості, традиційний покрівельний матеріал, очерет, отримує друге життя. Сучасні майстри-покрівельники, використовуючи ідеї минулого, роблять нові відкриття і пропонують несподівані способи використання давно відомих матеріалів і технік.

Існуючи як локальна, культура Лубенщини є унікальною і має національну основу.

ОБРАЗ СОПІЛКИ У ФОЛЬКЛОРІ ПОЛТАВЩИНИ

Бутурлим Тетяна, учениця 6-А класу
КЗ «Полтавська ЗОШ I-III ступенів
№ 20 імені Бориса Сергія Полтавської
міської ради Полтавської області»
Керівник: Фісак І. В., учитель
зарубіжної літератури

Відомо, що Г. Сковорода мав музикальний талант. Він вирізнявся гарним голосом та володів багатьма музичними інструментами. Його улюбленим інструментом була флейта – сопілка, з якою народний філософ не розлучався у далеких мандрах. Про це свідчить і вислів самого Г. Сковороди: «Мені моя сопілка і вівця дорожчі царського вінця» [1].

Сопілка – один із найдавніших духових музичних інструментів, традиційних для багатьох регіонів України, зокрема і для Полтавщини.

У нашому краї сопілки виготовляли переважно з калини, бузини або верби, іноді – з черешні, груші чи горіха.

Звичайна сопілка – найпростіший музичний інструмент, який міг виготовити собі навіть вправний пастушок чи вівчарик. У верхній отвір невеликої дерев'яної трубочки вставляли свисток у вигляді денця з прорізом, а вздовж трубочки робили від шести до десяти отворів для пальців. Кількість отворів залежала від вправності й таланту того, хто збирався грати на сопілці.

Про те, що сопілка виникла у сиву давнину, свідчить використання її образу в усній народній творчості: у прислів'ях («Сопілка – вівчареві втіха», «Як почав орати, то в сопілку не грати»), «Сопілка знає, нащо грає», «Всяк чоловік у свою сопілку грає»), піснях («Заграй мені, дударіку», «Зроби сопілку із верби»), легендах («Про Пана і Сирингу») і казках. Останні розглянемо детальніше.

Мою увагу привернула збірка «Казки Полтавщини» [2; 3]. Як виявилось, вона належить до 40-томної серії українських народних казок, зібраних українським фольклористом М. Зінчуком.

Казка «Дивна сопілка» розповідає про дівчинку Килину, яку вбила дочка мачухи Хотина. І от коло струмка, на тому місці, де Килину поховали, виріс кущ, із якого вівчар вирізав собі сопілку. А коли заграє на ній, то сопілка розповіла правду про те, як Хотина вбила дівчину. Так усі дізналися про душоубку Хотину й прокляли її. А батько назвав кущ калиною за схожістю до імені Килини.

Сюжет другої казки «Про калинову сопілку» дещо схожий. Вона розповідає, як бабина дочка із заздрощів убила дідову дочку й поховала її край дороги. На могилі виріс кущ калини, з якого косар зробив сопілку. А граючи на ній, дізнався про вбивство. Так дідова дочка голосом сопілки розповіла усім правду про свою смерть.

Оспівана у фольклорі, сопілка ввібрала в себе співучу душу і веселу вдачу нашого народу. А в казках «Дивна сопілка» і «Про калинову сопілку» мелодії сопілки є символом світла і правди, що допомагають розпізнати неправду.

Мабуть, і наш земляк Г. Сковорода не випадково полюбив гру на сопілці. Мелодії рідного краю надихали його на творчість, були радістю для його співучої душі у час тривалих мандрівок. Адже, як говорить у прислів'ї: «Сопілка грає – душа співає».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник Леся. Музичний світ Григорія Сковороди // Музика: український інтернет-журнал. – Режим доступу: <http://mus.art.co.ua/muzychnyj-svit-hryhoriya-skovorody/>
2. Українські народні казки: Книга 37. Казки Полтавщини / Запис, упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. – Чернівці: Прут, 2010. – 376 с.
3. Українські народні казки: Книга 38. Казки Полтавщини / Запис, упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. – Чернівці: Прут, 2010. – 440 с.

ЗАСТИГЛІ МИТІ ЖИТТЯ

Василенко Ангеліна, учениця 7-А класу
Лубенської ЗОШ I –III ступенів №1
Лубенської міської ради Полтавської області
Керівник: Іващенко Л. О., учитель географії

Фотографія настільки увійшла в буденне життя, що сьогодні ми ледве усвідомлюємо її значення. Фотографія в перекладі з грецької мови означає «писання світлом» (photos – світло, grapho – пишу).

Фото в сучасному світі – це ще й вид діяльності, який не просто пов'язаний із технічними досягненнями людства, а й є частиною наукової і художньої культури. Тут можуть відображатися події без найменших прикрас у тому вигляді, у якому вони існували або відбувалися насправді.

Фотографії – це новий вид образотворчого мистецтва, який сьогодні називається творчою фотографією. Він пройшов складний шлях свого розвитку. Серед сучасних і традиційних видів мистецтва фотографія зайняла гідне місце і набула неабиякої популярності.

Вітер історії доносить до нас із сивої давнини дух прапращурів, які зводили над Сулою одне з найстаріших в Україні міст – Лубни. Засноване воно 988 року, як свідчить літопис, київським князем Володимиром Святославичем: «И рече Владимир: се не добро, еже мало городов около Киева. И нача ставити города по Десне, и по Трубежеви, и по Суле, и по Стугне...»

На початок ХХ ст. в Лубнах збереглося чимало старовинних будівель, а також з'явилися нові: адміністративні, навчальні, культові, виробничі, побутові. Й на наше щастя, багато чого виявилось зафіксованим першими місцевими фотографами й навіть тоді ж опубліковано переважно у вигляді поштових листівок. На частині знімків зазначено прізвища авторів: «О. Колодный», «Н. Ходорковский», «М. Годзевич», «Ю. Станкевич». Згадаймо їх добрим словом!

І перша фотографія з аукціону, де на лицьовій стороні вказано «Фотографія Годзевича», а на зворотній продавець олівцем уточнює: «Годзевич Николай Осипович. Лубны. Полтава».

Фотоательє Годзевича Н. в місті Лубни працювало три роки, з 1897 по 1900. У 1900 р. міщанина Годзевича змінив християнин Босой, протримавшись до 1904 року.

Можна стверджувати, що в 1900 р. в момент зміни власника в деяких відомостях Годзевич і Босой згадувалися разом, наприклад, «Босой, бывш. Годзевич» або «Босой, аренд. Годзевича».

Наступна фотографія, яка привернула велику увагу до себе не лише людей, а й правління, була зроблена саме Колодним О.

Працюючи в архіві та бібліотеці, я знайшла такий документ – протокол, в якому зазначено, що фотограф Колодний О. зробив п'ять знімків розстріляних монахів.

Протокол №5 1919 року вересня 17 дня

«Батько Абрамов Колода, 46 років, іудейського, грамотний, прав не позбавлений, постійно мешкаю в Лубнах.

Я перебуваю фотографом. У середніх числах серпня місяця цього року я був запрошений Начальником гарнізону зробити знімки з трупів ченців Мгарського монастиря, розстріляних 5 серпня цього року по старому стилю більшовиками при залишенні ними Лубен.

Після прибуття в земську лікарню трупи були винесені з каплиці і покладені на землю в саду, де мною і були зняті. Зроблено було тоді 5 знімків: один – загальну групу, чотири знімки по кілька чоловік. Розпоряджався тоді поручик місцевого гарнізону Василевский, якому я і передав потім усі знімки. Окрім того, тоді ж на вимогу поручика Гладкого я зробив три знімки з церкви, в якій поміщалися більшовики. Один знімок представляє загальний вигляд іконостасу, інший – ікони Божої Матері і св. Опанаса, пробиті багнетами, а третій – зламані ворота у іконостасі».

Невідомою сторінкою життя залишається творчість фотохудожника Станкевича Ю. На жаль, до нас дійшли лише його фотороботи, на яких зображена лицьова та зворотна сторони.

Відвідавши бібліотеку та опрацювавши певний масив літератури, я знайшла відомості про те, що у 1896 році в місті Лубни діяло два фотоателє Є. Ходорковського. Про самого ж фотохудожника інформація не збереглася.

Про українську фотографію кінця XIX – початку XX століття можна без перебільшення сказати: це її золотий вік. Це був час створення широкої мережі професійних фотоустанов, фотооб'єднань фотоаматорів, перших паростків фотожурналістики, поширення фотолітератури, розгортання системи фотоосвіти, перших досліджень у галузі наукової фотографії, розгортання широкої виставкової діяльності, перших кроків фотовиробництва, створення системи фототоргівлі.

«ОЧІ» ХАТИ

*Давиденко Катерина, учениця 9-А класу,
член шкільного наукового товариства
«Я – У всеСВІТІ» КЗ «Полтавська ЗОШ
I-III ступенів № 20 імені Бориса Сергія
Полтавської міської ради Полтавської області»
Керівник: Давиденко Н. М., учитель української
мови та літератури*

Із глибокої давнини архітектурна народна творчість українців донесла до сьогоднішнього дня елементи, які свідчать про високі художні, моральні ідеали нашого народу. Хата – традиційне житло українців. Водночас це цікавий і оригінальний витвір народу, самобутнє явище в історії архітектури. Кожен предмет у просторі хати виконував ужиткову й одночасно символічну роль. Наприклад, стіл виступав символом єдності й міцності сім'ї. Це був своєрідний «збірний пункт».

Таємничими порталами у інші виміри вважали українці вікна. Кожен регіон України може похвалитися своїми неповторними, унікальними «очима». Різьблені кольорові наличники, підведені синьою фарбою вікна, суворі дерев'яні віконниці – такі різні і такі чаруючі вікна української хати давно приваблювали увагу. Кажуть, що через вікна своєї хати людина дивиться на світ. Метою роботи є висвітлення народних звичаїв, пов'язаних із історією вікна, його господарським і обереговим призначенням.

Уже найдавніші трипільські будівлі мали вікна – «очі». Такі вікна були просто отворами, завішаними тканиною або закриті стулками. Шибки в давнину заміняли волові міхури, напнуті на рами.

У IX столітті прорубували в колодах оглядові вікна, їх називали «волокові», зсередини вони «заволюкалися» дошкою. Узимку у вікно вставлялася віконниця з риб'ячим або бичачим пухирем, промасленим полотном. У X столітті на території сучасної України, як стверджують археологи, вже було віконне скло. Шибка мала заокруглену форму й сягала 20-30 см. Такі шибки кріпилися на рамі й утворювали вікно.

Традиційно українська хата Полтавщини мала троє вікон: покутнє, застольне та навпроти печі. У багатьох було ще маленьке віконце над піччю. Членування стін віконними та дверними отворами підпорядковується певним традиційним правилам, які мають утилітарний зміст. Цей прийом розташування вікон є стандартним на Полтавщині і змінюється тільки одночасно з ускладненням внутрішнього планування житла, коли житлове приміщення розчленовується на 2-3 кімнати.

Вікна – «очі» хати, що освітлюють житло, «зв'язуючи замкнутий внутрішній простір із безмежжям зовнішнього світу». Символіка вікна пов'язана з давніми віруваннями праукраїнців, які відображені у за-

мовляннях, обрядах, піснях тощо. У селах Полтавського району колись була традиція: якщо дитина захворіла, передавати її зсередини хати назовні через вікно. Вважалося, що вона ніби вдруге народжується і стає здоровою.

Багато обрядодій українців пов'язано з вікном: у страшний четвер біля вікон питали у хазяїв про наявність худоби; українські колядки та щедрівки теж співали під вікнами...

Сакралізація вікна зумовлена значною мірою спільністю його функцій з оком, яке викликало побожний трепет і було глибоким символом. У літературі образ вікна часто символізував чекання, сподівання на здійснення мрій. Ми повинні не тільки знати всі ці повір'я, а й передавати їх нащадкам, щоб зберегти традиції та культурну спадщину нашого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масненко В. В., Ракшанов В. Б. Українська хата. Науково-популярне видання. – Черкаси: Брама–Україна, 2012. – 190 с.: іл.
2. Народний побут. Народне мистецтво. Путівник/ Галя Галая.–Полтава: ТОВ «АСМІ», 2021.–164 с.
3. Енциклопедичний словник символів України. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kotsur_Viktor/Entsyklopedychnyi_slovnnyk_symvoliv_kultury_Ukrainy.pdf

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА – МУЗИКАНТ

Кравченко Станіслав, учень 10-А класу
ОЗ «Хорольська гімназія Хорольської міської
ради Лубенського району Полтавської області»
Керівник: Зуб Л. К., учитель української мови
та літератури

«У сузір'ї славних імен, які своєю багатогранною творчістю і невсипущою діяльністю внесли чималий вклад у розбудову та подальший розвиток української, слов'янської світової культури взагалі, чільне місце належить Сковороді [3, с. 3]...».

Актуальність роботи зумовлена подальшим вивченням малодосліджених фактів життя і творчості Г. С. Сковороди, зокрема пісень, які є вираженням народних дум і сподівань прогресивної думки того часу.

Про нього написано чимало книг, статей, захищено ряд кандидатських та докторських дисертацій, де під різними кутами зору і з різних позицій проаналізовано й схарактеризовано його світогляд, філософські, естетичні та морально-етичні погляди. Але і в наш час життя та творчість Сковороди приваблюють увагу багатьох письменників, дослідників, художників. Бібліографія його творів та літератури про нього

далеко невичерпана. І на сьогодні є чимало питань сковородинознавства, які потребують додаткового вивчення, уточнення.

Григорій Савич Сковорода – одна з найяскравіших постатей в Україні XVIII століття.

Талант Григорія Савича невичерпний, адже він – перший український філософ, педагог, поет, письменник-байкар і талановитий музикант. Ще у XVIII столітті, коли жив і творив Сковорода, його знали й шанували, захоплюючись енергією, талантом, незвичним способом мудреця. Образ цієї незвичайної людини захоплює і зараз багатьох шанувальників його творчості. І кожен, хто починає знайомство з творчістю Григорія Савича, відкриває для себе щось нове.

Пісні на слова Сковороди співали кобзарі ще в XIX ст. на ярмарках, портрети його можна було зустріти не в одній селянській хаті. Твори Григорія Савича в той час не друкувалися, а масово розходилися в рукописних списках, і його слава ширилася серед простого народу. Дійшли твори мудреця і в невелике село Кирилівку до майбутнього велетня нового часу Т. Г. Шевченка, який з особливим пієтетом згадував свого першого народного вчителя:

...Кругом листочки обведу.

Та й списую Сковороду... [4, с. 4]

В особі Сковороди гармонійно поєднувалися талант мислителя, поета, філософа, лінгвіста, педагога, просвітителя, музики.

Тому спробуємо, не заглиблюючись у деталі життя Г. С. Сковороди, у характеристику його філософських поглядів, висвітлити «музичну біографію» мислителя, питання про роль його пісенної творчості в житті народу.

Як відомо, Григорій Сковорода народився в с. Чорнухах (поблизу Лубен) 3 грудня 1722 року в сім'ї малоземельного селянина-козака.

Ще з раннього дитинства, разом із молоком матері, українська пісня входила в життя малого Гриця. Ніжна колискова заспокоювала його плач і відкривала прекрасний світ.

Тут, у батьківській хаті, Григорій почув і інших пісень. Це пісні кобзарів, які ходили від села до села, від міста до міста, зупиняючись біля бідних сільських хат або поміщицьких палат, радували людей своєю грою і співом. Від кобзарів люди дізнавалися про всілякі новини історії, чули думи, народні пісні й церковні псалми. Не обминали кобзарі й Чорнухи, де їм завжди були раді привітні чорнушани.

Одного разу Грицеві подарували старці сопілку. Це була звичайна очеретяна сопілка, але вона стала найбільшим скарбом для хлопця. Сам, без сторонньої допомоги, він навчився грати на ній, а згодом, за зразком подарованої, зробив свою власну. Вижене гусей до річки, сяде на березі і грає. І ця гра нагадувала спів пташок і ше-

лест листя, дзюркотіння струмка і веселий гомін дідлахів. Усе співало в душі малого хлопця.

Дзвінкий голос Григорія вирізнявся з-поміж інших дитячих голосів.

Він був гарний, сильний, дзвінкий. Це був голос майбутнього придворного співця і композитора.

Більш професійно музика увійшла в життя Григорія Сковороди у шкільні роки. У Чорнухинській початковій школі, як і у всіх інших школах, музика й церковний спів займали дуже поважне місце в навчанні. Ось як описує таку школу Д. І. Багалій: «... Школи ці мали три класи – граматику, часословець та псалтир, з третього класу набирались охочі в Ірмолійний клас для церковного співу, що бував три рази на тиждень – взимку в кімнатах, а навесні – під повіткою. Школярі в церкві складали хор пієчих, якими дяк пишався, вони ж помагали йому дзвонити. На свята він давав їм вірші для віршування...».

Із 1738 року Сковорода вчиться у Києво-Могилянській академії, і там музика й поезія є його улюбленими заняттями та відпочинком.

Кількарічне подорожування Григорія Савича по країнах і містах Західної Європи, де він ближче познайомився з філософією французьких просвітителів, було наступним етапом у формуванні його світогляду; розум, велика освіченість і талант юнака здобули визнання ряду західноєвропейських учених. Збагатившись знаннями, Сковорода повернувся на батьківщину.

Серед багатьох нових вражень Григорія Савича під час подорожування Західною Європою, безперечно, були й спогади від зустрічей з музикантами та композиторами Угорщини, Австрії, Італії. На жаль, ніяких відомостей про це не подають ні його сучасники, ні пізніші біографи й дослідники.

Як бачимо, музика була невід'ємною частиною життя і діяльності Сковороди, його єством. У ньому гармонійно поєдналися філософ, поет, педагог, музикант.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багалій Д. І. Український мандрівний філософ Г.С.Сковорода / Д. І. Багалій. – Харків. – 1923. – 597 с.
2. Булда М. Мудрець з Чорнухинського краю / М. Булда. – Київ: Кобза – Інтернешнл, 1992. – 42 с.
3. Сковорода Г. Сад божественних пісень / Григорій Сковорода. – Київ: Наукова думка, 1974. – 125 с.
4. Редько М. Видатний філософ – гуманіст / М. Редько. – Київ: Знання, 1972. – 48 с.
5. Шинкарук В. Сковорода Григорій: Образ мислителя / В. та ін. Шинкарук. – Київ: Інститут філософії НАН України, 1997. – 452 с.
6. Багалій Дмитро. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. Режим доступу https://chtyvo.org.ua/authors/Bahalii_Dmytro/Ukr_mandrovanyi_filosof_Skovoroda/

ЕВОЛЮЦІЯ ВЕСІЛЬНОЇ СУКНІ

Крамаренко Анастасія, учениця 9-Б класу
ОЗ Гребінківська ЗОШ I-III ступенів № 4
Гребінківської міської ради Полтавської області
Керівник: Щербак І. С.,
учитель англійської мови

Одним із найбільш важливих та значимих елементів у створенні неперевершеного образу нареченої є весільна сукня, яку кожна дівчина продумає до найменших дрібниць та про яку мріє з самого дитинства.

Весільна сукня, або, як ще її прийнято називати, вінчальна сукня, об'єднує не одне покоління. Весільний наряд у тому вигляді, в якому ми його звикли бачити, існує кілька століть. А до того його зовнішній вигляд був зовсім іншим.

Перші згадки про весільне вбрання сягають XV ст. Наймоднішим був фасон «котарді» із завищеною талією, трикутним вирізом та довгими рукавами. Оскільки шлюби в ті часи укладалися за домовленістю, плаття було частиною посагу. Фіксувалися кількість та види тканин, матеріал для прикрашання сукні та їхня точна вартість. Традиційними для того періоду були червоні або пурпурові наряди.

У XVII ст. в права вступає пишність і багатство прикрас, властиві епосі бароко. Найпопулярнішими кольорами були золотий, жовтий і кораловий. Характерними особливостями сукні були вузька талія, широке декольте, балонovidний рукав і багате декорування стрічками, перлами, мереживом і навіть квітами. Характерна особливість весільного плаття епохи рококо – пишна спідниця-паньє і дуже звужений корсет, який створює осину талію, а груди в такому корсеті були практично оголені. Неодмінним атрибутом сукні був шлейф – його довжина визначала статус нареченої.

В кін. XVIII – на поч. XIX ст. пишність і кокетливість мережив змінюється суворістю форм. У моді короткі рукава-ліхтарики, висока талія, драпірування, легкі хвилясті тканини. Вінчальна сукня стає білою як наслідування античним мармуровим статуям. З того часу вона є невід'ємним атрибутом весілля в західній культурі. Білий колір насамперед свідчив про заможність. Весільну сукню прали вручну. Ретельно це зробити було практично неможливо, тому й одягали її лише один раз, що могли собі дозволити тільки багаті родини. Моду на білу або кольору слонової кістки весільну сукню утвердила королева Вікторія, коли виходила заміж за принца Альберта в 1840 р.

Ці європейські традиції поступово дісталися й Україні. За радянських часів, у кін. XX та на поч. XXI ст. наречені виходять заміж як у пишних весільних сукнях, переважно білого кольору, так і в традицій-

ному українському вбранні. Так, у містах віддавалася перевага білим сукням із різних синтетичних тканин. А в малих населених пунктах, де дотримувалися національних звичаїв, як-от, наприклад, козацьке село Овсюки Гребінківської ОТГ, весілля проводилися з максимальним дотриманням народних традицій, і це стосувалося й сукні молодії.

Сьогодні кожна наречена сміливо може обрати ту сукню, яка їй найбільше підходить. Звичайно, біла буде в моді, але дехто віддає перевагу яскравішому та нестандартному вбранню. Наприклад, наречена Айгуль Ешматова з Гребінки, яка брала участь у проєкті телеканалу «1+1» «Чотири весілля» в 2011 р., мала яскраво-червону сукню. А в жовтні 2019 р. на байкерському весіллі в Гребінці, коли одружувалися музикантка Сюзанна Елпі та байкер із Гадяччини Олександр Корпашко, «Єнот», наречена вразила всіх вбранням у червоних і чорних кольорах зі шкіряними вставками.

Як бачимо, у XXI ст. не має суворих канонів, і кожна наречена може сміливо вибрати те, що підходить саме їй. Зараз, у воєнний час, наречені одружуються як у традиційних весільних сукнях, так і в національному вбранні; як у військовій формі, так і в звичайному повсякденному одязі.

ПОЛТАВСЬКА ВИШИВКА КРІЗЬ СТОЛІТТЯ

*Лиховид Анна, учениця 9-А класу,
член шкільного наукового товариства
«Я – У всеСВІТІ» Комунального закладу
«Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступе-
нів № 20 імені Бориса Сергія Полтавської міської
ради Полтавської області»
Керівник: Давиденко Н. М., учитель української
мови та літератури*

Кожен регіон України славиться дивовижною, унікальною та неповторною вишивкою. Вона походить із давніх часів. Спершу вишивкою прикрашали одяг скіфи, потім – князі. Згодом це ремесло стало популярним серед простолюду, тож кожен міг мати вишиваний одяг, аби лише сам його зробив собі. Ті вишивки були оберегами від злих сил та благословляли на удачу.

У роботі розглянемо саме полтавську вишивку. Вона зародилася у селищі міського типу Решетилівка Полтавської області. Пізніше поширилася на всю область, а згодом і на інші регіони України. Стиль вишивання «білим по білому» був відомий як серед населення вищих верств, так і серед селян.

Сорочки, виконані в даному стилі, слугували і як звичайний повсякденний одяг, і як святкове або весільне вбрання. Полтавська вишивка виглядає легко і вишукано водночас завдяки поєднанню до семи видів технік в одному виробі. Зазвичай вона виконується білим нитками, проте іноді використовуються також зелені, сірі, чорні та червоні кольори. Головне, щоб відтінки були пастельними, а не яскравими, адже саме така кольорова гама характерна Полтавському регіону.

Композиція вишивки складається з гармонійно поєднаних візерунків. Кожен елемент має певне значення, згідно з яким його використовують. Найбільш поширені візерунки:

- берегиня – одна з найважливіших складових візерунку, символізує материнство. Зазвичай зображується у вигляді квітки або букету квітів;
- птахи уособлюють людські душі, символізують міцність та незламність як конкретного роду, так і усього роду людського;
- ромби відображають нематеріальні людські чесноти: гідність, чесність, чуйність, справедливість, доброту тощо. У перетині вони утворюють хрест, що в українській міфології символізує віру;
- дуб є символом великого світового дерева, яке поєднує світи з раєм. Також він є деревом бога грому Перуна з давньоукраїнської міфології.

Усі орнаменти потрібно переносити на тканину. Це робиться за допомогою безлічі технік вишивання. Усього налічується більше ста вісімдесяти. Багато з них відомі і за межами області. Найбільш поширеною на Полтавщині є «полтавська гладь», яка відома по всій Україні та набула широкого застосування в багатьох її регіонах. Здебільшого цю техніку використовують для оздоблення серветок, скатертин, рушників, хустинок тощо. Досить популярними техніками є «вирізування», «виколювання».

Одне із найскладніших завдань – поєднання вишиваної сорочки з іншими елементами одягу. Ця справа зовсім не легка, як може здатися на перший погляд. Уся складність полягає в тому, що потрібно вписати в образ не просту блузу, а оберіг та образ-символ регіону. У наші дні вишиванки стають популярнішими з кожним днем. І це дуже добре, адже таким способом кожен звертає увагу на чудове мистецтво країни. А ще краще, коли одягають блузу не просто із загальноукраїнським орнаментом, а саме з орнаментом власного регіону. До слова, полтавська вишивка відображає усю історію нашої місцевості за багато століть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гасюк О. О., Степан М. Г. Художнє вишивання: Альбом. – 6-е вид., стер. – К.: Вища шк. Головне вид-во, 1989.
2. Кара-Васильєва Т. В. Полтавська народна вишивка. Видавництво «Наукова думка», 1983.

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ ВИРІШАЛЬНЕ (2-ГА ПОЛОВИНА XX СТОЛІТТЯ)

*П'ятницька Ірина, учениця 9 класу,
член пошукового загону «Клію»
ОЗ «Вирішальненська ЗОШ I-III ступенів»
Сенчанської територіальної громади
Миргородського району
Керівник: Горбуля Н. П., учитель історії
та правознавства*

Геніальний син України Григорій Савич Сковорода залишив свій вагомий нетлінний слід у розвитку нашої національної культури. Він вкотре довів, що український народ дуже обдарований, мудрий, винахідливий, розумний, із невичерпним почуттям гумору і філософським підходом до життя. Мандруючи стежками рідного краю, Г.Сковорода спостерігав чимало традицій та обрядів, що побутували серед просто-го народу.

Пролинуло над Україною багато століть, змінювалися завойовники і правителі, але наш народ завжди піднімався з колін, несучи в собі рідну мову і споконвічні традиції, що передавалися з покоління в покоління.

Ми, члени пошукового загону «Клію», хотіли б віднайти і передати майбутнім поколінням хоч якусь часточку того, чим жили наші пращури у давні часи. Завдяки спогадам, які ми зібрали серед старожилів нашої місцевості, можемо відновити традиції святкування весілля в минулому столітті. Досліджувана нами тема є дуже актуальною саме у наші часи, бо українці активно почали цікавитися своєю минувиною, родовим корінням, давніми традиціями. Зокрема, українське весілля почало відходити від європейських традицій, повертаючи до життя свої рідні, споконвічні обряди, що несуть у собі вагомий генетичний код нації.

Весільні обряди завжди привертали увагу науковців. Особливо це питання досліджувалося в 90-тих роках XX ст. і висвітлювалося у багатьох збірках із народознавства.

Нас же цікавить, чи збереглася ідентичність весільної обрядовості в «совєцький» період. Яким чином це проявлялося і чим підтверджувалося?

У вересні 2020 р. на Лохвиччину приїздила етнографічна експедиція з Київського етнографічного інституту ім. М.Т. Рильського. Вони досліджували життя українського села. Не оминули вони і наш старостат. Разом із нашими гостями ми теж долучилися до пошуку матеріалів, що стосуються весільної обрядовості.

Нам пощастило поспілкуватися з односельцями, які одружувалися в 50- 60-х рр. XX ст., або були учасниками таких весіль. Ми записали

весільні пісні, обряди, зібрали весільні фото тих часів, а також зафіксували чимало спогадів.

Опрацювавши увесь зібраний матеріал, ми прийшли до висновку, що у середині ХХ ст., коли «совєтчина» на все наклала свій відбиток, в українських селах все ж дотримувалися весільних традицій. Обов'язковим було запрошення на весілля у п'ятницю, коли наречена з дружкою (часто одягнені в українське національне вбрання) ходили від хати до хати, запрошуючи гостей на весілля. У суботу до нареченої приїжджали посланці від нареченого і забирали «худобу», тобто посаг. Усе це супроводжувалося піснями, танцями, жартами, застіллям. А в неділю святкували весілля, яке теж включало в себе багато народних обрядів. Наприклад, дружки допомагали нареченій одягатися до вінця; викуп нареченої, старший дружба ніс завітчане гільце, яке зберігалося до кінця весілля; за столом перед молодими ставили парні келихи, а також клали ложки, тарілки, а також пучечки колосків жита чи пшениці; у кінці весілля свекруха пов'язувала новоспечену невістку хусткою; молодим пропонували стати на рушник; наречений і наречена розламували коровай навпіл: хто вхопить більший шматок, той і головуватиме в сім'ї. Деякі з цих обрядів живуть і нині.

Члени нашого пошукового загону були у захваті від отриманого матеріалу. Ми вважаємо, що робимо дуже потрібну справу. Треба, щоб молоде покоління українців знало традиції свого народу і передавало їх своїм дітям і внукам.

У традиційному українському весіллі переплітається багато видів українського мистецтва. Тут і різноманіття техніки вишивки, і плетіння мережок, і виготовлення намиста та інших прикрас, і випікання шишок та короваїв, і приготування традиційних страв та напоїв. Українське весілля – це енциклопедія цілої нації з її правилами, законами, обрядами, традиціями і мистецтвом. І доторкнутися до цієї тайни – то велика честь для всіх нас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук О.В. Українське народознавство.- К.: Освіта, 1992 р. – 176 с.
2. Культура і побут населення України / В.І. Наумко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. – К.: Либідь, 1993. – 288 с., іл.
3. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник / А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Кузьміна та ін. – К.: Либідь, 1993. – 256 с., іл.
4. Список респондентів:
 - 4.1. Бабенко Тетяна Миколаївна, 1955 р.н.
 - 4.2. Бехтір Ніна Мефодіївна, 1942 р.н.
 - 4.3. Перебийніс Таїсія Григорівна, 1971 р.н.
 - 4.4. Солоха Ольга Леонідівна, 1960 р.н.
 - 4.5. Якименко Валентина Григорівна, 1933 р.н.

**ЗМІНИ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ:
ЗА СВІДЧЕННЯМИ ТА СПОГАДАМИ ЖИТЕЛІВ СЕЛА ОПРИШКИ
КРЕМЕНЧУЦЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*Скрипніченко Ангеліна, учениця 8 класу
Опришківської гімназії Глобинської міської ради
Кременчуцького району*

Керівник: Скапа А. А., учитель історії

Сімейно-обрядова сфера життя є невід'ємною часткою життєдіяльності людини. Особливе місце в ній відводиться сімейно-побутовим звичаям та обрядам, які ознаменують важливі етапні події життя особи, ступені її вікової і соціальної зрілості. Обряд не тільки посилює й поглиблює переживання, викликані реальною подією, а й відбиває тісний зв'язок між моральними переконаннями людини та її безпосередніми переживаннями.

Сімейне життя українців традиційно супроводжувалося різноманітними обрядами та ритуалами, які в образно-символічній формі відзначали певні етапи життя людини та найважливіші стадії розвитку родини в її життєвому циклі: утворення сім'ї, народження дитини, її повноліття, сімейні ювілеї, смерть когось із членів сім'ї. Відповідно до природного циклу існування людини склався комплекс сімейних обрядів. Основні його елементи – родильні, хрестильні, весільні та поховальні й поминальні обряди.

Провівши дослідження весільної обрядовості українців другої половини ХХ та початку ХХІ століття за свідченнями та спогадами жителів с. Опришки Кременчуцького (колишнього Глобинського) району Полтавської області, нами були зроблені наступні узагальнення та висновки.

Основне завдання весілля – показати, що нова сім'я формується в урочистій і радісній обстановці. Традиційний український обряд весілля умовно поділяється на три цикли: передвесільний, власне весільний і післявесільний. Українські традиційні весільні обряди ґрунтовані на давньослов'янських, та з часом вони набули певних відмінностей. Традиційне українське весілля має багато варіантів, які існують не лише в різних частинах країни, а й у межах однієї місцевості. Вони простежуються в комплексі звичаїв, народних вірувань, уявлень про забезпечення щасливого шлюбу молодят, а також у формі весільних атрибутів, термінології та ін. Форма проведення весілля більшою мірою залежить від вибору як молодих, так і їхніх батьків та родичів.

У сучасній весільній обрядовості українців міцно закріпилися деякі нововведення радянського періоду. До 70-х років у сільському весіллі було збережено більшість обрядів часів старовини. Це, перш за все, день проведення весілля – неділя, одяг наречених, придане.

Крім того, певні обрядові дійства – завивання гільця, благословення молодих батьками, обсіпання житом, поділ короваю. Також збереглися й окремі традиції, наприклад, спочатку після розпису святкували у нареченої, а після обіду, але обов'язково до заходу сонця, молодят виряджали до нареченого, де весілля продовжувалося.

Із кінця 70-х – на початку 80-х років звичні до того часу обряди були дещо змінені. Наречена вже була більше схожа на сучасну: біла весільна сукня та довга біла фата. Жених був у чорному костюмі. До жита для обсіпання додавалися цукерки, копійки, горіхи.

У період незалежності у с. Опришки збереглася майже половина обрядів 1970-х – 80-х років. Необхідною умовою укладання шлюбу є дошлюбне знайомство наречених. Питання вибору подружжя в наш час вирішують ті, хто одружується. Зберігається і традиція батьківського благословення на шлюб, яке виступає швидше у формі поради.

Змінилися також традиційні запросини гостей на весілля. Тепер поширеною формою запрошення є весільна листівка. Найближчих родичів наречені запрошують особисто.

Найбільш стійким атрибутом у сучасній весільній обрядовості є весільне печиво. Весілля не відбувається без ритуального весільного хліба різноманітних традиційних форм. Обрядовість, пов'язана з випіканням короваю, шишок, у наш час значно скорочена, а часто її зовсім немає, оскільки весільне печиво нерідко виготовляється у кондитерських, кафе чи ресторанах на замовлення. Зберігаються функції обрядового хліба. Ним освячуються майже всі обрядові весільні дії: з ним запрошують на весілля, зустрічають і проводжають наречених до шлюбу, обдаровують гостей тощо.

Елемент української народної символіки – рушник, на який стають молоді (символ чистої любові, міцного союзу нової сім'ї), присутній на сучасному весіллі під час реєстрації шлюбу. Складовим елементом весільного обряду залишився і коровай – вічний символ добра й достатку.

Як і раніше, після реєстрації шлюбу батьки зустрічають молоде подружжя хлібом-сіллям на вишиваному рушнику. Традиційно розсаджують гостей за столом: в центрі – молоді, біля них з обох боків – дружки і бояри, далі – всі запрошені.

Сучасний весільний обряд включає і традиційну форму проведення застілля з переосмисленням, і виникненням нових обрядових дій. У XX столітті закономірним було те, що весілля гуляли у двох сім'ях: нареченої і нареченого. Проте, починаючи з XXI ст., весільні застілля об'єднуються в одному місці.

Отже, майже всі обрядові дії скорочені в часі й спрощені. Кращі елементи обряду, які вчать молодих шанувати споконвічні традиції, зберігаються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко В. К. Українське весілля: Традиції та сучасність / В. К. Борисенко. – К. : Стилос, 2010. – 136 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис в 2 т. / О. Воропай – т.1. – К. : Обереги, 1991. – 450 с.

ІДЬ ТИХО – ОБМИНЄШ ЛИХО

Федорченко Євген, учень 6-А класу

*Гребінківської гімназії Гребінківської міської ради
Полтавської області*

Керівник: Щербак В. О., вчитель української
мови та літератури

Протягом усієї історії людство помічало деякі закономірності, після яких траплялося щось погане або хороше. Усупереч тому, що їх більшість є збігом, багато людей продовжують у них вірити. Поряд із загальними можна виокремити професійні забобони, що побутують у вузькому колі людей, об'єднаних спільною справою. Вони – цікава частина фольклору. Їхнє формування відбувалося разом зі становленням окремих видів господарської діяльності, а згодом і окремих професій.

Оскільки місто Гребінка – важливий залізничний вузол Укрзалізниці, тут функціонує багато підприємств, діяльність яких спрямована на забезпечення потреб саме залізниці. Зайнятість значної кількості жителів міста пов'язана із залізницею.

Залізничники – загалом народ не забобонний. Але машиністи пасажирських та вантажних потягів мають певні, хоч і нечисленні, традиції й прикмети, які сформувалися роками й досвідом роботи. Більшість же із них не мають логічного пояснення. Значна частина забобонів пов'язана із запобіганням різним прикрошам. Звичайно, машиністи бояться чорної кішки, хоча таке буває вкрай рідко. Але якщо й стається (а не об'їдеш!!!), вони плюють через ліве плече. Слід чекати неприємностей у дорозі, якщо побритися перед рейсом або перед відправленням знімати на відео поїзд або локомотив. Дуже поганою прикметою вважається збити тварину – слід чекати дуже великих неприємностей. Машиністи потягів стараються не усувати незначні несправності під час ходу, а лише під час стоянки чи на кінцевій станції – може бути ще більша поломка. Щоб уникнути великих неприємностей у дорозі, не можна мінятися потягом, до якого є «розписаним» у зворотному напрямку, також не можна говорити про потяг погано. Машиністи говорять не «останній рейс» або «остання поїздка», а «крайня». Не вітаються за руку через поріг між кабіною й тамбуром. Аби не накликати біди, машиністи ніколи дорогою не говорять про аварії, поломки, збиття. Також не зашивають порваний одяг чи відірвані погони під час поїздки,

бо можна «зашити» подальшу дорогу неприємностями або «нашити» перевірку. Це роблять під час стоянки. Не слід розмахувати гаманцем чи рахувати гроші в дорозі, розкласти гроші на столі чи на пульті, бо можна залишитися без премії. Якщо ж у поїзді й на ранок іде дощ, то поїздка і день будуть плідними.

Цікаві забобони провідників. Щоб наступна поїздка була вдалою, часто при посадці до вагона першим намагаються впустити чоловіка. Очевидно, найбільшими «ворогами» провідників є ревізор, бо багато забобонів спрямовані на те, щоб уникнути перевірки. Тому провідники під час поїздки також не зашивають одягу, а відірваний гудзик пристібають шпилькою. Уникненню майбутньої перевірки допомагає встромлений між вікном і рамою ніж у купе для провідників. У далекій дорозі провідник ніколи не позичить пасажиру солі. Під час прибирання вагона провідники не піднімають загублених пасажиром монет, щоб не втратити додатковий заробіток під час рейсу. Якщо в провідника випадково ключі (тригранка) впали на підлогу, то, щоб уникнути можливих неприємностей, перш ніж підняти їх, треба на них наступити й стукнути тричі об підлогу. Щоб не було скандалів у дорозі й для забезпечення гарного заробітку, провідники зазвичай протирають поручні.

Щоб не мати неприємностей у дорозі, при відправленні потяга провідники заходять із тамбура до вагону лише тоді, коли з поля зору зникне перон, не раніше. Щоб уникнути перевірок, дехто з провідників, коли починає рушати потяг, говорять пошепки: «Караван іде, собаки гавкають». Стосовно гаманця й грошей повір'я у провідників такі ж, як і в машиністів. А от стосовно ключів маємо розбіжність: для провідника покласти ключі на стіл є знаком майбутніх неприємностей, а для машиністів – часто звична річ, бо інакше ніяк.

ЛУБЕНСЬКІ ОЧІПКИ

Косяк Софія, учениця 9 класу
ОЗ «Тарандинцівська ЗОШ I-III ступенів»
Новооржицької ОТГ Лубенського району
Полтавської області, вихованка гуртка
«Фольклорно-етнографічне краєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Керівник: П'яташ В. С., керівник гуртка
«Фольклорно-етнографічне краєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»

Надзвичайно важливо у нелегкі часи боротьби зберегти і територіальну цілісність України, і культурну ідентичність. Одним із переконливих доказів самобутності українського етносу є традиційний український одяг. Очіпок як складова частина головного убору заміжньої

жінки не тільки відображає конкретні культурні традиції Лубенщини, але й несе певне утилітарне й декоративне навантаження, вказує на етнічну приналежність власника, відображає вікову відмінність, розповідає про художні смаки й уявлення лубенців.

На жаль, багато сорочок, рушників, хусток та іншого вбрання наші предки спродали під час голоду, багато пішло в могили разом зі своїми власниками у 50-70-х роках минулого століття, коли ще сильні були народні традиції. Лишилися крупинки національного скарбу, тому необхідно їх берегти і плекати.

Метою даного дослідження є вивчення локальних особливостей побутування назв, традиційних технік оздоблення та способів виготовлення очіпків, їх функції та значення в обрядах, способах «накладання» (одягання) очіпка.

Традиційний головний убір заміжньої жінки в Україні склався майже два століття тому. Під час становлення, як зазначає Г. Стельмащук у книзі «Традиційні головні убори українців», його складовими частинами стали очіпок, намітка, а пізніше – хустка.

Василь Милорадович у праці «Життя-буття лубенського селянина» зафіксував такі види лубенських очіпків: очіпки з двома кибалками, конусоподібний із однією кибалкою, очіпок «з вушками». Пізніше у Лубнах з'явилися капори – невисокі шапочки, перехідний варіант від очіпка до збірника містянок вишневого кольору, що зав'язувався ззаду стрічкою.

Як зазначають респонденти, у XX ст. на Лубенщині очіпки були м'якими або з твердою основою.

М'який очіпок лубенці називали чушка. Чушка – це повсякденний очіпок, у якому ходили в хаті й коло хати, лягали в ньому спати. Його виготовляли з дешевих тканин: полотна, сатину, ситцю, байки. Чушки мали вигляд невисокої шапочки, яка ззаду зав'язувалася на стрічку. Такий головний убір служив для моделювання форми голови, оскільки в народі казали, що «голова – не коліно, повинна мати форму». Виходячи в люди, вив'язували поверх м'якого очіпка хустку або намітку.

На Лубенщині поруч із м'якими очіпками-чушками побутували очіпки, що мали твердий каркас, вони були розширеними угору. Одягали такий очіпок на круг із пруття, обведений полотном – кибалку. Виготовлялися очіпки з тканини фабричного виробництва: тафти, оксамиту, шовку, парчі, атласу. Кольоровий спектр тканин для пошиття очіпків був широкий: зеленувато-коричневий, зелений, бузковий, чорний, червоний (найпопулярніший); використовували також строкаті тканини. Допоміжними матеріалами при пошитті очіпків були вата, солома, «клоччя», папір та домашнє тісто для проклеювання; підбивали очіпки домотканим полотном або фабричною тканиною. Обідок спереду де-

корували «вушками», «листочками», «гудзиками», нижній край – обшивали смугами основної тканини, плюшем або «лентами».

Як стверджує респондентка Т. Ільченко, очіпок молодій одягала в першу шлюбну ніч свекруха, приказуючи: «Накладаю тобі я очіпок, щоб ти його не знімала і закону не переступала. Поздоровляю тебе з великою головою і молодим чоловіком». Із того часу знімати очіпок і ходити з непокритою головою – «світити волоссям» – лубенській жінці не можна було, бо «сонце плаче».

На Лубенщині приблизно з 60-х рр. XX ст. очіпок як традиційний елемент жіночого вбрання поступово виходить із вжитку, а у 30-х роках XXI століття знову спостерігаємо поширення традиції носити цей головний убір. Репліки лубенських очіпків шийють у майстерні Стьожка», очільниця Валентина Ляшенко.

Залучення фотоматеріалів та відеозаписів, зроблених автором у процесі польових етнографічних розвідок, надасть можливість значно розширити джерельну базу з теми дослідження і допоможе справі збереження і відновлення українського строю.

СКРИНЯ В НАРОДНІЙ ТРАДИЦІЇ ПОЛТАВЩИНИ

Волювач Владислава, учениця 11 класу
Максимівської гімназії Піщанської сільської ради,
екскурсовод історико-краєзнавчого музею
при Максимівській гімназії
Керівник: Пилипенко Н. Ф.,
керівник історико-краєзнавчого
музею при Максимівській гімназії

Вивчення історії рідного краю відрізняється від історії країн чи народів тим, що є можливість глибокого занурення в народні традиції. Етнографічний елемент часто переплітається з історичними процесами в населеному пункті, а тому стає його невід'ємною, гармонійною складовою. Тому в пошуковій та дослідницькій роботі екскурсоводів Історико-краєзнавчого музею значне місце відведене етнографічним розвідкам.

Одним із ключових напрямків досліджень максимівських краєзнавців є вивчення традицій використання скрині в народному вжитку Полтавщини. Скриня в етнографічній експозиції Історико-краєзнавчого музею при Максимівській гімназії з'явилася у 2021 році. Її до музею передала жителька Максимівки Мамон Людмила Михайлівна. Із цього часу юні екскурсоводи почали вивчати традиції в народному побуті, що пов'язані зі скринєю.

Основними джерелами для дослідження ужиткових традицій скрині стали розповіді мешканців села Максимівка, праці дослідників: І. Мусатової, Я. Риженка, Г. Павлуцького.

Скриня – знак заможності родини, мірило художніх і естетичних смаків молодшої української дівчини. Адже більшу частину посагу вона готувала сама або з матір'ю. У скриню складали постіль, рушники, одяг, стрічки та хустки.

На Полтавщині мальовані скрині виготовляли у кожному повіті. Технологію їх виготовлення та розпису описував відомий етнограф Я. Риженко. Згідно з цими описами осередками виготовлення скринь були села Вереміївка, Нові Санжари, Грунь.

Технологія виготовлення скринь є типовою для Центральної України. Матеріалом для їх виготовлення слугували липа, тополя, береза, вільха чи верба. Останню, для якості матеріалу, необхідно було зрубати з весни до середини літа.

Особливою була технологія розписування скринь. Зображення наносилися по темному тлу.

Протягом століть скриня була невід'ємною частиною хатнього інтер'єру. Її ставили в хаті на видному місці. Застилали вишитою скатертиною.

Скриня – один із головних елементів хатнього начиння. Часто скрині ставилися у коморі або в сінях.

За призначенням скриня відносилася до меблів, у яких зберігалися ужиткові речі. Дослідник А. Данилюк у праці «Українська хата» подає перелік традиційних речей, що зберігалися господарями у скрині: новий одяг, полотно, гроші, різне зерно, борошно, посуд.

У соціальному сенсі скриня символізувала заможність родини та статус господині. Підкреслюється це фольклором. У народних прислів'ях про скриню говорили: «Добре господині, коли повна скриня», «Господиня, коли повна скриня», «А я – панянка, я господиня. В мене полотен повня скриня!». Варто зазначити, що крім соціального статусу, скриня підкреслювала ще й особисті якості жінки, її хазяйновитість.

Як бачимо, скриня була важливим елементом народної культури на Полтавщині. Крім прикладного значення – місця для зберігання речей, скриня мала важливі художньо-естетичні та соціальні функції. На цьому наше дослідження не вичерпується. Надалі предметом дослідження стануть стилі розпису скринь, особливості наповнення скринь молодими дівчатами до заміжжя, порівняльні розвідки з використання скринь у домашньому господарстві різних етнографічних регіонів України.

ВИШИВАНІ ВІЗЕРУНКИ ПОЛТАВСЬКОЇ МАЙСТРИНИ

*Шульженко Назар, учень 11 класу
Пирятинського ліцею № 6
Пирятинської міської ради
Керівник: Болтенко С.І.,
вчитель початкових класів*

Вишивання – давнє й вічно молоде мистецтво, яке для кожного українця має велике значення в усі віки та часи. Без вишиванки не обходиться жодне національне свято, без вишитого рушника важко уявити будинок справжнього українця.

Мета дослідження: сприяти розвитку пізнавального інтересу до культури, звичаїв та традицій українського народу; розкрити цінність унікального витвору українського декоративно-прикладного мистецтва – вишивки; дослідити її застосування в житті нашого народу; зібрати матеріал про полтавську майстриню Гордівську Віру Сергіївну.

Актуальним є те, що вишиті речі стали для нас не просто одягом, торговою маркою чи витвором мистецтва. Українська вишивка – це сімейний оберіг, який єднає рід і вшановується, як святиня. Маючи таку красу, ми отримуємо енергію наших предків, пишаємось минулим та гордо дивимось у майбутнє.

Віра Сергіївна Гордівська проживає в м. Полтава. За покликанням вона учитель української мови та літератури, понад 20 років присвятила учням і школі, зараз пенсіонерка. Її бабуся була званою майстринею вишивки, і саме від неї Віра Сергіївна дізналась, що жіночу весільну сорочку мають прикрашати лілеями – символом цнотливості, а чоловічу – дубовим листям – символом сили. Віра Гордівська найбільше любить вишивати рушники. Колекція майстрині налічує понад 30 рушників, вишитих власноруч. Перший, весільний, вона вишила у дев'ять років. Є у її колекції рушники, створені бабусею Марією Іванівною Паненко, прабабусею Параскою Іванівною Писаренко, а також донькою Світлоною Гагієвою. У родині зберігаються рушники чотирьох поколінь. Весільний рушник, який бабуся вишивала у 1920 році, справжня легенда. У ньому зміст сім'ї, її щастя та добробут. Візерунок рушника складається з трьох рівнів. Перший – це пошанування предків (потойбічний світ). Другий – візерунок із маленькими пташками, котрі дивляться в одну сторону – символ сім'ї (щоб молоді мали єдину думку), а далі – квіти, листочки, бутони – дідусі, бабусі, батьки, діти. Великі квіти – оберіг роду від злого ока. Третій – великі півні (вісники, сурмачі весілля). Півнів на рушнику вишивали не в бійцівській позі, й, як правило, нитками червоного кольору, як символ щастя, багатства, чоловічого здоров'я. Над ними берегиня – загадкова, багатоліка квітка, що тримає в собі материнську силу світу. Візерунок із бабусиною рушника

Віра Сергіївна вважає щасливим і тому відшивала його багато разів для молодих сімей, бажаючи щастя та довгих років життя у мирі та злагоді. Рушник із таким візерунком поїхав до Індії, ОАЕ і, звичайно, мандрує по містах України. Для захисників України майстриня вишила рушник-оберіг, виготовила ангелів і передала воїнам на передову. Майстриня радіє своїй найкращій учениці у світі вишивки – доньці Світлані. Захоплення доньки – вишиванки. Вона освоїла стародавні шви борщівської вишивки, лиштву, вирізування, мережки і майстерно використовує їх для створення неймовірно красивих візерунків для вишиванок. Зараз Світлана захищає нашу країну від ворогів. Коли приїжджає до родини, то разом з Вірою Сергіївною вишивають вишиванки воїнам. У кожному витворі вони залишають частинку свого серця та душі, побажання добра та миру. Роботи вишивальниць – були експонатами багатьох виставок: «Мамина пісня», «Співає кольорова нитка», «Рушник моєї родини», «Вишивана Україна». Майстрині нагороджені подяками за вагомий особистий внесок у реалізацію проєкту «Образ і слово Кобзаря у вишиванці», за розробками схем заслуженого майстра народної творчості України Григорія Кисіля. Вони брали участь у Всеукраїнському мистецькому проєкті-конкурсі при Міністерстві культури України Національної спілки майстрів народного мистецтва. Їх роботи розміщені в книзі «Альманах: Всеукраїнська виставка-конкурс». Віра Сергіївна нагороджена численними грамотами та дипломами.

ГЕОГРАФІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Бещенко Катерина, учениця 10-А класу
Опорного закладу «Кобеляцький ліцей № 1»
Кобеляцької міської ради Полтавської області»
Керівник: Ярмоленко О.О., педагог-організатор

Усе більше інформаційних технологій та сучасних пристроїв покликано покращити та полегшити життя дітям та підліткам. Упровадження в широке користування мобільних телефонів, стаціонарних та портативних комп'ютерів, бездротового Інтернету та інших технологічних нововведень потребує правильного та раціонального використання цих засобів.

Мета нашого дослідження – вивчення стану здоров'я учнів 1-11 класів опорного закладу «Кобеляцький ліцей № 1». Моніторинг стану здоров'я учнів було проведено за результатами профілактичних оглядів в опорному закладі «Кобеляцький ліцей № 1».

Відомості про захворювання за останні п'ять років наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Відсоток учнів із захворюваннями за даними медичних оглядів

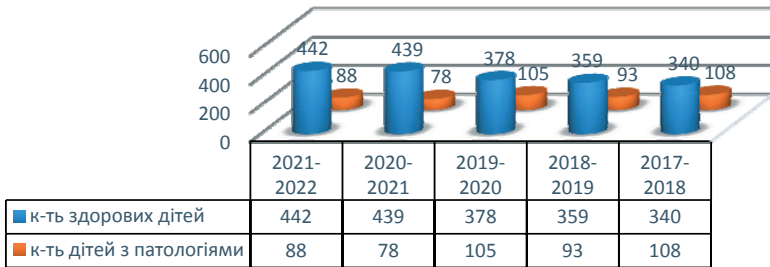
Навчальний рік	2021-2022	2020-2021	2019-2020	2018-2019	2017-2018
Кількість здорових дітей	442 (83 %)	439 (85 %)	378 (78 %)	359 (79 %)	340 (76 %)
Кількість дітей із захворюваннями	88 (17 %)	78 (15 %)	105 (22 %)	93 (21 %)	108 (24 %)

Всього у 2021 р. взяли участь у медичному огляді 530 учнів, це всі учні ліцею (100 %); із них: здорових учнів – 442 (83 % від загальної кількості); учнів із різними захворюваннями – 88 (17 %).

На рис. 1 показано кількість дітей із патологіями. На жаль, із року в рік їхня кількість не зменшується.

Рис. 1

Діаграма загальної кількості здорових дітей та дітей, які мають захворювання

За підсумками проведених медичних оглядів відбувалися зміни у розподілі учнів за фізкультурними групами (таблиця 2).

Таблиця 2

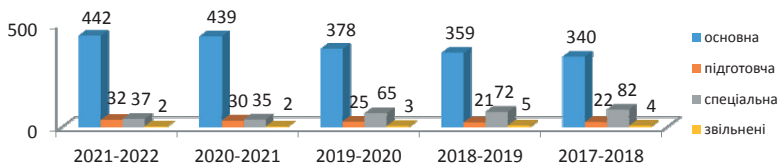
Розподіл учнів за фізкультурними групами

Фізкультурна група	2021-2022	2020-2021	2019-2020	2018-2019	2017-2018
Основна	442	439	378	359	340
Підготовча	32	30	25	21	22
Спеціальна	37	35	65	72	82
Звільнені	2	2	3	5	4

Проаналізувавши дані медичних груп з фізичної культури за п'ять навчальних років, ми можемо зробити такі висновки: 2017-2018 н.р. – 340 здорових учнів, 2018-2019 н. р. – 359, 2020-2021 н. р. – 439. Як показує діаграма, кількість здорових дітей починає збільшуватися (рис. 2). Це є, безперечно, позитивним показником.

Рис. 2

Діаграма розподілу учнів за групами з фізкультури

В таблиці 3 показано динаміку захворюваності дітей у ліцеї.

Таблиця 3

**Динаміка захворюваності дітей шкільного віку у розрізі хвороб
в опорному закладі «Кобеляцький ліцей № 1»
за шість навчальних років**

Навчальний рік	Судинно-серцеві захворювання	Хвороби шлунково-кишкового тракту	Хвороби нервової системи	Хвороби органів зору	Захворювання ендокринної системи
2017-2018	24	19	13	23	8
2018-2019	23	11	13	22	6
2019-2020	23	6	12	20	4
2020-2021	22	7	12	16	3
2021-2022	20	7	10	13	2

Як свідчать дослідження фахівців [1], головним джерелом несприятливого впливу на здоров'я користувачів персональних комп'ютерів є монітор. Найбільш чутливими системами організму до його біологічної дії є нервова, імунна, ендокринна та статева. Підвищений ризик розвитку захворювань мають діти та підлітки – особи, які переживають період активного росту, становлення ендокринної, нервової, серцево-судинної та інших систем.

У процесі роботи з комп'ютером у підлітків може розвиватися комп'ютерний зоровий синдром, який ґрунтується на зоровій втомі.

Вимушена поза з нахилом уперед вносить зміни в конфігурацію хребетного стовпа дитини і призводить до звуження її грудної клітки, що відбивається на заповненні шлуночків серця кров'ю і серцевому ритмі.

Тривале перебування за комп'ютером може бути причиною порушень харчування молодого організму, наслідком якого є порушення роботи травного тракту. Можуть виникати статеві порушення, пов'язані зі зміною регуляції з боку нервової та нейроендокринної систем.

Але все ж ера інформаційних технологій настала, і, як констатують дослідники, людство не зможе відмовитися від її благ в силу динамічного зростання та прагнення до тривалого, комфортного і безпечного життя [2]. Тому необхідно усвідомити, що розвиток або регрес людської цивілізації за допомогою інформаційних технологій залежить від кількості позитивних чи негативних форм впливу цих технологій на життєдіяльність суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єщенко А. В. Вплив інформаційних технологій на здоров'я підлітків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/36202>
2. Семке Н. М. Людина в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2019/Секция_21/s21_28.pdf

КОНВЕРТАЦІЯ НАУКОВИХ БІОЛОГІЧНИХ ІЛЮСТРАЦІЙ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

*Калашник Анна, вихованка студії біологічного
малюнка «Левенгук» Центру дитячої та юнаць-
кої творчості м. Горішні Плавні*

*Керівник: Калашник В. В., керівник студії біоло-
гічного малюнка «Левенгук»*

Паперові документи справді можуть служити довше, ніж їхні цифрові аналоги. Якби багато років тому ми вели польові нотатки в першому персональному комп'ютері Apple 2E, де б вони були зараз? У своїй роботі автор зосередив увагу на наукових біологічних ілюстраціях, виконаних ручним способом на папері.

Об'єкт дослідження – біологічна ілюстрація в сучасних наукових реаліях. Предмет дослідження – конвертування біологічних ілюстрацій.

Конвертування (перетворення даних з поточного формату в інший) можливе у двох напрямках: 1) сучасне оцифровування (переведення інформації із паперового варіанту в цифрову форму), 2) друк зображень на принтері (переведення інформації із в цифровій формі у паперову) або (раритетне) створення біологічної ілюстрації за номерами (кодами) кольорової таблиці Ф. Бауера та з використанням «кольорів Вернера».

Мета роботи – вивчити особливості створення та конвертування біологічних ілюстрацій в сучасній біології. Для реалізації поставленої мети:

- здійснено ознайомлення та апробація правил і методики створення ілюстрацій ручним способом, що склалися історично;
- типізовано особливості конвертування ілюстрованої інформації в сучасних умовах;
- узагальнено правила оцифровування біологічних ілюстрацій;
- апробовано метод створення біологічної ілюстрації за номерами кольорової таблиці Ф. Бауера та адаптовано її з допомогою «кольорів Вернера»;
- здійснено ознайомлення із сайтом-гідом сучасного дизайнера Ніколаса Руже, що відтворив систему кольорів Вернера та пристосував їх для дизайнерів і художників;
- адаптовано сайт-гід як інструмент для наукових біологічних ілюстраторів.

Новизна роботи полягає в тому, що вперше апробовано метод створення біологічної ілюстрації за кодами кольорової таблиці Ф. Бауера в симбіозі з «кольорами Вернера» та сайтом-гідом сучасного дизайнера Ніколаса Руже, що в часі розділені 200 роками.

Суспільно-корисне значення роботи полягає: у формуванні прецеденту використання методу створення біологічної ілюстрації за номерами (кодами) кольорової таблиці Ф. Бауера (XIX ст.) у сучасних умовах польових досліджень, розділивши момент створення закодованої біологічної ілюстрації і власне ілюстрації у кольорі (за необхідності) на тривалий (необмежений) час. До того ж, закодована ілюстрація дає можливість на довго зафіксувати кольорову характеристику біологічного об'єкта, що за стандартного зображення з часом втрачається через зміну структури фарб та паперу; у встановленні зв'язку між кольоровою таблицею Ф. Бауера та «кольорами Вернера» для удосконалення механізму створення наукових біологічних ілюстрацій та їх адаптація до сучасних умов.

ОЦІНКА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В РАЙОНІ ДЕНДРОПАРКУ МІСТА ЛУБЕН

***Кононенко Всеволод**, вихованець гуртка «Екологічне краєзнавство» ДЮКСОТ «Валтекс»,
учень 9 класу загальноосвітньої школи I-III ст.
№ 2 Лубенської міської ради*

***Керівник: Білан Р. О.**, керівник гуртка «Екологічне краєзнавство», вчитель біології*

Лишайники можна розглядати як одне з ефективних накопичувальних середовищ природи. Вони отримують елементи мінерального живлення із атмосфери. Цей факт сприяє науковій зацікавленості лишайниками як об'єктами природи, чутливими до атмосферних опадів і використанню їх як біоіндикаторів забруднення середовища. Лишайники мають високу ступінь чутливості до змін концентрації забруднювачів у повітрі, тому є найкращим простим об'єктом екологічних досліджень, що не потребує значних витрат. З усіх екологічних груп лишайників найбільшою чутливістю володіють епіфітні лишайники, які також дуже поширені в урбанізованих містах.

Однією з серйозних проблем нашого міста є забруднення атмосфери. Тому актуальним є визначення стану повітря за допомогою ліхеноіндикації.

Дендропарк Лубенського лісотехнічного коледжу – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення в Україні. Розташований у південній частині міста Лубни Полтавської області на площі 32 га. Перебуває у віданні Лубенського лісотехнічного коледжу. Був закладений у 1952 р. За фізико-географічним районуванням України територія дендропарку знаходиться у Дніпровському лівобережному лісостепу, на рівнинній місцевості з невеликим південно-східним схилом. Висота

парку над рівнем моря 134 метри. Клімат на досліджуваній території континентальний. На території парку переважають чорноземні суглинисті ґрунти.

Основні завдання пошуково-дослідницької роботи: визначити систематичний склад епіфітних лишайників, їх проективне покриття на стовбурах дерев та життєвий стан; вивчити методи ліхеноіндикації; проаналізувати рівень забруднення атмосферного повітря на даній ділянці та виявити джерела забруднення.

Для досягнення мети використали польові та лабораторні методи дослідження. За допомогою палетки (10x10 см) та мірної стрічки визначали проективне покриття епіфітних лишайників. Збирали матеріал у польові пакети. Для визначення видового складу лишайників використовували збільшувальні прилади та 10%-й розчин КОН. Записували свої спостереження у польовий щоденник. При дослідженні ми користувались пасивним методом ліхеноіндикації.

Ми визначили три зони досліджень у парку, біля яких є джерела атмосферного забруднення: міське сміттєзвалище, автомобільна дорога, Лубенський цегельний завод. Оскільки для ліхеноіндикаційного картування потрібно використовувати лишайники тільки з однієї породи дерев, ми використали дуб звичайний (*Quercus robur*). Лишайники-епіфіти відбирали лише з дорослих і здорових дерев. Вік дубів брали у межах 50-60 років. В процесі роботи нами було досліджено 15 дерев.

У процесі досліджень було встановлено видовий склад лишайників-епіфітів, зібраних на трьох різних дослідних ділянках. Це 12 видів лишайників, які відносяться до 8 родин: Паргелія бороздчаста (*Parmelia sulcata*), Канделярія одноколірна (*Candelaria concolor*), Кладонія порошиста (*Cladonia coniocraea*), Плевростикта блюдчаста (*Pleurosticta acetabulum*), Амандінея крапчаста (*Amandinea punctata*), Галеканія зелена (*Halecania viridescens*), Феофісція куляста (*Phaeophyscia orbicularis*), Фісція зірчаста (*Physcia stellaris*), Леканора конусовидна (*Lecanora conizaeoides*), Фісція наближена (*Physcia adscendens*), Ксанторія настінна (*Xanthoria parietina*), Флавопармелія козлинка (*Flavoparmelia caperata*). Всі лишайники є сильно- та середньостійкими до забруднення атмосферного повітря. Феофісція куляста та Ксанторія настінна є індикаторами пилового забруднення.

У зонах дослідження дендропарку виявлені тільки накипні та листуваті епіфіти, а найбільш чутливі до забруднення повітря куцисті лишайники були виявлені тільки у одній зоні на сосні звичайній – Евернія сливова (*Evernia prunastri*). Це є доказом того, що на території дендропарку є забруднення атмосферного повітря.

За даними досліджень у трьох ділянках парку можна виділити дві зони: зона відносно чистого повітря, зона з середнім рівнем забруднення повітря. Південно-західна сторона парку виявилася з найчистішим повітрям, оскільки тут знайдено на дубах 7 видів лишайників,

які мають різну чутливість до забруднення повітря та найбільше їх проєктивне покриття. Також, крім накипних та листуватих епіфітів, зустрівся один вид куцистого лишайника на сосні, який дуже чутливий до забруднення. У зоні, яка межує із автомобільною дорогою, виявили 4 види лишайників та найменше їх проєктивне покриття. На цій ділянці парку всі наявні лишайники є стійкими до забруднення. Зона у північно-західній частині дендропарку знаходиться найближче до міського сміттєзвалища. Тут виявлено 5 видів лишайників і їх проєктивне покриття за шкалою ступеня покриття дорівнює середньому значенню.

Серед забруднюючих речовин було виявлено сполуки сірки у повітрі за допомогою лишайника Паргелія бороздчаста. У декількох лишайників даного виду пошкоджена серцевина і реакція на гідроксид калію проявляється у вигляді незначного почервоніння серцевинної ділянки. Присутність фтористих сполук виявили за малим відсотком проєктивного покриття Галеканії зеленої у одній із зон парку порівняно з іншими зонами. Тому що Галеканія зелена зазвичай використовує як субстрат кислу кору дуба, фтористі сполуки зменшують кислотність кори. Розвиток Ксанторії настінної, порівняно з іншими видами лишайників, вказує на присутність у повітрі чадного газу, вуглеводнів та пилу. Адже даний лишайник є найменш чутливий до забруднення повітря серед інших видів.

ВОДНО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РІЧКИ ХОРОЛ

Пилипенко Аріна, вихованка гуртка «Краєзнавці Глобинщини» Глобинського центру дитячої та юнацької творчості, учениця 6 класу Глобинської гімназії № 3 Глобинської міської ради.
Керівник: Срібний С. М., керівник гуртка «Краєзнавці Глобинщини», учитель географії.

Не той тепер Миргород, Хорол-річка не та.
Павло Тичина

Як зазначає В. Г. Смирнова, малі і середні ріки Полтавської області під впливом багаторічної господарської діяльності зазнали і продовжують зазнавати значних змін у водному режимі, морфології, екологічних показниках. Ці ріки завжди були неглибокими, маловодними, з повільною течією, а в останні роки їх стали відносити до категорії пересихаючих, відмираючих, деградуючих. Тому дослідження їхніх деградаційних процесів є актуальним питанням сьогодення [5, с. 109].

Мета пошуково-краєзнавчої розвідки – визначення основних водно-екологічних проблем річки Хорол та можливих шляхів їх усунення.

Річка Хорол протікає у Сумській і Полтавській областях, є найбільшою правою притокою р. Псел. Довжина річки становить 308 км

(у межах Полтавщини – 241), площа басейну 4030 км² [3, с. 949]. Русло річки звивисте, помірно розгалужене. Переважна ширина річки 40-80 м, найбільша 200 м, на деяких перекатах зменшується до 2-10 м. Основне живлення поверхневих вод басейну р. Хорол – талі снігові води; дощові і ґрунтові води відіграють другорядну роль [1, с. 199-200].

Основні проблеми річки Хорол як і всіх інших малих та середніх річок Полтавщини – забруднення, пересихання, замулення.

В Регіональній програмі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки («Довкілля – 2027») визначені негативні чинники, що впливають на стан річки Хорол. Перш за все це розорювання крутосхилів та заплав. Не винесення в натуру меж прибережних захисних смуг і водоохоронних зон та недотримання їх режиму призводить до значного замулення русла та антропогенної трансформації 18 навколоводних природних екосистем. Земельні ділянки в заплавах беруться в оренду під сінокошення, а потім розорюються, у більшості випадків розорювання є несанкціонованим. Одночасно, з розорюванням прибережних земель, знищується природна чагарниково-деревна рослинність вздовж берегів. В результаті практично всі плеса р. Хорол замулені, заросли жорсткою водною рослинністю [4].

На екологічний стан р. Хорол негативно впливає скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти без належної очистки, самовільний скид стічних вод, недотримання режиму у прибережних смугах та водоохоронних зонах.

За даними суб'єктів регіональної системи моніторингу довкілля (лабораторія Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області, Полтавського обласного лабораторного центру МОЗ України, Державна екологічна інспекція центрального округу) у 2016-2020 рр., якість поверхневих вод річок Полтавщини оцінюється як «слабо забруднені води», «помірно забруднені води» та «брудні». Вода р. Хорол тривалий час вважалася «брудною» [4, с. 19]. В водах Хоролу виявлена надмірна кількість фосфат-іонів, марганцю, заліза.

Значний негативний вплив на стан води у р. Хорол завдала аварія, що трапилася 27 травня 2022 року поблизу с. Радаївка Кременчуцького району. В результаті дорожньо-транспортної пригоди 30 т рідкого мінерального добрива, яке знаходилося у автомобілі, вилилося у річку Хорол [2].

Заходи з відновлення р. Хорол, що плануються реалізуватися відповідно до Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки («Довкілля – 2027») – видалення донних (мулових) відкладень з її русла, стариць, а також ставків і водосховищ. Орієн-

товна довжина усіх ділянок розчищення – не менше 75 км, загальний об'єм видалення донних відкладень – не менше 4,5 млн м³ [4].

З огляду на значне забруднення води у р. Хорол, доцільно вдосконалити та модернізувати технології очищення комунально-побутових та промислових стічних вод, забезпечити реалізацію заходів щодо зменшення забруднення, спричиненого діяльністю сільськогосподарського комплексу, провести державний моніторинг з метою встановлення хімічного стану масивів поверхневих вод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов О. М., Винарчук О. О., Кравчинський Р. Л. Оцінка водно-ресурсного потенціалу р. Хорол // Географія та туризм = Geography and tourism : наук. зб. – 2010. – Вип. 10. – С. 198-204.
2. Кот А. У селі на Полтавщині не можна пити воду. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspline.media/245618-u-seli-na-poltavsini-ne-mozna-piti-vodu/>
3. Полтавщина: енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К. : УЕ, 1992. – 1024 с.: іл.
4. Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки («Довкілля – 2027»). – Полтава, 2021. – 138 с.
5. Смирнова В. Г. Трансформація річок та річкових русел (на прикладі річкових водних об'єктів Полтавської області) // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія : наук. зб. – 2013. – Т. 1 (28). – С. 109-116.

БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ДЕКОРАТИВНІ ЯКОСТІ БАРБАРИСУ ЗВИЧАЙНОГО В МЕЖАХ ЛУБЕНЬСЬКОГО ДЕНДРОПАРКУ ІМЕНІ В. БАЙТАЛИ

Семенова Ярослава, вихованка гуртка

«Екологічне краєзнавство»

ДЮКСОТ «Валтекс», учениця 9 класу загально-освітньої школи I-III ст. № 2 Лубенської міської ради Полтавської області

Керівник: Білан Р. О., керівник гуртка *«Екологічне краєзнавство»*, вчитель біології

Зелені насадження відіграють важливу роль в житті людини. Вони сприяють поліпшенню санітарно-гігієнічних умов у населених пунктах, очищають і зволожують повітря, регулюють тепловий режим, що має велике оздоровче значення.

Метою роботи є дослідження морфологічних та екологічних особливостей барбарису звичайного в умовах зростання на території Лубенського дендрологічного парку та виявлення декоративних якостей рослини для створення паркових композицій.

Дендропарк Лубенського лісотехнічного коледжу імені В. Д. Байтали розташований у межах міста Лубни Полтавської області, на ву-

лиці Драгоманова. Дендропарк було закладено у 1952 році. Територія парку займає площу 32 га. Тут зосереджені експериментальні культури дерев і кущів із різних кліматичних зон, видова різноманітність яких поповнюється і надалі. На даний час у парку зростає понад 100 видів дерев і чагарників. Дендропарк є пам'яткою садово-паркового мистецтва місцевого значення. В ньому активно проводиться науково-дослідна робота.

Основу насаджень дендропарку утворює дуб звичайний. У різних формах змішування деревостанів можна виділити деревні породи: дуб червоний, клен гостролистий, груша уссурійська, яблуня ягідна, дуб болотяний, горіх чорний, карія гірка, горіх чорний та інші. Серед чагарників поширені: горобинник горобинолистий, аморфа чагарникова, секуринога кушиста, міхурник звичайний, пухироплідник калинолистий.

Декоративні якості дерев і чагарників виявляються в конкретному оточенні в композиції парку. Тут свою роль відіграють фон, освітленість і розміщення рослин. Однак у кожній рослині можна помітити окремі ознаки, що додають їй окрему привабливість. Знання біологічних, екологічних і декоративних властивостей дерев і чагарників дозволяє правильно вирішувати питання композиції зелених насаджень. Тому основними завданнями пошуково-дослідницької роботи були: ознайомлення з біологічними характеристиками барбарису звичайного, порівняння морфологічних особливостей рослин на відкритій, добре освітлюваній ділянці і рослин у затінку, вимірювання площі листової пластинки для визначення продуктивності та визначення концентрацію хлорофілу порівнюваних рослин для визначення кращих екологічних умов зростання; ознайомлення із декоративними та лікарськими властивостями барбарису. Для досягнення мети були використані польові і лабораторні методи дослідження.

В ході досліджень нами виявлено ряд особливостей у рослин, пов'язаних із дією екологічних умов зростання. Чагарники відкритих місць зростання мають щільну крону в діаметрі понад 3 м. Площа листових пластинок залежить від віку відростків: на молодих відростках великі, в середньому до 10 см², на старіших – 7 см². Забарвлення листків світло-зелене. Висота чагарника – 3,5 м. Плодів багато (до 20 ягід на одному суцвітті), довжина яких у середньому досягає 12 мм. У чагарника барбарису затіненої ділянки парку морфологічні характеристики дещо інші. При окружності стебел до 10 см, висота рослини 1,8 м та вузька нещільна крона. Забарвлення листової пластинки темніше, а площа листка, в середньому досягає 9 см². Плодів небагато – до 5-7 ягід на суцвітті довжиною до 8 мм. Звернувши увагу на морфологічні показники, можна зробити висновки про те, що барбарис звичайний хоч і нормально переносить деяке затінення – це більше світлолюбна рослина, яку доцільно висаджувати у відкритих місцях, формуючи паркові живоплоти.

Щоб вивчити механізми, які впливають на зростання рослин у затінених місцях, ми провели досліді на визначення кількості хлорофілів, взявши зразки листя з рослин різних за освітленістю місць. Кількість хлорофілу визначали за концентрацією розчиненого хлорофілу та оптичною густиною пігменту, виміряною за допомогою спектрофотометра. Виявилось, що вміст хлорофілу у листі барбарису затіненої ділянки парку у 1,2 рази перевищує вміст хлорофілу у листі барбарису відкритої ділянки. За рахунок цього чагарник може витримувати місця з меншою інтенсивністю світла. Отже у парковому господарстві барбарис звичайний можна використовувати як декоративний вид на ділянках з різною інтенсивністю світла.

Вивчаючи декоративне значення барбарису звичайного, слід звернути увагу на видозмінені листки – колючки. Колючки захищають рослину від спеки, запасаючи воду. Зважаючи на те, що рослина має колючі шипи, декоративні кущі барбарису можна використовувати, як живу огорожу. Барбарис особливо оригінально виглядає восени, коли листя набуває різнокольорових відтінків на тлі яскраво-червоних ягід.

Ми дійшли висновку, що барбарис звичайний – це чагарник невибагливий до екологічних умов (температури, вологи, типу ґрунту, рельєфу, освітлення), потребує мінімального догляду та має велике декоративне значення. Він є обов'язковим елементом парків, скверів, садів.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОЇ ПРИТОКИ ХОРОЛУ – РІЧКИ ТАТАРИНА

Боряк Максим, учень 8 класу

Ручківської гімназії

Петрівсько-Роменської сільської ради

Миргородського району

Полтавської області

Керівник: Мовчан В. В., учитель географії

В Україні є 73 тис. річок, 40 тис. озер, 1100 водосховищ, 400 тис. ставків – 1 млн 100 тис. га прісних водойм. Водночас в Європі Україну вважають маловодною країною, оскільки більшість наших водних ресурсів не придатні до водозабору питної води через свою забрудненість. Громадська організація «Асоціація рибалок України» в 2017 році зазначала, що за роки незалежності з мапи України зникли більше десяти тисяч малих річок.

Однією з малих річок, які перебувають під загрозою зникнення, є права притока Хоролу – річка Татарина. Тож ми вирішили розпочати дослідження цього водного об'єкту з метою розроблення рекомендацій щодо поліпшення стану річки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше за останні десятиліття було розпочато дослідження річкової системи Татарина та встановлено вплив природних і антропогенних чинників на стан річки та її приток.

Робота виконана загальноприйнятими в географії методами, основними з яких є: картографічний, дистанційний, екскурсійний, спостереження, порівняння, метод наукового пояснення. Під час дослідження використовувалися космічні знімки Інтернет-ресурсу google.com.ua/maps, а також дані топографічних карт минулого століття.

На даний час інформація про річку Татарина досить обмежена. В Каталозі річок України (видання 1957 р.) зазначається її довжина (19 км), похил та площа басейну. Також можна отримати інформацію з Інтернет-ресурсу «Вікіпедія» (<https://uk.wikipedia.org/wiki/Татарина>). Однак, на нашу думку, там є деякі неточності. Зокрема, ми вважаємо, що річка бере початок не в селі Шевченки, а в селі Долинка. Така думка базується на аналізі топографічних карт першої половини ХХ ст., оскільки на той час зазначене село мало назву – Татарин, і саме там починається потічок, який переростає в річку.

На сьогодні річка має переривчастий характер течії, місцями повністю зникає. Найдовша ділянка, де течія не переривається, проходить від села Веніславівка на південний схід до залізниці Гадяч – Лохвиця і має довжину близько 2 км. Приблизно таку ж протяжність має і ставок на північний захід від села Коновалове шириною від 70 до 100 м. Площа водного дзеркала складає близько 14,5 га. До того ж на річці та її притоках створено понад 20 малих ставків, середня площа яких становить від 2 до 3 га. Таким чином, можна стверджувати, що річкова система Татарини має сильно зарегульований характер.

Ще однією проблемою, яка загрожує існуванню річки, є розорювання прибережної захисної смуги. Для малих річок вона складає 25 м, однак на окремих ділянках рілля знаходиться на відстані 15-20 м від річки.

Також, на думку фахівців, зокрема, провідного гідролога Полтавщини Смирнової В. Г., на водність малих та середніх річок значною мірою впливають кліматичні зміни: підвищення літньої температури та зменшення кількості опадів. Тож сукупність природних та антропогенних чинників накладають свій відбиток на сучасний стан річки Татарина.

Вирішення окремих проблем річкової системи Татарини потребує подальших екскурсійних та стаціонарних досліджень.

ЛАНДШАФТНА СТРУКТУРА КЛЮЧОВОЇ ДІЛЯНКИ СЕЛА РУЧКИ

Гамза Дмитро, учень 10 класу

Березоволуцького ліцею

Петрівсько-Роменської сільської ради

Миргородського району

Полтавської області

Керівник: Мовчан В. В., учитель географії

Проведення ландшафтознавчих досліджень визнається необхідною та обов'язковою умовою створення та функціонування регіональної екомережі. Особливо це актуально в Україні, адже деякі з ландшафтів зазнають суттєвих змін.

Найсуттєвіші дослідження ландшафтів території с. ручки та околиць здійснив на початку ХХІ століття А. О. Корнус. Однак під час проведення нами досліджень ключової ділянки в північній частині с. Ручки та аналізу карти «Ґрунти Гадяцького району» вдалося отримати нову інформацію стосовно ландшафтної структури досліджуваної території. Це дало нам змогу виготовити картосхему ландшафтів північної частини с. Ручки та укласти відповідний відкоригований і уточнений кадастр:

Прирічкові (схилів) ландшафти

Урочища:

- 1) злаково-різнотравних остепнених луків на місці зведених широколистяних лісів на сірих опідзолених середньозмитих ґрунтах;
- 2) штучно-заліснених дубом звичайним прирічкових схилів на сірих опідзолених середньозмитих ґрунтах;
- 3) крутих слабборозчленованих прирічкових схилів з кленово-липовими дібровами на сірих опідзолених середньозмитих ґрунтах;
- 10) діючих яружних урочищ на сірих опідзолених середньозмитих ґрунтах з виходами корінних порід.

Долинні ландшафти

Урочища:

- 4) заплавних вільхово-осикових лісів на лучних слабо-шаруватих карбонатних ґрунтах;
- 5) штучно-заліснених сосново-дубових лісів на лучних сильно-шаруватих супіщаних ґрунтах;
- 6) центральної з окремими зниженнями заплави з мезофітними злаками й бобовими на лучних сильно-шаруватих супіщаних ґрунтах;
- 7) центральної та притерасної заплави з мезо-гігрофітною рослинністю на лучних слабо-шаруватих карбонатних ґрунтах;
- 8) перезволоженої заплави з гідро-гігрофітною рослинністю на лучних слабо-шаруватих карбонатних ґрунтах (заплава, частково засаджена молодим лісом, у легенді під № 9).

На жаль, у збірнику немає змоги навести кольорову картосхему ландшафтної структури досліджуваної території.

Звичайно, виконане нами дослідження не є вичерпним і потребує оцінки відповідних фахівців. Однак уточнений нами кадастр може бути підґрунтям для подальших досліджень ландшафтознавців та екологів.

ВИСАЧКІВСЬКИЙ СОЛЯНИЙ КУПОЛ – ПРОЯВ СОЛЯНОЇ ТЕКТОНІКИ В МЕЖАХ ДНІПРОВСЬКО-ДОНЕЦЬКОЇ ЗАПАДИНИ

*Келеп Ярина, учениця 7 класу спеціалізованої
школи I-III ступеня № 6 Лубенської міської ради,
Говденко Артем, учень 8-Б класу
ЗОШ I-III ступенів №1 Лубенської міської ради,
вихованці гуртка «Спортивний туризм»
ДЮКСОТ «Валтекс»
Керівник: Полонський М. М.,
методист ДЮКСОТ «Валтекс»*

Територія Полтавщини відноситься до двох геоструктурних районів: північно-східних схилів Українського кристалічного щита та центральної частини Дніпровсько-Донецької западини. Обидві геотектонічні структури входять до складу Східноєвропейської платформи. Походження та історія розвитку цих геотектонічних структур зумовили поширення геологічних відкладів, корисних копалин та характер рельєфу на території області. В осадовому чохлі Дніпровсько-Донецької западини виділяються куполоподібні підняття, що відповідають антиклінальним складкам. Ці геологічні структури називають соляними куполами або соляно-купольними підняттями. Їх на території Полтавської області близько 30. У формуванні сучасного рельєфу Полтавщини певну роль відіграла соляно-купольна тектоніка, коли в результаті збільшення тиску, соляні товщі девонського та пермського віку піднімалися з великих глибин до поверхні, пронизуючи частково або повністю породи, що їх покривали.

Процеси, пов'язані з соляно-купольною тектонікою, проходять повільно, нерівномірно, продовжуючись і в наш час. Висачківський горб є прикладом дії соляно-купольної тектоніки, коли шток девонської солі, що піднімався з глибини 4-5 км, виніс на поверхню уламки діабазу, вапняку, гіпсу. Кам'яна сіль виявлена тут на глибині від 40 до 315 м. Під час Дніпровського зледеніння скелі діабазу були оброблені льодовиком і мають зглажену форму.

Висачківський соляний купол є геологічною пам'яткою природи державного значення з 1965 року. Розташований він у Лубенському районі. Площа 5 га. Простягається з північного заходу на південний схід

майже на 3,7 км, і шириною до 1,6 км. Абсолютна висота 146 м (відносна – 56 м.). Є діапіровою структурою (соляний шток), у межах якої на поверхню виходять окремі скелі, що складаються з діабазів і перекриті брекчією. Характерні сліди льодовикової діяльності. Залишки купола відпрепаровані на лише екзараційною дією льодовиків, флювіогляціальними процесами, пізнішими ерозійно-денудаційними процесами, але і тривалим видобутком діабазів для потреб будівництва.

У першому описі Висачківського горба авторства інженера-поручника Соколова («Горный журнал» № 1 за 1843 р.) дана оцінка запасів вапняків і гіпсу. У відслоненні спостерігаються: жовтий пісок, щебінь з шматків сірого піщаника і жовтого вапняку, чорної землистий глини з гіпсом. У каменоломні з видобутку вапняку спочатку залягає чорно-бура глина з включеннями білого мергелю, який заміщується вапняком сірого кольору, що переходить у іншу видозміну вапняку. Висновок Соколова – гіпс на випалювання вапна не придатний через високий вміст заліза. При видобутку гіпсу $\frac{3}{4}$ породи іде у відвал, тому економічно не вигідно.

Надалі відомості про дослідження з'являються у працях Н. Д. Борисяка (1867 р.), В. Блюмеля (1867 р.), Н. Д. Феофілантова (1875, 1876 рр.), Е. Соломко (1884 р.), О.В.Гурова (1888 р.), П. Я. Армашевського (1883, 1903 рр.), В. І. Крокоса (1929 р.), М. І. Дмитрієва (1935 р.).

Найдетальніше Висачківський купол досліджений І. А. Морозевичем у 1901-1903 рр. для визначення запасів діабазів. І. А. Морозевич висловив припущення, що це дайка. Першим спростував дайкове походження пагорба М. С. Шатський (1931 р.), який вважав, що породи які складають це підняття, залягають у вигляді штока, зумовленого соляною тектонікою. Його підтримав О. М. Куциба, який у 1936 р. на підставі вивчення брахіопод у вапняках, встановив вік солей як девонський. Верхньодевонський вік ефузивів соляних куполів був підтверджений палеонтологічно під час дослідження Чернігівської опорної свердловини (1958 р.).

Отже на сьогодні встановлено, що Висачківський діалір є палеозойською складкою, ускладненою девонською сіллю. Соляне ядро оточене потужною оболонкою тектонічної брекчії. Південне крило Висачківського штоку обмежене на півдні неглибоким прогином із крутим падінням пластів у відкладах палеозою. Характерне інтенсивне брекчіювання порід, розвиток продуктів вивітрювання.

Початок видобування вулканічних порід купола відноситься мабуть ще до кам'яної доби. Починаючи з 30-х років ХХ-го ст., залишкові запаси діабазів (до рівня ґрунтових вод) визначалися тричі, останній раз у 1957 році. Цікаво, що вивчення запасів та експлуатація родовища велися у часи Другої світової війни. Запаси на замовлення німецької

Кобеляки – місто у Полтавському районі Полтавській області, центр Кобеляцької міської громади. Територія Кобеляк заселена у 2-6 ст. Упродовж історичного часу кількість населення міста суттєво змінювалася. З довідкових джерел відомо, що у 1859 р. в місті проживало 7993 жителі (3870 чоловічої статі та 4123 – жіночої), у 1863 р. – 9424 жителі, у 1897 р. – 10 487 жителів. Станом на 1910 р. у Кобеляках проживало 11 087 жителів. У 1916 р. у місті мешкало понад 20 тис. осіб (у тому числі біженці). Після «червоного терору» на 15.03.1923 у місті налічувалося 12 395 жителів, на 17.12.1926 – 10984 жителів (це вдвічі менше, ніж у 1916 р.).

Ми звернулися до Кобеляцького відділу державної реєстрації актів цивільного стану Полтавського району у Полтавській області Північно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Суми). Використавши надані нам статистичні дані та інформаційні матеріали, ми склали низку таблиць, які характеризують динаміку місцевої демографічної ситуації у 2020 та 2021 роках (таблиці 1-6).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця демографічної ситуації у 2020 та 2021 роках

	2020 рік	2021 рік
Народилося:	212	194
хлопчиків	122	94
дівчаток	90	100
Померло:	816	942
чоловіків	414	443
жінок	402	499
Зареєстровано шлюбів:	107	147
Зареєстровано розлучень:	22	29

Таблиця 2

**Демографічні процеси населення
(на 1000 осіб постійного населення)**

	Середньорічна чисельність постійного населення	Кількість новонароджених	Кількість померлих	Кількість зареєстрованих шлюбів	Кількість зареєстрованих розлучень
2020 рік	9718	212	816	107	22
2021 рік	10379	194	942	147	29

Таблиця 3

Розрахунок природних процесів відтворення населення

Кількість народжених		Кількість померлих		Природний приріст, скорочення	
2020 рік	2021 рік	2020 рік	2021 рік	2020 рік	2021 рік
212	194	816	942	-604	-748
з розрахунку на 1000 населення					

Таблиця 4

Коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту, скорочення населення

Рік	Коефіцієнт смертності	Коефіцієнт народжуваності
2020	$m = 816:9718 \times 1000 = 80\text{‰}$	$n = 212:9718 \times 1000 = 20\text{‰}$
2021	$m = 942:10379 \times 1000 = 90\text{‰}$	$n = 194:10379 \times 1000 = 10\text{‰}$

Таблиця 5

Коефіцієнти природного руху населення

Рік	Коефіцієнт природного руху населення
2020	$K_{пр} = 212:816:9718 \times 1000 = 0,03\text{‰}$
2021	$K_{пр} = 194:942:10379 \times 1000 = 0,02\text{‰}$

Таблиця 6

Розрахунок природних процесів відтворення населення

Рік	Коефіцієнт шлюбності	Коефіцієнт розлучуваності
2020	$c = 107:9718 \times 1000 = 10\text{‰}$	$d = 22:9718 \times 1000 = 2\text{‰}$
2021	$c = 147:10379 \times 1000 = 20\text{‰}$	$d = 29:10379 \times 1000 = 2\text{‰}$

На кожну тисячу постійного населення протягом 2020 р. в середньому укладено 10 шлюбів, протягом 2021 р. – 20 шлюбів. На кожну тисячу постійного населення протягом 2020 р. в середньому було розірвано 2 шлюби, протягом 2021 р. – також 2 шлюби.

Найпоширенішими власними іменами, що присвоювались при державній реєстрації народження в органах державної реєстрації актів цивільного стану Кобеляцького району Полтавської області, є чоловічі: Олександр, Артем, Лев, Єгор, Ілля, Володимир, Марк, Данило; жіночі: Софія, Поліна, Злата, Єва, Мирослава, Аріна. Рідковживаними власними іменами є чоловічі: Ратмир, Сулейман, Макар; жіночі: Мірай, Златослава, Аміна, Лоліта, Ксенія, Ніколь.

Офіційні статистичні дані засвідчують, що протягом двох років, охоплених дослідженням, населення Кобеляцької громади зросло. Крім того, через російську збройну агресію проти України з 24 лютого 2022 року до Кобеляцької територіальної громади мігрувало 6014 чол.

Результати дослідження були апробовані автором на уроці географії в 10 класі.

ВПЛИВ ПРИРОДНИХ ТА МІГРАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ СІЛЬСЬКОЇ МИХАЙЛІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

*Назаренко Дарія, учениця 10 класу
Михайлівського ліцею Михайлівської
сільської ради Полтавського району
Полтавської області*

*Керівник: Черепашенко Л. П.,
вчитель географії.*

Нинішня соціально-економічна криза, величезні внутрішні переміщення, низька народжуваність та висока смертність, втрата населення через війну безпосередньо впливають на кількість населення країни, ведуть до його різкого скорочення та ставлять під загрозу генетичний фонд українців. Тому вивчення кількості населення окремих регіонів для майбутніх розрахунків і прогнозів, а також із метою вирішення соціальних проблем є вельми актуальним.

Мета нашого дослідження – проаналізувати стан демографічної ситуації Михайлівської сільської територіальної громади Полтавського району Полтавської області протягом останніх п'яти років та з'ясувати вплив на неї природних та міграційних чинників.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що вперше за період створення Михайлівської сільської територіальної громади зібрано дані щодо динаміки кількості населення громади, проведено відповідний аналіз, складено таблиці та діаграми показників стану демографічної ситуації.

Для дослідження демографічної ситуації ми скористались, окрім літературних джерел, реєстром територіальної громади виконавчого комітету Михайлівської сільської ради, даними журналів обліку заяв про реєстрацію та зняття з реєстрації зареєстрованого/задекларованого місця проживання особи.

Робота виконана загальноприйнятими в науці методами, основними з яких є: статистичний, порівняння, аналізу, моделювання, метод наукового пояснення.

Михайлівська сільська територіальна громада з адміністративним центром с. Михайлівка була утворена 14 серпня 2017 року. На території громади станом на перше січня 2018 року проживало 6387 осіб. На початок 2022 року – 5928 осіб.

Аналіз сучасної демографічної ситуації, а також її динаміки протягом останніх років, свідчить про те, що в громаді наявні ознаки демографічної кризи. Скорочення природного приросту населення громади пояснюється передусім природними чинниками: низькими показниками народжуваності і значною смертністю населення. Якщо в 2018 р. на 1000 жителів народилося 5,6 осіб, а померло 13,7 (природний приріст – 8,2), то вже в 2021 р. ці показники становили відповідно 1,8 і 14,6 осіб на 1 000 жителів, значення природного приросту при цьому впало до – 12,8.

На постійне зменшення кількості населення впливають також міграції. Кількість вибулих перевищує кількість прибулих. За період 2018-2021 рр. з населених пунктів громади вибуло 657 осіб, а прибуло 472 особи. Серед прибулих є значна кількість лише зареєстрованих, які фактично проживають у містах та в селищах міського типу.

Унаслідок воєнної агресії, розпочатої рф проти нашої держави 24 лютого 2022 року, спостерігається масове переселення громадян. На 01.03.2022 в населені пункти громади прибуло 782 тимчасово переміщених особи.

Аналізуючи та порівнюючи статистичні матеріали чисельності населення України, області та громади, можна зробити висновки про постійне зменшення кількості населення. Але в Михайлівській територіальній громаді показник зменшення чисельності населення вищий у порівнянні з відповідними показниками України та області.

ХАРАКТЕРИСТИКА УРБОЛАНДШАФТІВ МІСТА ПОЛТАВИ

Пуденко Віктор, учень 10 класу

Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка

Полтавської обласної ради

Керівник: Глухота В. О., вчитель географії

Розвиток урболандшафтів обумовлений розвитком міст, які являють собою найбільш концентровану форму впливу людини на природні ландшафти. Фундаментальні дослідження ландшафтів міст розпочалися ще в 50-х роках минулого століття під керівництвом Ф. М. Мількова. Багато аспектів дослідження міських ландшафтів ще й досі знаходяться на стадії розробки. Складність дослідження їх полягає в тому, що міський ландшафт є територіальним комплексом, що включає в себе техногенні, транспортні, рекреаційні, водогосподарські, сакраль-

ні, тафальні, сільськогосподарські ландшафти, об'єкти різновисотної житлової забудови та інші. Складність, комплексність та динамізм урболандшафтів є одними з головних характеристик даних утворень [2].

Сучасні дослідження в області урболандшафтів здебільшого присвячені екологічній проблемі міст та їхньому впливу на навколишнє середовище. Це дослідження Г. І. Денисика, О. Ю. Дмитрука та інших науковців [1; 3]. Наукові розробки щодо урболандшафтів міста Полтави нами не виявлені, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою нашого дослідження є дослідження структури урболандшафтів міста Полтави шляхом аналізу космічних знімків та історичних карт. Об'єкт дослідження є місто Полтава, предмет – урболандшафти міста та їх характеристика.

Для дослідження урболандшафтів Полтави ми визнали за доцільне охарактеризувати особливості її фізико-географічного положення, історичну та просторову забудову.

Для дослідження урболандшафтів Полтави ми використали програмне середовище Google Earth Pro, сервіс EO Browser, супутникові знімки Sentinel 2 за 6 травня 2022 року, 17 травня 2022 року, 6 жовтня 2022 року, скрипт Land Use Visualization, комбінація каналів B8A, B11, B4 супутника Sentinel-2.

Відповідні знімки дали змогу класифікувати ландшафти міста за чотирма ознаками: забудована територія, зелена територія, ґрунт, вода. Також космічні знімки показали райони з інтенсивною та малоповерховою забудовою.

На основі аналізу отриманих ми класифікували урболандшафти міста за щільністю забудови та наявністю природної рослинності. На основі даної інформації нами укладено урболандшафтну карту Полтави, де виділено 4 типи урболандшафтів міста – садово-парковий, малоповерховий селитебний, багатоповерховий та промислово-селитебний.

У процесі дослідження виявлено сучасне різноманіття та характер просторового розміщення урболандшафтів міста Полтави, показано урболандшафтну картографічну диференціацію міста. В результаті цього створено підґрунтя для подальших географічних досліджень урболандшафтною сфери міста Полтави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Ч. І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД Едельвейс і К», 2012. 336 с.
2. Ковальов О. П. Географічний ландшафт: науковий, естетичний і феноменологічний аспекти. Харків: Екограф, 2005. 388 с.
3. Солуха Б. В., Фукс Г. Б. Міська екологія: навч. пос. Київ : КНУБА, 2004. 338 с.

МІКРОКЛІМАТИЧНІ ВІДМІННОСТІ В МІСТІ ЛУБНИ ТА ВПЛИВ ЗЕЛЕНИХ ЗОН НА ЇХНЕ ФОРМУВАННЯ

*Сухопара Микита, учень 8-А класу
Лубенської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 3, вихованець гуртка
«Географічне краєзнавство»
ДЮКСОТ «Валтекс»*

*Керівник: Яковенко Л. М., учитель географії
Лубенської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 3, керівник гуртка
«Географічне краєзнавство»*

Будь-яке місто створює свої місцеві особливості клімату – мікроклімат. Він є чинником комфортності життя для мешканців. Доведено, що існує тісний взаємозв'язок між погодними умовами й самопочуттям жителів будь-якої місцевості. У свою чергу, мікроклімат формується під впливом географічної широти, рельєфу, водних об'єктів, розміру міста та особливостей його забудови, кількості населення, викидів забруднюючих речовин, надходження антропогенного тепла та характеру підстильної поверхні. Деякі чинники є сталими, а деякі ми можемо змінювати, наприклад, характер підстильної поверхні, зокрема площі зелених зон. У найближчі роки процес урбанізації, посилений глобальним потеплінням, продовжуватиметься. Тому питання ролі зелених зон у формуванні мікроклімату нашого міста є дуже важливим та набуває особливої актуальності.

Новизна роботи полягає у тому, що нами було вперше проаналізовано мікрокліматичні відмінності на території Лубен та визначено вплив зелених зон на їх формування.

У ході дослідження ми застосовували методи первинного збору та обробки інформації, польових маршрутних спостережень, порівняльно-описовий, аналітичний, картографічний, статистичний, моделювання (обробка та аналіз даних дистанційного зондування Землі), логічного узагальнення.

Для виявлення мікрокліматичних відмінностей у Лубнах ми провели спостереження за температурою та вологістю повітря; обрали дні з різними погодними умовами. Для вимірювання ми визначили чотири місця спостережень, що відображали різні типи підстильної поверхні й розташовувалися в різних частинах міста. Показники вимірювань порівнювали з даними метеостанції Лубни.

Ми встановили, що температурні відмінності проявляються різкіше в ясну тиху погоду. Вони починають зростати після заходу Сонця й є значними вранці та максимальними вдень. У вечірні години температура майже вирівнюється й відхилення невеликі. За похмурої та вітряної погоди температурні відмінності між районами міста зменшуються.

Вони набувають мінімального значення в дощову погоду. Найбільші відхилення відносної вологості спостерігалися вранці та ввечері.

Ми встановили, що мікрокліматичні відмінності у нашому місті спричинені різним характером підстильної поверхні. Забудова сприяє зниженню вологості, підвищенню температури повітря та її денних коливань. Навпаки, зелені зони пом'якшують мікроклімат, знижуючи температуру та її амплітуду й підвищуючи відносну вологість. Також за допомогою знімків ДЗЗ було проаналізовано територіальне розміщення відмінностей у температурі повітря в межах Лубен і з'ясовано наявність у ньому «островів тепла», які співпадають з асфальтованими та бетонними ділянками із забудовами та промисловими підприємствами.

Зелені зони не тільки діють на мікрокліматичні особливості, а й є місцями відпочинку населення й окрасою міста. Було прослідковано, як змінилася площа зелених зон у Лубнах. Для цього порівняли лісові площі на карті Шуберта (1869 р.) та фотознімках ДЗЗ 1991 і 2021 рр. Також ми проаналізували забезпеченість міста зеленими насадженнями; густоту, породний склад та частку зелених зон.

З огляду на аналіз даних, було розроблено рекомендації щодо врахування проблем зміни клімату у плануванні нових зелених зон у нашому місті та покращення комфортності життя його мешканців.

Ми встановили, що розвиток зелених зон у нашому місті є одним з найважливіших елементів оптимізації міського середовища, який несе багатофункціональне навантаження: забезпечує сприятливі для населення мікрокліматичні умови, бере участь в очищенні повітря, формує ландшафтну організацію Лубен.

Обґрунтовані нами висновки та практичні рекомендації можуть бути використані при реалізації програм з благоустрою нашого міста. Результати можуть бути корисними для подальших досліджень об'єкту задля охорони та оптимізації наявних зелених зон, планування озеленення на перспективу.

ПАМ'ЯТЬ, УВІЧНЕНА В ДЕРЕВАХ: СКОВОРОДІВСЬКІ ДУБИ НА ПОЛТАВЩИНІ

***Богомаз Еліна, Щолокова Валерія, вихованки
гуртка «Екологічне краєзнавство»***

***Комунального закладу «Полтавський обласний
центр національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді Пол-
тавської обласної ради»***

Керівник – Копилець Є. В., керівник гуртка

Як зазначав В. Я. Стадниченко, Григорій Сковорода обожнював незрівнянну красу живої природи. У його збірці «Сад божественних

пісень» натрапляємо на рефрен «О діброво! О зелена! Моя матінко свята!...». А перед смертю в Пан-Іванівці (нинішня Сквородинівка) на Харківщині, за легендою, Скворода просив привезти йому з Чорнух жмут дубового листя... [6]. Тож ми вирішили узагальнити інформацію про дуби, які бережуть у нашому краї пам'ять про цього мудреця.

На всю Україну відомий дуб Сквороди у с. Сквородинівці. Знають українці і про його «молодшого брата» – дуба Сквороди із с. Моначинівки на Харківщині. Та, виявляється, й на Полтавщині є дуб Сквороди!

Дуб височіє на валу Більського городища між м. Котельвою та смт Більськ. Колись тут на Гелонській галявині із підводами з краєм ночували сотні людей, які приїжджали на відомі Котелевські ярмарки. За народними переказами, неодноразово бував тут і Григорій Савич Скворода. Під час однієї з мандрівок він посадив тут три дуби – Минулого, Сучасного та Майбутнього. Колишній інспектор шкіл Котелевського райвно Б. А. Бойко у публікації 1972 року наводить імена старожилів, які особисто пам'ятали всі три дерева. Як згадували Д. М. Пархоменко та В. І. Бойко, їх познайомив із дубами старий учитель Й. М. Федченко. Він працював у Котельві близько 40 років, а 1907 р. був звільнений за розпорядженням харківського губернатора «за неподходящий образ мыслей» [1].

Та до наших днів дожив лише один дуб-велетень. За даними Вікіпедії, його координати 50°04'33'' пн. ш., 34°40'00'' сх. д. [4]; туристичний довідник «Вікові та меморіальні дерева Полтавщини», упорядкований головою правління ГО «ВЕЛОПОЛТАВА» Ю. М. Репалом, подає GPS-координати 50.076089, 34.667001 [3, с. 19]. Як зазначено в путівнику Б. А. Бойка «Ковпаківський лісопарк», дуб Сквороди може вважатися найвищим деревом на Полтавщині – адже до його власного 25-метрового зросту додається ще 195 метрів висоти валів над рівнем моря [2, с. 21]!

У книзі «500 видаючихся дерев'єв України», виданій Київським еколого-культурним центром, вказано, що так званий дуб Сквороди має вік близько 500 років, отже, історія про те, що його посадив Скворода, є лише красивою легендою. Але за інформацією цього ж видання обхват дерева – близько 5 м [7, с. 162], тоді як за даними довідника «Вікові та меморіальні дерева Полтавщини» на 2019 рік дуб мав 3,34 м в обхваті [3, с. 19], а Вікіпедія повідомляє, що обхват дуба на висоті 1,3 м у 2022 році становив 3,42 м [4]. Тож питання про достовірність згаданого видання КЕКЦ лишається відкритим.

Як би там не було, котелевський дуб Сквороди є принаймні сучасником великого філософа. Із ним пов'язано чимало цікавих переказів (Б. А. Бойко писав, що такі оповіді зберегли старожили М. А. Рогуля, С. М. Шило, Й. Д. Пелих та інші) [1]. А відтак, це дерево заслуговує

на особливу увагу та охорону. Рішенням Полтавського облвиконкому від 13 грудня 1975 року № 531 дуб отримав статус пам'ятки природи місцевого значення, а за рішенням Полтавського облвиконкому від 22 листопада 1984 року № 453 його включено до складу парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва республіканського (нині – загальнодержавного) значення «Ковпаківський лісопарк».

Поширена на Полтавщині і давня українська традиція саджати дерева у пам'ять про славетних земляків. У 1972 р., до 250-річчя від дня народження Григорія Сковороди, поряд із Чорнухинським літературно-меморіальним музеєм Г. С. Сковороди посадили кілька дубів. А 17 жовтня 2009 р. в рамках підготовки до 300-річчя філософа науковці, митці, письменники, журналісти України, знані люди Чорнухинщини висадили в його отчому краї – в селі Ковалі поблизу Чорнух діброву з 300 молоденьких червоних дубків. Свою повагу Григорію Сковороді таким чином засвідчили Петро Тронько, Леонід Андрієвський, Борис Войцехівський, Володимир Стадніченко, Анатолій Качан [5; 6]... Тож, певно, ще сотні років земляки Григорія Савича та гості його малої батьківщини зможуть декламувати «О діброво! О зелена! Моя матінко свята!» під дубовими шатами.

За допомогу в доборі літератури за обраною темою щиро дякуємо відділу краєзнавства Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. П. Котляревського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко Б., Личман В. Дуб Григорія Сковороди // Молодь України. – 1972. – 22 жовтня. – С. 4.
2. Бойко Б. А. Ковпаківський лісопарк. Путівник. – Котельва, 2007. – 24 с.
3. Вікові та меморіальні дерева Полтавщини. Туристичний довідник / ГО «ВЕЛОПОЛТАВА»; упоряд. Ю. М. Репало. – К.: Вид-во ТОВ «Основа», 2021. – 32 с.
4. Дуб Сковороди (на валу Більського городища) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Дуб_Сковороди_\(на_валу_Більського_городища\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Дуб_Сковороди_(на_валу_Більського_городища))
5. Розсохань В. Григорій Сковорода і вічність // Село полтавське. – 2009. – 20 листопада. – С. 13.
6. Стадніченко В. Зростає, сквородинська діброво! // Демократична Україна. – 2009. – 30 жовтня. – С. 20.
7. Шнайдер С. Л., Борейко В. Е., Стеценко Н. Ф. 500 выдающихся деревьев Украины / Киевский эколого-культурный центр, Государственная служба заповедного дела Минприроды Украины. – К.: Логос, 2011. – 204 с.

КУЛЬТУРА РІДНОГО КРАЮ ТА МУЗЕЙНА СПРАВА

ГАСТРОНОМІЧНІ ВПОДОБАННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

*Іванова Дарина, учениця 11 класу,
екскурсовод історико-краєзнавчого
музею при Максимівській гімназії
Піщанської сільської ради*
Керівник: Пилипенко Н. Ф.,
керівник історико-краєзнавчого

Серед сучасних історико-краєзнавчих досліджень все більшої популярності набирають теми гастрономічних вподобань різних епох. Це пов'язано з поверненням історичних розвідок до історії повсякдення, коли політична, соціально-економічна історія стає лише фоном, а на перший план виходять питання, що турбували тодішніх обивателів щодня. Безумовно, історії харчування приваблює дослідників з точки зору своєї оригінальності та можливості відтворення в сучасних умовах гастрономічної атмосфери тієї чи іншої епохи.

Для екскурсоводів історико-краєзнавчого музею при Максимівському ліцеї вивчення гастрономічних уподобань різних епох та історичних персоналій вже стало доброю традицією. У 2021 році ми долучилися до Міжнародної онлайн-вечірки «На ZOOM до Лесі» з проектом «Смаколики для Лесі». Ця подія була висвітлена у регіональній газеті «Зоря Полтавщини» (Звана вечерея у Доньки Прометея, або Онлайн – вечірка «На Zoom до Лесі»), інтернет виданні «Кременчуцький Телеграф» («На Zoom до Лесі»), а відео про чай з гілочок вишні та приготування хрустиків потрапили до кулінарного Youtube каналу Костянтина Грубича.

В рамках активностей Міжнародного освітнього культурно-мистецького проєкту «Обрядовий календар України» нами вивчено та відтворено автентичні кулінарні традиції українських свят. Організовано та проведено гастрономічні івент майстер-класи з приготування пісних страв, обрядового весільного хліба.

Цього року у рамках відзначення 300-річниці з Дня народження українського філософа та педагога Григорія Сковороди ми розпочали дослідження його гастрономічних вподобань. Виявилось, що він мав цікаві, та, водночас, близькі для сучасної молоді захоплення, у тому числі й у харчуванні. Основними джерелами для відтворення гастро-

номічних уподобань Григорія Сковороди стали тексти його біографа Михайла Ковалинського, дослідження українського історика повсякдення Олексія Сокирка, розвідки журналіста Костянтина Грубича та публіциста Тараса Подоляна.

Стиль життя Григорія Сковороди був незвичним для XVIII століття: він не тримався однієї роботи, дуже цінував власну свободу – своєрідний фрілансер того часу. Багато подорожував та мав цікаві уподобання у їжі. Його перший біограф Михайло Ковалинський писав: «Уставав дуже рано, їв раз на день, без м'яса і риби...». Тобто і харчувався він у сучасному трендовому стилі вегетаріанства.

Повсякденне харчування Григорія Сковороди часто зводилося до каш та хліба. У той час популярними були пшенична, ячна, пшоняна каші, до яких додавали горіхи, гриби, зелень, різні поливки. А ще посипали прянощами. Їх використовували з дещо іншою ціллю, ніж зараз – не так для смаку, як для забарвлення: зокрема, для надання страві гарного фіолетового або синього кольору її підфарбовували шафраном.

Григорій Савич багато вживав сезонних овочів та фруктів, адже любив по кілька днів, а то й тижнів, проводити в лісі чи полі. Так він часто їв ягоди, тодішні овочі: ріпу, редьку, капусту, буряк, моркву. В зимовий та весняний період смакував квашені овочі.

Часто Григорій Сковорода проводив час у знайомих на пасіці. У XVIII столітті мед був елітним продуктом харчування, своєрідним делікатесом, користь якого була загальновідомою. Також знаходимо відомості про те, що Григорій любив сир пармезан та якісне італійське вино. Ці унікальні для українських земель продукти того часу він отримував у дарунок від заможних друзів.

Філософія Григорія Савича пов'язана із глибоким розумінням всього, що сприймає і вживає людина. Він говорив, що «Всяка їжа і пиття смачні й корисні, але треба знати час, місце і міру».

Таким чином, можемо зробити висновки, що вивчення гастрономічних уподобань Григорія Сковороди дає можливість значно наблизити образ історичної особистості філософа до сучасної молоді. Адже його стиль життя та харчові уподобання – любов до подорожей, вегетаріанство, цікавість до делікатесів – є цілком зрозумілими та навіть трендовими для сучасників.

МОТИВ ЩАСТЯ У ЗБІРЦІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ «САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ»

*Неділько Аліна, учениця 11 класу
Лубенської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 8
Лубенської міської ради Полтавської області
Керівник: Литвих Т. В.,
вчитель зарубіжної літератури*

2022 рік ознаменований для нашої країни важливою подією – 300-річчям з дня народження Григорія Сковороди. І в міру наближення до цієї дати, усе виразніше відчувається доленосна для української нації місійність нашого земляка. Григорій Сковорода – пророк-будитель, провідник та натхненник як для українців свого часу, так і для нас, українців ХХІ сторіччя. Віримо, що настала доба «осковородинення» України. Обґрунтований ним шлях повернення людини до самої себе через духовне очищення, через відмову від саморуйнування матеріальною перенасиченістю, аморальністю надто актуальний як для нас, так і земної цивілізації. Для того, щоб вона запанувала в Україні, спадщина Г. Сковороди має утверджуватися в нашій свідомості, розумі, вчинках, діях.

Нас, власне, цікавить світ поезії Григорія Сковороди, де мотив щастя є одним із провідних, адже філософ створив власну теорію щастя. У збірці «Сад божественних пісень» (близько 1785 р.) виявились усі грані його таланту – філософський, педагогічний, богословський, але передовсім, що природно, поетичний. Тож і мотив щастя містить філософські сентенції, повчальну спрямованість, християнську основу, але в основному – ліричне вираження власного душевного стану, особистих неповторних роздумів і почуттів.

На думку літературознавця Л. Ушкалова і філософа М. Поповича, одним із найважливіших понять філософії Сковороди є щастя. На матеріалі різножанрових творів вони визначили грані щастя сквородинівської людини, а саме: прорив до граду небесного в душі, блаженство єдності людини з Богом, радість самопізнання і правдивого вибору, щастя сродної праці, позбавлення внутрішнього пекла непевності, оптимізм, уміння скинути тягар побутування.

Збірка «Сад божественних пісень» Г. Сковороди складається з 30 пісень, а роздуми про щастя є у кількох із них. Уперше в збірці автор говорить про щастя у третій пісні, де поєднуються щасливий емоційний стан ліричного героя, виражений через захоплено написаний пейзаж і його роздуми про можливість весняної радості в душі тільки за умови перемоги над гріхом. Автор підкреслює, що без перемоги над гріхом щастя неможливе. У пісні 9-ій йдеться про індивідуальний ха-

рактер пошуків щастя та його різночитання. З одного боку, прагнення бути щасливим притаманне всім, з іншого, кожний по-своєму уявляє цей стан і шукає власний шлях до нього.

У збірці Г. Сковорода зображує два складники людського щастя: земний і небесний. Обидва залежать від самої людини, її розуму, цінностей, вчинків. У пісні 12-й поет розвиває думку про свій земний складник щастя і застерігає, що земне не вичерпує його вповні. Найвищу радість для себе він убачає у поєднанні особистих уподобань з біблійною перемогою над гріхом, що є духовною вимогою до всіх людей. Ліричний герой, не протиставляє, а гармонізує індивідуальні нахили людини і християнські моральні вимоги. Саме у цій гармонії він убачає можливість щастя для людини.

У низці віршів Сковорода не розмірковує про щастя, а образно передає його переживання. Так, у пісні 13-й щастя є сутністю емоційного наповнення тексту. Про це свідчать захоплені звертання до зелених полів та вод потоків чистих, любовно виписані образи жайворонка і солов'я, враження від музики, якою звучить повітря, вітання світла на сході сонця. Щастя як божа благодать, яку Господь дає смиренним, зображене у пісні 18-й. Тут автор називає ще одну, може, найголовнішу ознаку щастя: обминання людини лихом. Народна мудрість про те, що щастя – це відсутність нещастя, відлунує у Сковородинівських поетичних рядках, потверджуючи його народний погляд на цю вічну проблему людського існування. На питання, як уникнути лиха, як захиститися від нього, дає відповідь пісня 20-та: треба звести у своїй душі храм – він і стане надійною фортецею від зла: щоб відчути щастя, треба передовсім уберегтися від лиха. Непорочність, невинність, любов не лише до друзів, а й до ворогів, готовність до самопожертви задля інших виявляються у світі поезії Г. Сковороди надійними стінами проти зла.

Центральною у розвиткові мотиву щастя в збірці є пісня 21-а. Поет співає гімн щастю, воно для нього світло, квіти, мати, дім – усе найкраще й найдорожче для людини. І читач розуміє, що йдеться вже не про землю й небо, а про духовну височину, до якої слід піднести свою душу й життя, щоб спромогтися на очищувальну від лих розмову зі щастям. Філософ зичить щастя тим, хто рушає в дорогу, такі напуття зустрічаємо у піснях 25-й і 26-й. Г. Сковорода у різноманітних образах наголошує на думці про перебування щастя не зовні, а в душі людини. Якщо душа ридає, значить у її просторі чогось бракує, там панує зла воля.

Поезія Григорія Сковороди надзвичайно оптимістична, радісна, весела. Вона дарує людині надію, упевненість у своїх силах, зокрема у власній внутрішній силі здобути щастя. Це щедра поезія, адже її ліричний герой прагне поділитися мудрістю, знанням шляхів до вічної радості, адже Бог дав щастя кожному, лише треба його розпізнати: уваж-

но прислухавшись до себе, знайти те, що тобі легко й весело робити в житті. Тоді ти здобудеш гармонію зі світом і радісно співатимеш подяку Богові, бо виконаєш його закон щастя один у Всесвіті. В останній, 30-ій, пісні збірки поет наголошує на тому, що потреба щастя природна для людини, адже її вік такий короткий.

Отже, в «Саду...» Г. Сковорода мотив щастя є одним з провідних, він створює світлу, оптимістичну тональність збірки, насичує її емоціями веселості, радості. Ліричний герой збірки розуміє власну природу і відповідно до неї вбачає своє щастя у вільному, простому, спокійному побутуванні на лоні рідної природи. У віршах поряд з філософськими роздумами, виражено переживання щасливих миттєвостей життя, в яких переважають захоплене спілкування з природою та внутрішній спокій людини, котра здобула духовні цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи / Попович М. – К.: Майстерня Білецьких, 2007. – 256 с.
2. Сковорода Г. С. Сад божественных пѣсней. Вірші, байки, діалоги, притчі / [упоряд., авт. передм. та приміт. Б. А. Деркач.] / Сковорода Г. С. – К.: Дніпро, 1988. – 319 с.
3. Ушкалов Л. Григорій Сковорода: Семінарій. / Ушкалов Л. – Харків: Майдан, 2004. – 876 с.

ЛІКАР ВІД БОГА

Ярмола Дар'я,

член краєзнавчо-пошукової групи «Джерело»

Пологівської гімназії Новосанжарської

селищної ради Полтавської області

Керівник: Бровко І. О., *учитель української мови*

Яскравою квіткою-зорею проростає у душі кохання. Воно приходить тихо і несміливо, в плінні юних літ. Вона його зустріла несподівано. Теж юного, вродливого і милого. У полоні найщиріших потаємних мрій малювалось їм спільне майбутнє, повне щастя, безмежних надій... Лиш розквітло... і з бідною зіткнулось палке почуття. Гарячою сльозою обпекло душу дівчини. Вирок був страшний, безжальний – туберкульоз. Страшна хвороба забрала життя коханого. Жоден лікар не допоміг. Та смерть потужна не знищила кохання. Воно воскресло з розпачу і туги, загартувало душу і створило світ нової мрії і мети нової, що стверджує життя, любов, кохання. І стала та дівчина лікарем від Бога.

І все це про неї – про Катерину Йосипівну Коломак. А народилась вона 7 грудня 1914 року у звичайній сільській родині. Все її дитинство і юність пройшли в селі Пологи на Новосанжарщині. Після закінчення

школи дівчина вступила до Харківського медичного інституту. Трудову діяльність розпочала в післявоєнні роки. Деякий час завідувала Новосанжарським райздороввідділом, потім до 1993 року працювала на посаді лікаря-фтизіатра Новосанжарської центральної районної лікарні.

Власна життєва трагедія на довгі роки визначила її долю. Катерина Йосипівна була переконана в тому, що сухоти були не лише складною соціальною, а й суто медичною проблемою. Адже спалах захворюваності на туберкульоз легень зумовлювався як несприятливою санітарною ситуацією, так і скрутними матеріальними умовами життя. Бацилярні хворі перебували в тісному контакті з рідними. У післявоєнні роки захворюваність набувала надзвичайно великого розповсюдження, більшість хворих помирала. Епідемія туберкульозу «шаліла» надзвичайно. Саме тоді при районній лікарні було організовано тубкабінет, в якому працювали лише один лікар та медсестра, робота яких полягала у веденні обліку хворих, внутрішньовенному введенні хворим хлористого кальцію і накладання штучного пневмотораксу. У 1948 році було відкрите відділення для амбулаторного обслуговування хворих на 25 ліжок по вулиці Пролетарській, 55. Туберкульозне відділення складалося з поліклінічного і стаціонарного відділень. Приміщення, де знаходилась поліклініка, глиняне (на сьогодні йому вже більше 100 років!), будівля стаціонару – це «фінський» дерев'яний будинок, обкладений цеглою. Взагалі, коли відкривалось туберкульозне відділення, це була околиця селища, лісовий масив. А тепер воно знаходиться майже в його центрі.

Умови праці на той час були дуже важкими. Часто хворі поступали в лікарню зі своїми ліжками та власною білизною. Ніяких протитуберкульозних препаратів тоді не було. Починаючи з 1949 року стали широко впроваджувати туберкулінодіагностику та вакцинацію БЦЖ внутрішньошкірним методом. Отже, значну увагу почали приділяти оздоровленню дітей. А здоров'я дітей для Катерини Йосипівни було першочерговим завданням. Не маючи власних, вона, не жаліючи часу, проводила дні (а то і ночі!) біля ліжок хворої на туберкульоз малечі. Ветеран педагогічної праці Івко Ліда Григорівна зі Старих Санжар, зі сльозами на очах згадує ті далекі роки, коли її синочок тяжко захворів. Ніяке традиційне лікування бронхіту не давало порятунку. Стан хлопчика з кожним днем ускладнювався. «Втратила б дитину, якби не Катерина Йосипівна», – говорить жінка. В той час Коломак К. Й. плідно займалась науковою роботою, намагалась володіти інформацією та впроваджувати в практику найновіші методи лікування у галузі фтизіатрії. Специфічні антибактеріальні препарати тільки з'являлися у дуже незначній кількості. І не кожен лікар готовий був тоді ризикнути. Але не Катерина Йосипівна!.. І хлопчина був врятований!

Слід зауважити, що Катерині Коломак належить беззаперечна особлива заслуга у становленні та розвитку фтизіатричної служби на Новосанжарщині. За час її перебування на посаді лікаря-фтизіатра досягнуті значні успіхи протитуберкульозною службою району. Різко знизилася захворюваність серед дітей, підлітків та дорослих. Лікувально-профілактична робота була однією з найефективніших в області.

Варто додати, що коли досить гостро постало питання щодо лікування туберкульозу легень, Катерина Коломак, ще будучи керівником райздороввідділу, сприяла організації й надання амбулаторної та стаціонарної допомоги, в тому числі й хворим у домашніх умовах, екстреної медичної допомоги в нічний час, у забезпеченні постійних чергувань медичного персоналу. Організовувала популяризацію боротьби з туберкульозом, що ґрунтувалася на принципах як лікувальної, так і соціальної та санітарної профілактики.

Катерина Йосипівна – кандидат медичних наук, основна тема її досліджень – це питання дитячої пульмонології. У 1952 році за багаторічну сумлінну працю «лікаря від Бога» нагородили медаллю «За трудову доблесть».

За особливе трудолюбиве життя жінка розплатилася власним здоров'ям (майже зовсім осліпла!) та самотністю. Особливо тяжко стало тоді, коли пішла за обрій мама, Василина Федорівна. До того ж, жінка не нажила і ніяких статків, навіть власного житла. Померла 7 квітня 2002 року, похована в смт. Нові Санжари. Новосанжарці і сьогодні згадують К. Й. Коломак як спеціаліста високої кваліфікації, добру й порядну людину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Громашевский Л. В. Общая эпидемиология / Л. В. Громашевский. – 4 изд. – М. : Медицина, 1965. – 290 с.
2. Корнага С. І. Успіхи та недоліки в боротьбі з туберкульозом / С. І. Корнага, І. Т. П'ятночка // Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція. – 2018. – № 2. – С. 44–49.
3. Перспективи покращення ефективності лікування у хворих на мультирезистентний туберкульоз: світові тенденції та вітчизняні досягнення / Ю. І. Фещенко, Н. А. Литвиненко, Г. О. Варицька [та ін.] // Інфекційні хвороби. – 2017. – № 4. – С. 10–21.
4. Туберкульоз в Україні (аналітично-статистичний довідник). – К., 2018. – 77 с.
5. Фещенко Ю. І. Погляд на проблему боротьби з туберкульозом в Україні / Ю. І. Фещенко, В. М. Мельник, Л. В. Турченко // Укр. пульмонолог. журн. – 2016. – № 3. – С. 5–10.

РАЇСА КИРИЧЕНКО – ЗНАКОВА ПОСТАТЬ В КУЛЬТУРНОМУ ТА ДУХОВНОМУ ЖИТТІ ПОЛТАВЩИНИ

Захарова Ліка, вихованка гуртка «Краєзнавці Глобинщини» Глобинського центру дитячої та юнацької творчості, учениця 9 класу Глобинської гімназії № 3 Глобинської міської ради
Керівник: Срібний С. М., учитель географії та історії, керівник гуртка «Краєзнавці Глобинщини»

*Раїса Кириченко – це наше неминуще надбання.
Це те, що не минається, неперехідні національні вартості.*
Борис Олійник

Полтавський край – щедрий, красивий, благодатний є унікальною скарбницею української духовності і культури. В величезній когорті велетів духу та талантів світового рівня, якими Полтавщина вражає, яскравою зорею світить ім'я Раїси Кириченко – Героя України, народної артистки України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, повного кавалера ордена княгині Ольги.

Уживаючи термін «знакова постать» мають на увазі особистості, які відомі своїми досягненнями, переважно творчими. Серед знакових характеристик Раїси Панасівни Кириченко насамперед виділяються такі: відома співачка, народна артистка України, Берегиня української пісні, Чураївна, Гетьманша української пісні.

Актуальність розвідки полягає в дослідженні феномену Раїси Кириченко та української пісні – могутньої зброї української нації і державності. Саме через творчість мисткині ми знову повертаємося до своїх першовитоків. Відданість українській пісні і слову, непохитна патріотична позиція Раїси Кириченко сприяли розвитку національної культури. Означені проблеми, а також сторінки життя співачки та її громадська діяльність на Полтавщині потребують належного висвітлення.

Мета дослідження – з'ясувати значення творчої та громадської діяльності Раїси Кириченко в культурному та духовному житті Полтавщини на межі XX-XXI століть.

Різноманітні аспекти дослідження творчого і життєвого спадку Раїси Кириченко набули висвітлення у працях Н. Баландіної, Г. Кудряшова, О. Малахової, В. Осадчої, В. Осипенко, Т. Парулави, В. Подриги, Я. Руденко, В. Срібної, Н. Сулаєвої, В. Тарасюка, Л. Українець.

Джерельною базою дослідження є книга біографічно-мемуарного характеру «Я козачка твоя, Україно», фonoзаписи, теле- й радіоінтерв'ю співачки, документальні фільми про неї, музичні альбоми із записами її пісень, спогади про співачку родичів, колег, шанувальників.

Здійснивши дослідження та опис життєвого і творчого шляху мисткині детально аналізуємо полтавський період 1987-2005 рр., що ознаменований активним розвитком сольної кар'єри, продовженням пошуків в її творчій лабораторії. Раїса Кириченко саме у Полтаві знайшла нову манеру виконання, якою запам'яталася мільйонам слухачів.

Сольна кар'єра та концертна діяльність на Полтавщині розпочинається зі створенням у березні 1987 року ансамблем «Чураївна», з яким проведено багато гастролей на Полтавщині, Україні та за кордоном.

У вересні 1993 року Раїса Кириченко розпочинає педагогічну діяльність на посаді викладача сольного співу Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка [6].

Особливі заслуги має Берегиня української пісні перед полтавською громадою, своїми земляками, адже багато зробила для благоустрою рідного села Землянки, школи, в якій колись навчалась. За безпосередньої участі Раїси Панасівни в її рідному селі постала Свято-Покровська церква [5]. Внесок співачки в духовну скарбницю Полтавщини України неоцінний.

В житті й на сцені Раїса Кириченко героїчно виконувала свою чи не найголовнішу місію – жила всупереч усім бідам, мужньо витримуючи всі випробування долі, безмежно любила свій народ, шанувала свій отчий край, який її виплекав і зростив. На це вказують і її слова в післямові до автобіографічної книги: «Спасибі, мої добрі люди, за вашу щедрю і незрадливу любов до мене. Я теж шаную вас, люблю свій український народ, для якого живу і співаю...» [1].

Можемо стверджувати, що концертна, педагогічна, музично-просвітницька діяльність Раїси Кириченко наприкінці XX – на початку XXI ст. є величезним внеском у розвиток музично-пісенного мистецтва Полтавщини і України.

Раїса Кириченко – безперечно, знакова постать в культурному та духовному житті Полтавщини. Наша славна полтавка була і є національним символом України, Берегинею роду й народу, української національної пісенної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко Р. О. Я козачка твоя, Україно / Р. П. Кириченко. – Полтава: ВАТ «Видавництво «Полтава», 2003. – 212 с.
2. Кудряшов Г. О. «Любове ніжна моя, не відлітай...» [Текст] : публіцистичні нариси, статті, діалоги та спогади про Раїсу Кириченко / Г. О. Кудряшов. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2017. – 375, [30]с., [16] арк. іл.
3. Кудряшов Г. О. Слово про Раїсу Кириченко / Г. О. Кудряшов. – Полтава : Дивосвіт, 2007.
4. Руденко Я. В. Творчість Раїси Кириченко як унікальна форма українського мистецтва // Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство». 2014. Вип. 31. С. 92–98.

5. Срібна В. Джерело : Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення / Вікторія Срібна [Укладачі: Лобач О. О., Халецька Л. Л.] – Полтава : ПОІППО, 2009. – 360 с.
6. Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ – ХХІ століть : до 70-ліття від дня народження Березини української пісні : збірник наукових праць / упоряд., відп. ред. Г.О. Кудряшов. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013. – 300 с. : іл.

ВОЛОДИМИР СТАДНИЧЕНКО – ПОСЛІДОВНИК ІДЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

***Комар Дмитро, учень 8-Д класу
Кременчуцького ліцею № 5 імені Т. Г. Шевченка
Кременчуцької міської ради
Керівник: Пермякова В. А.,
заступник директора
з навчально-виховної роботи***

Необхідність духовного єднання народу досягає найвищого розуміння в часи найважчих випробувань. В умовах повномасштабного російського вторгнення українське суспільство згуртувалося в єдиному прагненні захистити свою ідентичність, свободу, незалежність і право на щасливе життя. Саме ідея свободи та духовності стала запорукою незламності українського народу, ідея, яку отримали в спадок від Григорія Сковороди, філософа, просвітителя-гуманіста, поета. Відстежується певна символічність, що в рік відзначення 300-річчя з дня народження великого мислителя, українці по-новому осмислюють його вчення про свободу, як уособлення нескореності, волелюбства та не досяжності, адже навіть зруйнування пам'ятки не може стерти пам'ять, забрати волю, заборонити любити, що підтверджується словами поета «Хіба не любов усе єднає, будує, творить подібно до того, як ворожість руйнує?»).

Спадщина Григорія Сковороди, українського філософа з Полтавщини, є неоцінним скарбом і основою для зміцнення духовності, національної ідентичності та єднання усього народу. Глибинне пізнання особистості, філософських ідей мислителя набуває неабиякої актуальності. Послідовники Григорія Сковороди невтомно мандрують його шляхами, здійснюють численні дослідження з життя та творчої діяльності свого вчителя.

Одним із дослідників-сковородознавців з Полтавщини став Володимир Якович Стадниченко, заслужений журналіст України, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка, відомий публіцист та вірний послідовник філософських ідей Григорія Сковороди. Усе своє життя Володимир Стадниченко крокував стежками великого вчи-

теля та невпинно розвивав Сковородіану в Україні та за її межами. Саме він був головним натхненником великого проєкту «Григорій Сковорода – 300» з нагоди відзначення ювілейної дати українського філософа-мислителя. Надважливість цього проєкту, на думку публіциста, полягала у відродженні духовного життя українців, глибокого та нового осмислення спадщини Григорія Сковороди не лише науковцями та літературознавцями, а й усіма українцями. Особливо наголошував він про посилену популяризацію свородинівського слова серед молоді шляхом художнього, образотворчого, музичного мистецтва. У своєму виступі на заході «Чорнухинська Сковородіана» він наголосив про необхідність «духовної сквородинізації всієї України».

Серед великої кількості тем і персоналій, які описані Володимиром Стадниченком-публіцистом, особливе місце займає постать Григорія Сковороди – «нашого Перворозума». У своїх публікаціях, документальних повістях він заглиблювався в творчість поета, намагаючись дослідити його літературну та філософську спадщину з огляду на сьогодення, зібравши розвідки та спогади інших сквородознавців. У повісті «Іду за Сковородою: сповідь у любові до вчителя» натхненний Стадниченко закликає: «Дослухаймося до Сковороди. Підемо за Сковородою» [1, с. 171], надихаючи кожного українця на невпинний, щоденний пошук власних шляхів щодо усвідомлення мудрих ідей філософа, не обмежуючись лише знаменними датами та подіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стадниченко В. Я. Іду за Сковородою : сповідь у любові до вчителя. Київ : Криниця, 2002. 171 с.

ПОСТАТЬ ЄВГЕНА ПЛУЖНИКА В КОНТЕКСТІ РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

*Коротіна Поліна, учениця 10 класу
Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Пузир Я. В., учитель української
мови та літератури*

Євген Плужник – видатний український поет, який виявив свій талант передусім у ліриці, виступив також як драматург та епік, був перекладачем, лексикографом, літературним редактором, укладачем антології.

Актуальність та новизна дослідження зумовлена кількома чинниками: 1) незначною кількістю наукової літератури, присвяченої Плужникові, зокрема вивченню його перебування на Полтавщині; 2) необ-

хідністю сучасних підходів до митців доби Розстріляного Відродження, адже їхнє повернення до історії літератури та читачів відбулося в кінці 80-х рр. XX ст. Нині виникла потреба глибшого аналізу набутку митця, бо вивчення творів Плужника змусить сучасника подумати про своє призначення в загальнолюдському житті, бо сила поета в гуманізмі, стоїцизмі, у порушенні важливих і хвилюючих проблем буття людини XXI століття.

Основні теоретичні проблеми вивчення творчості Є. Плужника викладено у працях таких дослідників: Л. Скирди, Ю. Лавріненка, М. Кодака, Ю. Ковальова та інших.

Так, у роботі М. Кодака «Огром Плужника-поета» підкреслюється необхідність вивчення творчості Євгена Плужника у тісному зв'язку з епохою, в якій жив і творив митець. Дослідник наголошує на тому, що складний час і спричинив основні мотиви лірики Плужника.

Л. Скирда, аналізуючи поеми митця, зокрема веде мову про поему «Галілей», а стосовно тематики твору «Канів», то науковець вважає, що це полотно, у якому «чи не вперше в українській поезії прозвучала тема майбутнього, вирішена з позиції гуманістичного світорозуміння».

Ю. Ковалів детально дослідив біографію митця. Особливу роль він відвів дружині Євгена Плужника – Галині Коваленко. Їй ми завдячуємо тим, що сьогодні маємо можливість читати твори поета.

Застосовавши методи спостереження, відбору, систематизації та аналізу, вдалося дослідити життєвий шлях та творчу палітру обраного автора.

Євген Павлович Плужник народився 26 грудня 1898 р. у слободі Кантемирівці Воронезької губернії в родині дрібного купця та хлібо-роба родом із Великої Багачки. Закінчивши гімназію в м. Боброві, у 1918 – 1920 рр. митець переїхав до Полтавщини, працював учителем у Великій Багачці, а в селі Нові Сорочинці вів театральний гурток, був актором. Аматорська трупа зажила слави по навколишніх селах. У 1920 р. Плужник виїхав до Києва, де і сформувався як письменник. Є автором збірок поезій «Дні» (1926), «Рання осінь» (1927) і «Рівновага» (1948). 25 березня 1935 року йому присуджено кару смерті, яка була замінена на 10 років каторги. Його, в останній стадії туберкульозу, вивезли на Соловки, де митець і помер 2 лютого 1936 року від сухот.

Усі його збірки насичені найрізноманітнішими мотивами: так, у першій із них наскрізними є мотиви болю, журби, жалю, смерті, які вступають у двобій з вірою в майбутнє. У другій збірці «Рання осінь» – сум, спокій та морські мотиви, а у третій – примирення, вітаїзм, надія.

Отже, за досить коротке життя Євген Плужник встиг сказати дуже багато, а це і є ознакою таланту. Тому спадщину митця слід вивчати не лише через присутність його творів у шкільній програмі, а й для себе, для духовного збагачення та виховання у собі Людини.

МИХАЙЛО ЧЕРНЕНКО – ЧАРІВНИК ПЕНЗЛЯ І РІЗЦЯ

Крятенко Дарина, Нестеренко Вероніка
учениці 10-Б класу Опорного закладу
«Кобеляцький ліцей № 1 Кобеляцької міської
ради Полтавської області»
Керівник: Ярмоленко О.О.,
педагог-організатор

У невеличкі вікна тече вечірнє сонце, розливається по глиняній долівці, наповнюючи хату жовтавою світлістю. Світло падає й на шафу, стримує крізь скло і вселяється в маленький, дивовижний світ чудових виробів із слонової і мамонтової кістки. Під промінням оживають барельєфи наших великих земляків, чукотські пейзажі, сюжетні картини. Вирізані з кістки, жваво зиркають бурштинові звірки. У цій шафі – плід багаторічної праці нашого земляка, художника, різьбяр по кістці Михайла Черненка.

Наш пошуковий загін «Єврика» виявив бажання дослідити долю нашого земляка, майстра-художника. Під час пошуку використовувалися методи дослідження: телефонування, анкетування, архівні дослідження, робота з літературою, опрацювання матеріалів у фотоальбомах, фотографування.

Народився Черненко Михайло (Мусій) Федотович в селі Бродщина (Кобеляцького району Полтавської області) 7 серпня 1933 року на день святого пророка Моїсея (то батько і дав ім'я Мусій) у сім'ї хліборобів.

Батько Федот Іванович народився в 1900 році, був дуже розумним чоловіком, мав гарний почерк, був волосним писарем, по нотах грав на кларнеті та скрипці. Загинув при захисті рідної землі від нацистських загарбників 10 січня 1945 року у Польщі на Сандомирському плацдармі, там і похований.

Мама Жук Олександра Пилипівна, народилася в 1908 році, не була такою грамотною, як тато, хоча читала і писала, була хорошою рукодільніцею і талановитою художницею, вміла гарно співати. Через сімейні нестатки мусила заробляти на шматок хліба плетінням покривал, скатертин, вишиванням рушників. А коли була вільна хвилина, то плела з прив'ялої рогози. Дуже красиво розмальовувала комини, і завжди її посередині розписів були голуби. Померла Олександра Жук в 1978 році.

У 1941 році Мусій пішов до першого класу. Тяжка була наука. Радянські війська відступали, скрізь сум'яття, відчай. Перша вчителька Тетяна Остапівна Нелепа вдома при каганцеві розкреслювала цупкий обгортковий папір і на цих «зошитах» діти вчилися писати. Коли радян-

ські кіннотники витіснили нацистів з села, діти разом з Тетяною Остапівною збиралися у віцілій хаті і навчалися.

Зими тоді були сніжні, морози аж тріщали. Ось в такий час Мусійдесь знайшов міну (грудень 1943 рік), а коли вона вибухнула, був тяжко поранений. По сусідству жила сільська фельдшерка Зіна Федорівна Москалець, вона прибігла, сяк-так обробила йому руки і перев'язала хустками. Михайло лежав непритомний у Чорнів на соломі в хаті. Потім фельдшер написала направлення в Кобеляки.

У Мусія була тітка, найстарша батькова сестра Параска Іванівна, 1903 року народження. Тьотя Паша провідувала хлопчика в лікарні-госпіталі, а після нового року забрала до себе. Очима Мусій ще довго не бачив, і пальці не загоювались. Довелося тричі починати вчитися в школі.

Мусій – найстарший із дітей, мав трьох менших сестричок: Марія (1937 р.н.), Валентина (1939 р.н.), Юлія (1942 р.н.). Михайло тяжко працював з дитинства, виконував найважчу фізичну роботу. Він допомагав копати колодязі, корчувати пеньки, аби в хаті було чим протопити і щоб мама та сестрички не були голодні. Він був для них і мама, і батько, і брат, і надія, й опора.

Михайло закінчує ремісниче училище в Дніпродзержинську, працює на будовах, але довелося допомагати сім'ї та повернутися в рідне село Бродщину, працював ковалем у кузні. Коли прийшов строк, пішов до армії, настояв на тому сам, адже його не брали через покалічені руки. Після армії жив і працював у Львові креслярем, далі – надстрокова служба в Радянській Армії, більше десятка років – Львів, Чукотка, Казахстан. Уже у творчому повнолітті закінчив семирічку, а згодом – десять класів робітничої молоді.

Після служби в армії поїхав на Чукотку, щоб навчатися там різьбленню на моржевій кістці у тамтешніх майстрів. Цю ювелірну роботу опановують роками, майстерність приходить з досвідом, та він зміг. Ніби губка вбирав у себе навички цього мистецтва. Уже за місяць його руки стали вмілими, слухняними, а роботи вишуканими.

Життя кидало нашого героя в різні куточки нашої країни і за її межі. Жив у Львові, Варшаві, та повертався в Кобеляки. Не міг і не хотів розлучатися з нашим містом, тож з 1971 року жив і працював у Кобеляках. Тут і знайшов вічний спочинок 24 листопада 2006 року. Похований на цвинтарі в м. Кобеляки.

У доробку Михайла Черненка близько 300 різьблених робіт, безліч графічних малюнків та акварелей. Час, здоров'я, гроші – усе він віддавав творчій праці, втрачаючи відчуття часу. У кістці – його життя, його муза.

Михайло Федотович Черненко – унікальний майстер, неповторний і самотуніт талант, самородок нашої землі кобеляцької.

Зібрані матеріали передані до Кобеляцького районного музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика для поповнення тематичної експозиції, а також у шкільний музей для використання на уроках історії Полтавщини, української літератури, під час проведення позакласних заходів. Також матеріал популяризується в ЗМІ та Інтернет ресурсах.

**ЛЕОНІД ОПАНАСОВИЧ СМОРЖ:
ЛЮДИНА, ЗАКОХАНА В НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО**

*Пилий Ольга, учениця 9 класу
Опішнянського державного художнього ліцею
імені Василя Кричевського
Керівник: Безрук С. О.,
учитель історії*

В нинішній час російсько-української війни українці мають усвідомлено вивчати надбання етнографів, творчість діячів мистецтва та науки задля збереження національної свідомості та власної ідентичності. Вивчення та популяризація народних ремесел як важливої складової самобутності народу, є надзвичайно вагомим моментом у формуванні та становленні нації. Наукова та колекційна діяльність відомого етнографа та музейника українського гончарства Леоніда Панасовича Сморжа є маловивченою сторінкою в історії народного мистецтва.

Леонід Опанасович Сморж народився 11 листопада 1927 року в селі Орданівка Диканського району Полтавської області у багатодітній родині, мав шістьох братів та двох сестер. На початку 1930-х років сім'я переїхала до Опішні, у 1934-му – до сусіднього села Міські Млини.

У п'ятнадцять років пішов на фронт Другої світової війни. З 1943 року воював у складі 71-ї стрілецької дивізії, спочатку у піхоті, пізніше у снайперському взводі під командуванням Якова Сметньова. Нагороджений бойовими медалями та орденом Слави III ступеня. Після семи років строкової служби 1950-го року демобілізувався і повернувся у Міські Млини. Шукав роботу в Полтаві, у майстерні свого земляка Володимира Дичка, який працював художником обласного будівельного тресту, навчився малювати. У 1953 році вступив до філософського факультету Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1958 році закінчив навчання на філософському факультеті, вступив до аспірантури (кафедра естетики, етики і логіки), на якій навчався до 1964 року. 1965 року захистив кандидатську дисертацію, а 1981 року – докторську дисертацію. 1964-1997 – викладач, старший викладач, доцент, професор Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (нині – Національний педа-

гогічний університет імені М. П. Драгоманова). З 2004 – в Інституті керамології – відділенні Інституту народознавства НАН України працює завідувачем, провідним науковим співробітником.

Працюючи викладачем на кафедрі філософії Київського ДПІ, Леонід Сморгж колекціонував та вивчав опішненську кераміку. Саме в цей час у періодиці вийшли його статті «Закріплення традицій і утвердження нового» (1967), «Завтрашній день опішнянської кераміки» (1968), «Щоб відродилася слава Опішні» (1969), де вчений виступав за розвиток народних художніх промислів, закликав владу підтримати гончарів, створити при опішненському заводі «Художній керамік» творчу лабораторію для відомих майстрів, гончарне училище для молоді.

Його мрія здійснилася значно пізніше, 1986 року, коли в Опішному було засновано Музей гончарства. З першого дня заснування Національного музею-заповідника українського гончарства і до останньої хвилини свого життя Леонід Сморгж активно співпрацював із музеєм та підтримував усі найкращі починання цього закладу. Був членом редколегій «Українського керамологічного журналу», щорічника «Українська керамологія», членом Наглядової ради Національного музею-заповідника українського гончарства, членом Ученої ради Інституту керамології. За кілька місяців до смерті вчений передав до фондів Національного музею-заповідника українського гончарства власну колекцію опішненської кераміки.

Леонід Сморгж – представник мистецтвознавчої керамології, який відкрив світові творчі портрети відомих опішненських гончарів і малювальниць. Починаючи з 1999 року, у періодичних виданнях і збірниках він опублікував чимало керамологічних праць, присвячених творчості славетної української гончарки, заслуженого майстра народної творчості України Олександри Селюченко.

1 липня 2010 року в с. Міські Млини за сприяння Національного музею-заповідника українського гончарства відкритий меморіальний музей-садиба Леоніда Сморгжа. Основу експозиції музею складає приватна колекція опішнянської кераміки, сформована самим Леонідом Панасовичем. Це найбільша в Україні колекція творів опішненських гончарів, сформована впродовж 1960-1990 рр. Кількість творів близько 700. Це унікальні авторські глиняні шедеври відомих гончарів Опішного: Івана Білика, Михайла Китриша, Гаврила й Миколи Пошивайлів, Василя Омеляненка, Олександри Селюченко, оздоблених неповторною мальовкою славетних опішненських малювальниць – Явдохи Пошивайло, Зінаїди Линник, Параски Біляк та ін. Окрім кераміки, до колекції увійшло чимало українських чоловічих та жіночих сорочок, рушників, скатертин, вишитих хрестиком, гладдю. Серед найцінніших речей – ікони, авторські живописні полотна, книги. Особисті речі колекціонера відображають смаки й уподобання їхнього власника. Вели-

ка кількість унікальних фотографій свідчить про захоплення Леоніда Сморжа фото- та кіномистецтвом.

Отже, Леонід Сморж був людиною, безмежно закоханою в народне мистецтво. Упродовж 1960-х – 2000-х років він сформував найбільшу в Україні приватну колекцію всесвітньо відомої опішненської кераміки. «Це, мабуть, було єдиним, що складало моє багатство, бо про інші його прояви я ніколи не мріяв і навіть не думав», – писав про неї власник.

ГЛОБАЛЬНА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ПРОСТИХ ГРОМАДЯН

Лазько Євгеній,

вихованець гуртка «Велосипедний туризм»

Кобеляцької станції юних туристів

Кобеляцької міської ради Полтавської області

Керівник: Шабалтій О. М., керівник гуртка

В наш час багато говорять про європейську інтеграцію України. Наші люди прагнуть жити впевнено і спокійно, як це відбувається в Європейському Союзі. До початку пандемії українці масово, не знайшовши себе з різних причин в Україні, виїздили в країни Європи на далеко непрестижні заробітки. Вже не дивина, коли юнаки та дівчата вступають до закордонних вишів. Міграція населення стала звичним явищем. Ці факти свідчать про те, що Європа приваблює нас, а особливо молодь. Якщо нам вдасться почерпнути досвід у німців чи поляків, започаткувати в себе щось прогресивне або продемонструвати на заході свою культуру, самобутність, це теж буде кроком до Європейської інтеграції.

Раніше вихідці зі Східної та Центральної України теж бували у Європі, придивлялися до тамтешніх традицій, моральних цінностей, способу життя. Так, великий мислитель і мандрівник Григорій Сковорода у 1745 році у складі Токайської комісії, куди його взяли як людину добре обізнану в музиці та чужих мовах, виїхав до Угорщини закуповувати вино. Упродовж наступних п'яти років йому вдалося побувати також в Австрії, Словаччині, Польщі, а може, і в Італії, Чехії та Німеччині. Там він вдосконалював свою освіту, ознайомився з тодішніми вченими і філософами. Це відіграло велику роль у його формуванні як ученого європейського рівня, філософа нової вільної думки, літератора і художника. Будинки у Братиславі й Токаї, в яких свого часу мешкав Григорій Сковорода, прикрашають меморіальні дошки. «Світ ловив мене, але не спіймав». Не знаємо, що достеменно мав на увазі учитель вічності, але світ його пам'ятає, шанувальники та послідовники донині керуються мудрим вченням філософа.

Моя пошукова робота стосується вивчення теми європейської інтеграції на місцевому рівні (на прикладі Кобеляцької територіальної громади Полтавської області). Ще на початку 90-х років XX століття започаткована тісна співпраця Кобеляцького району та міста Зінген із Німеччини. Згодом Кобеляки та Зінген стали містами-партнерами. Започаткування, зміцнення та розвиток партнерських стосунків між містами різних держав можна назвати народною дипломатією, завдяки якій Кобеляки вже три десятиліття рухаються в напрямі Європейського вибору.

Народна дипломатія Кобеляцького краю розпочалася з ініціативи громадського діяча із Німеччини Вільгельма Вайбеля, який тривалий час займався пошуком колишніх оstarбайтерів. 30 червня 1990 року в нашому місті відбувся перший всеукраїнський з'їзд колишніх каторжан, була створена їх громадська організація. Далі розпочався обмін делегаціями із представників влади та громадськості. У вересні 1992 року наша спортивна делегація (40 чоловік) побувала в Зінгені на міжнародних змаганнях за участі спортсменів з Німеччини, Великобританії, Італії, Австрії. В травні 1993 року відбулося підписання договору про партнерство між містом Кобеляки та Зінген.

Далі розпочалася регулярна співпраця. Німці постійно надсилали до Кобеляк гуманітарні конвої. Для прикладу: у жовтні 1995 року в Кобеляки прибув черговий вантаж – автомобіль швидкої допомоги «Фольксваген», оснащений апаратурою, операційний стіл унікальний, як для нас, наркозно-дихальний апарат, апарат УЗД, інкубатор для виходжування новонароджених, велика кількість медикаментів та іншого медичного обладнання, 20 велосипедів для служби соціальної допомоги. По оцінках того часу вантаж був оцінений на суму до 700 тисяч німецьких марок. Зінген постійно відвідували делегації кобелячан.

Результатом першого десятиліття партнерства можна назвати знайомство з європейським способом життя. Накопичувався досвід ринкових перетворень, вивчався стан життя за кордоном, щось сприймалося, щось відкидалося, а загалом у свідомості громадян приходило розуміння необхідності впровадження в повсякденне життя європейських цінностей. Неодноразово наші аграрії вивчали досвід роботи в агропромисловому комплексі Німеччини, зокрема зустрічі з німецькими фермерами дали позитивний поштовх розвитку фермерства і у кобеляцькому районі. До складу наших делегацій входили працівники медицини, молодь, спортсмени, учасники художньої самодіяльності та громадських організацій, що також в певній мірі формувало в свідомості інший спосіб життя. Німецька сторона працювала над програмою надання гуманітарної допомоги, особливо медикаментами і забезпечення хворих інсуліном, якого в той час в Україні

бракувало. За перші десять років партнерство укріпилося і вийшло на вищий рівень розвитку.

Надалі стосунки зміцнювалися і розвивалися. Партнерство заради миру, взаєморозуміння та прогресу. Можна сказати що під таким гаслом будувалися стосунки між Кобеляками та Зінгеном. Все робилося для того, щоб через спілкування торувати шлях Європейського вибору України. На жаль, цей рух іде не такими темпами як би хотілося з огляду демократії, прозорості і в підсумку досягнення стандартів життя як у країнах Європи.

Велика увага у партнерських стосунках приділялася наданню гуманітарної допомоги закладам медицини. Також завдяки німецькій допомозі зараз у Кобеляках працює дві пожежні машини, утеплено приміщення кількох шкіл. Наші юні спортсмени мали можливість взяти участь у міжнародних змаганнях. Делегації, до складу яких входили керівники району разом з представниками громадськості, фахівцями з різних сфер господарювання, неодноразово відвідували містопобратим, мали можливість побачити, вивчити досвід європейського господарювання та перенести його на терени Кобеляччини. Також, наш район неодноразово відвідували друзі з Німеччини, які були приємно вражені гостинністю та теплим прийомом, українськими піснями у виконанні народних колективів «Калина» та «Чебреці».

Сьогодні настав час якісно нового рівня взаємовідносин – активно обмінюватися інформацією, збільшити кількість делегацій різних спрямувань, що сприятиме зближенню людей. Нам завжди буде корисним досвід господарювання і життя в Німеччині для майбутнього вступу України у Євросоюз. Допомогу, яку нам надав Зінген, ми сприймали і дякували за це, але на новому етапі варто шукати взаємовигідні зв'язки. Україна має бути в Євросоюзі і мати хоч невеличкий плацдарм в Зінгені, який завжди буде надійною підтримкою нам на цьому шляху. Практика партнерства довела, що при бажанні можна жити в мирі, порозумінні та злагоді з усіма народами і творити добро, яке прості люди завжди оцінять. Ми, представники молодого покоління, продовжимо багаторічну справу українсько-німецького партнерства та спрямуємо всі свої зусилля на зміцнення дружби міст Кобеляки та Зінген, що сприятиме вирішенню глобального питання – євроінтеграції України.

**ЛЕОНІД ОПАНАСОВИЧ СМОРЖ –
ПОЛТАВСЬКИЙ ВЧЕНИЙ-КЕРАМОЛОГ**

*Нестеркіна Катерина, учениця 11 класу
Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Щербина А. М.,
учитель зарубіжної літератури*

Керамологія, за визначенням С. Пошивайло, «це система наукових знань про закономірності пізнання людиною властивостей глин, їх використання для виготовлення предметів і матеріалів різноманітного призначення...» [1, с. 875]. Історіографія українських керамологічних студій на сьогодні ще мало досліджена, тому актуальним завданням є збирання, систематизація й аналіз творчої спадщини дослідників гончарства.

Отже, **мета** нашої роботи – зібрати і систематизувати матеріал про наукові праці видатного полтавського вченого, доктора філософських наук, професора Леоніда Опанасовича Сморжа (1927-2009) в галузі української керамології.

Методи дослідження – біографічний, описовий, систематизація.

Леонід Опанасович Сморж народився 7 листопада 1927 року в селі Орданівці на Полтавщині. У 1930 році сім'я переїхала до села Опішного, а в 1934 році вони придбали будинок в селі Міські Млини. Тут Леонід Сморж закінчив семирічку. З 15-ти років воював на фронтах німецько-радянської війни. Із 1953 року навчався на філософському факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1964 році закінчив аспірантуру цього вузу. Через рік захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «Естетика», а у 1981 році – докторську дисертацію за спеціальністю «Етика і естетика». З 1997 до 2008 року був професором Київського міжнародного університету лінгвістики і права [3].

Великою заслугою Л. Сморжа-керамолога є те, що він відкрив світові імена відомих опішненських гончарів і малювальниць. Кожного майстра він знав особисто, зустрічався і переписувався з ними. Велику цінність становлять щоденники вченого, в яких відображено події 1960-х-початку 2000-х років. Листи і щоденники Л. Сморжа – це першоджерела, унікальний матеріал для вивчення гончарства Опішного.

У 1999-2002 роках у періодичних виданнях і збірниках дослідник опублікував керамологічні праці, присвячені творчості гончарки, заслуженого майстра народної творчості України О. Селюченко («Олександра Селюченко як творча особистість і художник», «Олександра Селюченко: доля і характер (до 80-ліття від дня народження)», «Олександра Селюченко як носій архетипу і міфотворець», «Олександра Селюченко

як творча індивідуальність» тощо). 2004 року Л. Смерж видав про неї монографію «Гончарівна (одержима керамікою)».

У 2001 році для журналу «Українська керамологія: Національний науковий щорічник» Л. Смерж написав статтю «Незабутні» про заслуженого майстра народної творчості України Гаврила Пошивайла і його дружину Явдоху Пошивайло. У цьому доробку викладено біографічні дані гончарів, описано їхній побут, манеру спілкування, розповіді про них інших майстрів, зроблено акцент на моральних якостях видатних українських митців.

Про життєвий і творчий шлях своєї землячки, талановитої малювальниці Параски Біляк Л. Смерж розповів у статті «Життя, віддане кераміці» (2002). Автор захоплюється її талантом, художнім смаком, людськими якостями, аналізує стиль художниці, пов'язує його з національними традиціями, пише про символіку образів.

Отже, наукова діяльність Л. Смержа як керамолога була направлена на вивчення творчої особистості в сучасному суспільстві. Його праці присвячені опішненським гончарам О. Селюченко, Г. Пошивайло та Я. Пошивайло, малювальниці П. Біляк. Епістолярна спадщина, щоденники, спогади, наукові праці Л. Смержа – безцінне джерело подальшого розвитку української керамології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пошивайло С. Історія та історіографія української культурної керамології (1900—1920). *Народознавчі зошити*. № 4 (124), 2015. С. 875-877.
2. Прокопенко І. До дня народження філософа й колекціонера опішненської кераміки Леоніда Смержа. URL: <https://www.facebook.com/MuseumOfPotteryInOpishnya> (Дата звернення: 26. 09. 2022)
3. Смерж Леонід Панасович. Персоналії. Інститут керамології, Відділення Інституту народознавства НАН України. URL: <http://www.opishne-museum.gov.ua/uk/shop/59--2003-1> (Дата звернення: 26.08.2022).

СПІВЕЦЬ ПОСУЛЛЯ – СТАРОВИНИ І СУЧАСНОСТІ

*Павліченко Наталія, учениця 10 класу
Лубенської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 10 Лубенської міської ради
Полтавської області
Керівник: Медведєва Л. С.,
учитель математики*

Історія українського народу свідчить, що попри постійні утиски на національному ґрунті, українська культура не припиняла свого поступу. Представники прогресивної інтелігенції доклали чимало зусиль для українського культурно-національного відродження, формування національної свідомості, а значить, становлення й розвитку українського

суспільства. Кожна яскрава, талановита людина проживає, відтворює себе у своїй роботі. Особливо це стосується життя і творчості художника. Особисті враження від сприйняття навколишнього світу впливають на мистецьке становлення майстра. Так відбулося і у творчості відомого українського художника – Василя Івановича Семенюти.

Актуальність теми зумовлена суспільною значимістю вивчення біографії, життєвого шляху нашого земляка, посиленням інтересу до творчості художника, а також потребою познайомитися з його багатогранною спадщиною.

Хоч і народився живописець на Сумщині, однак усе життя прожив у Лубнах і вважав Полтавщину своєю малою батьківщиною. А тому кожне полотно художника – то палке освідчення в любові до Посупля, його чарівної природи. Він був наділений особливим талантом помічати величне й неповторне у, здавалося б, непоказних, звичайних краєвидах.

З 1955 по 1975 рр. Василь Іванович – директор Лубенського краєзнавчого музею. Він зібрав багато експонатів, створив новий музей, написав ряд краєзнавчих розробок і історичних довідок про Лубни, про художників які там працювали. Одночасно в 1955 році він організував в Лубнах художню студію, якою і керував 20 років. З неї вийшло багато нині відомих художників, скульпторів, архітекторів, дизайнерів.

У 1975 році за ініціати́ви Васи́ля Семеню́ти в Лубнах відкривається дитяча художня школа, директором якої він був до 1997 року. За його ініціати́ви в Лубнах було засновано проведення республіканських художніх виставок «Лубенська художня весна», де демонструвалися твори митців з усієї України. З юнацьких років Василь Семенюта збирав твори художників і згодом відкриває в Лубнах галерею образотворчого мистецтва.

Життя швидкоплинне, а мистецтво вічне. Людину можна не знати, а твори її примушують знати і постійно пам'ятати. Прекрасний живопис, ліричні мотиви, поетична думка автора, незрівнянні красоти полтавської природи – все це в комплексі думок і почуттів діє на глядача.

Він славить імена представників полтавської землі, його талантом повниться скарбниця національної культури.

**КАТЕРИНА СКАРЖИНЬСКА – ФУНДАТОРКА ПЕРШОГО ПРИВАТНОГО
МУЗЕЮ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОГО ПРОФІЛЮ
НА ТЕРЕНАХ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ**

Прийма Руслана, учениця 9-В класу

Ліцею № 17 «Інтелект»

Полтавської міської ради

Керівник: Данильченко А. В., вчитель історії

Діяльність меценатки К. М. Скаржинської – це яскравий приклад становлення національного музейництва кінця XIX – початку XX ст. Її приватні зібрання, за образним висловом М. Я. Рудинського, лягли «наріжним каменем» в основу збірок Полтавського краєзнавчого та інших музеїв краю і стали об'єктом національної історико-культурної спадщини.

Катерина Миколаївна Скаржинська, уроджена Райзер, народилася 7(19) лютого 1852 р у селищі Постава-Мука Полтавської губернії. Дворянка, донька великого землевласника Лубенського повіту отримала домашнє виховання і здала екстерном іспити за курс гімназії. У 14 років була заручена з офіцером М. Г. Скаржинським, в подальшому генерал-майором у відставці. Будучи вже заміжною, вона продовжила здобувати освіту на Бестужевських вищих жіночих курсах у Санкт-Петербурзі. З 1874 р. в маєтках Райзерів і Скаржинських збираються колекції старожитностей, які 1881р. перевозяться до с. Круглика – рідного маєтку подружжя. Варто наголосити, що на 1880-ті – початок 1890-х рр. музей був єдиною археологічною установою в межах Полтавської губернії, що своєю чергою, досить переконливо засвідчує його неоціненний внесок у розвиток археології у Лівобережній Україні.

Великий внесок у формування колекцій та вплив на наукове спрямування закладу мали київський нумізмат і археолог Карл Васильович Болсуновський (1838-1924) та відомий український етнограф і публіцист Василь Петрович Горленко (1853-1907). Перший закуповував для музею археологічні знахідки у київських та одеських антикварів, а другий був науковим консультантом співробітників музею, а також першим популяризатором музейних колекцій. Важливе значення у діяльності музею мали наукові контакти і безпосереднє спілкування місцевих краєзнавців із багатьма відомими вченими, колекціонерами, які охоче приїздили до Лубен.

Досить вагомим напрямом роботи музею була видавнича діяльність. Систематичний каталог колекцій до друку готували співробітники музею за участю В. Б. Антоновича, А. П. Зосімовича, художника В. І. Уванова. Лубенським музеєм було видано низку брошур на краєзнавчу тематику. Водночас музей мав значне культурно-освітнє значення, пробуджував зацікавлення до минулого краю серед широ-

ких верств суспільства. Вхід до музею був безкоштовним, що сприяло збільшенню чисельності відвідувачів, щоденна кількість яких на 1900 р. сягала 300 чол. Спочатку музей був орієнтований на відвідувача-фахівця, хоча згодом його почали з відвідувати всі охочі.

Попри свої вподобання в історичній та археологічній сферах, Катерина Миколаївна Скаржинська цікавилась народними великодніми яйцями, колекція яких у 1898 р. нараховувала 2123 одиниці. Писанки були зібрані з 18 губерній спільними зусиллями К. М. Скаржинської, М. Ф. Сумцова, В. М. Ястребовова та ін. Варто зазначити, що у зібранні музею нараховувалось 65 ікон та образків: емалеві, мідні, виконані на полотні, перламутрі, різьблені по кипарису. Найдавніші з них відносилися до XVI-XVII ст. Отже, колекція К. М. Скаржинської також є важливим джерелом вивчення духовного життя Полтавщини XVIII-XIX ст. Закономірно, активна участь у археологічних, етнографічних та мистецьких виставках, листування з поважними діячами науки і культури сприяли зростанню фондів музею та його популярності, а саму меценатку обрали почесним членом Полтавської вченої архівної комісії, Товариства любителів природознавства, антропології та етнографії.

Таким чином можемо дійти висновку, що заснування Лубенського музею К. М. Скаржинською є вагомим внеском та яскравим явищем на тлі становлення національного музейництва, історичної та археологічної наук, видавничої справи кінця XIX – початку XX ст. Музей був першим великим приватним загальнодоступним зібранням краєзнавчого характеру не тільки на Полтавщині, але й в Україні, відзначався різноманітними формами громадсько-культурної роботи, а археологічне зібрання музею і нині є ґрунтовною базою вивчення давньої історії, і є вагомою складовою музейного фонду України.

У НАШОМУ КРАЇ ВІДЧУВАЄТЬСЯ ГОГОЛЬ...

Савчук Олександра, учениця 9-В класу
Опорного закладу освіти «Миргородський лицей
імені І. А. Зубковського
Миргородської міської ради
Керівник: Гаврись В. С., вчитель української
мови та літератури

Процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві, змінюють і світобачення, і спосіб мислення людей. Останнім часом особливої актуальності набуває вивчення творчої спадщини видатних письменників саме з позиції народознавчого характеру.

Творче надбання Миколи Гоголя є об'єктом дослідження різноманітних галузей науки. На мою думку, детального аналізу та вивчення

зараз потребують твори письменника з точки зору їх етнокультурного та народознавчого спрямування. Дане питання цікавить багатьох учених.

Микола Гоголь переконливо, яскраво і захопливо описував українське життя. Саме завдяки йому світ дізнався про легендарний Сорочинський ярмарок, що зберіг привабливість і неповторність, завдячуючи якій наш край вважається душою України.

Під час навчання у Ніжинській гімназії Гоголь записує все, що стосується української тематики, у зошиті, який сам називає «Книга всякої всячини, або Допоміжна енциклопедія». Її вважають початком роботи над «Вечорами на хуторі біля Диканьки». Я переконана, що більш детального висвітлення потребують питання впливу усної народної творчості та світоглядних уявлень українців на творчість М. Гоголя. Глибше зрозуміти спадщину нашого видатного земляка допомагають унікальні документи про його сім'ю та предків.

Як виявляється, від народження Микола Гоголь був зовсім не Гоголь: прізвище його по батькові – Яновський, бо дід його походив із польської шляхти, але у книзі, до якої записували лише корінних дворян, був записаний із додатком Гоголь.

Багато літераторів знали «юного генія з України» під подвійним прізвищем чи просто як Яновського. З початку 1832 року Микола Васильович підписується лише першою частиною прізвища – Гоголь. Цей факт біографії мав не дуже приємні наслідки для письменника: Гоголь-Яновський був викреслений зі списку претендентів на викладання в університеті. Не взяла до уваги навіть той факт, що по лінії бабусі з боку батька він був родичем знатних козацьких родів, хоча не цурався свого польського коріння, знав мову.

І сьогодні точаться суперечки: Микола Гоголь – український чи російський письменник? Софія Миколаївна Данилевська (уроджена Бикова) була правнучкою матері письменника, правнучкою О. С. Пушкіна, проживала в Полтаві у ХХ столітті і була стурбована тим, що вчені замовчували польське коріння Миколи Гоголя. Проте сам він, чиї предки перебралися в Україну з Польщі за більш ніж сто років до його народження, вважав себе українським письменником, українцем. У сім'ї розмовляли українською. Та як могли говорити саме на Миргородщині? У 70-х роках ХХ століття в обласній газеті (на кшталт «Комсомолец Полтавщини») друкувалися матеріали про родинні зв'язки Гоголя і Пушкіна, про їхніх нащадків, які мешкали в Полтаві, зокрема і про Софію Данилевську. Сама вона вважала, що Гоголь «по крові та за мовою» належить і Польщі. Хоча дехто звинувачує письменника у зраді рідної мови. 1830 року в листі він відповідає матері, що буде писати іноземною мовою. Чи справді було так, напевне ніхто не знає.

Гоголь відомий як російський письменник, його твори вивчалися на уроках літератури. Та влітку 2022 року почалася дискусія, чи до-

цільно залишати у шкільній програмі твори письменників, які писали російською мовою і були пов'язані з росією. Пропонували вилучити з програми і твори Гоголя... Залишили. А далі покаже час...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Микола Гоголь і світова культура : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 185-річчю письменника. – К, Ніжин: Держ. пед. ін-т ім. М. В. Гоголя, 1994.
2. Опанасенко С. Нерозгадана таємниця Миколи Гоголя / С. Опанасенко // Україна. – 2008. – № 4. – С. 90-93.
3. Полторацький О. І. Мандри Гоголя : повість / О. І. Полторацький. – К. : Рад. письм., 1972. – 278 с

ІНТЕЛІГЕНТ, ЗАЛЮБЛЕНИЙ У ПРИРОДУ

*Щербак Артем, учень 8-А класу
Гребінківської гімназії Гребінківської міської ради
Полтавської області*

*Керівник: Шаповал Л. І., учитель української
мови та літератури*

Важко уявити пересічного гребінківця, який би жодного разу не побував у «парку Перевери», що знаходиться у передмісті Гребінки, в с. Бесідівщина. Багато років поспіль там відбувалися районні туристичні зльоти школярів. Жодне з тутешніх весіль не відбувається без фотосесій на його території. Але все менше гребінківців замислюється, чому це місце має таку назву і як воно тут з'явилося.

Парк імені Г. Перевери – пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення, названий на честь Григорія Перевери, вчителя місцевої школи, який разом зі своїми учнями його заклав. Якщо парк відомий і поза межами Гребінківщини, то постать його творця маловивчена й частково забута: у краєзнавчому музеї є вирізки лише кількох публікацій з районної газети різних років.

Після спілкування з внучкою Григорія Васильовича, Катрущенко Катериною Олексіївною, вдалося більше дізнатися про цю непересічну особистість. Народився він у 1903 р. в багатодітній селянській родині в с. Малютинці на Пирятинщині. У родині й до сьогодні побуває легенда про походження їхнього прізвища. Один із предків, кріпак на прізвище Ільєнко, втік від пана, тим самим докорінно перевернув своє життя, почав жити вільно, по-козацьки, й прізвище знайшлося – Перевера: «той, що перемінився, або почав нове життя»; «перевернувся на вільного чоловіка-козака». Григорій Васильович це знав і тому дуже любив співати козацькі пісні, особливо пісню «Ой поїхав з України козак молоденький».

Здобув аграрну освіту на Чернігівщині, там познайомився з майбутньою дружиною Палажкою. Згодом закінчив педагогічні курси в Пирятині і з 1927 р., переїхав у Корсаківщину (Бесідівщину), став працювати вчителем та завідувачем новоствореної початкової школи. Працюючи, захопився садінням дерев, залучаючи до цього й своїх учнів. Ще до війни був нагороджений медаллю «За доблестный труд», яку отримав із рук найвищих керівників у Москві. Під час Голодомору 1932-33 рр., щоб вижити, патефон, який у них був, обміняли на продукти. Під час Другої світової воював, потрапив до полону. Уже після війни хворий, виснажений, пішки повернувся додому. До кінця життя він постійно відчував до себе недовіру з боку партійного керівництва за те, що побував у німецько-фашистському полоні.

У 1946 р. засновано парк площею 10 га. Працюючи разом із учнями та однодумцями, він створив красиві тополеві та березові алеї. Сумлінно віддавався вчительству та роботі на землі. Григорій сам вирощував саджанці з насіння, яке йому надсилали навіть із Далекого Сходу, дещо замовляв у розсадниках. З'явилися тут і небачені досі в Україні дерева: бархат амурський, туя, навіть пробкове дерево.

Разом подружжя Перевер виховало двох дочок: Тетяну та Олександру. Вони продовжили вчительську династію батька. Зокрема, Тетяна Григорівна викладала географію, тривалий час працювала в Гребінківській гімназії, де її до цього часу пам'ятають нинішні вчителі Наталенко О. А. і Гацула Н. П. Теперішній директор Гребінківської гімназії Отченко О. П. – її колишній учень. У 1980 р. були посаджені останні під його наглядом деревця берізок, лип, сосен, що з'єднали парк із Бесідівщиною. А у 1983 р. Григорій Васильович пішов із життя.

У 1969 р. Корсаківський парк визнано об'єктом охорони природи, у 1993 р. перейменовано на Бесідівщинський парк ім. Г. Перевери, розширено його площу до 27,4 га. У народі говорять просто: «парк Перевери», «поїхали до Перевери», «відпочинемо у Перевери». Це найбільше визнання роботи, найвищий прояв шани від своїх земляків людині, що поєднала педагогіку, землеробство з любов'ю до Батьківщини.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПОЛТАВЩИНІ

Федорова М. А.

Невичерпний Сковорода: історія однієї книги 3

Дідусенко Г. А.

Образ Г. С. Сковороди у творчості І. П. Кавалерідзе 6

Копилець Є. В.

Пам'ятники, присвячені Полтавській битві: сучасний контекст 10

АРХЕОЛОГІЧНЕ ТА ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВТВО

Вобла Анастасія,

Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка

Полтавський період національної реліквії:

Пересопницьке Євангеліє в стінах краєзнавчого музею 13

Кузуб Дмитро,

Полтавська обласна Мала академія наук, Ліцей №14 «Здоров'я»

Полтавської міської ради

Легенда української авіації – полковник Олександр Оксанченко 16

Святелик Анна,

Глобинський центр дитячої та юнацької творчості,

Глобинський ліцей № 1 імені В. Є. Курченка Глобинської міської ради

Кременчуцького району Полтавської області

Волонтерський загін «Невтомні бабусі» –

унікальне явище волонтерського руху на Полтавщині 18

Скрипніченко Ангеліна,

Опришківська гімназія Глобинської міської ради

Кременчуцького району Полтавської області

І кожен українець мусить знати

Героїв, що моляться за нас з небес... 20

Сагло Вікторія,

Опорний заклад «Калайдинцівська загальноосвітня школа
I-III ступенів імені Ф. Д. Рубцова Лубенської міської ради
Лубенського району Полтавської області»

Клепачівська скіфія 22

Сухаревська Софія,

Центр позашкільної освіти Миргородської міської ради

Видатні місця Дібрівки 24

Морозова Юлія,

Глобинська гімназія № 3 Глобинської міської ради

Війна очима Сковороди 26

Сорочан Сергій,

Комунальний заклад «Полтавська ЗОШ I-III ступенів № 20
імені Бориса Сергі Полтавської міської ради Полтавської області»

Благословенні ви, сліди мандрівника Сковороди! 28

Кобзуненко Дар'я,

Опорний заклад освіти «Миргородський ліцей «Лінгвіст»

Миргородської міської ради Полтавської області

Батько і донька віддали життя за Україну 30

Войтенко Владислава,

Комунальний заклад «Полтавська ЗОШ I-III ступенів № 20
імені Бориса Сергі Полтавської міської ради Полтавської області»

Постать Григорія Сковороди в контексті війни 32

Рокитна Анжела,

Петрівська гімназія – філія Великокринківського ліцею,

Глобинський центр дитячої та юнацької творчості Глобинської

міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Духовна спадщина села 34

Запека Андрій,

Комунальний заклад «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання, туризму і
краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»
Свідок української революції
(діяльність Українського клубу в м. Полтава) 36

Ревуцька Юлія,

Опорний заклад «Вовчицький ліцей імені В.Ф. Мицика
Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області»
«Історичний слід» у діяльності
Лубенського Наукового Товариства 39

Фань Євгенія,

Опорний заклад «Калайдинцівська ЗОШ I-III ступенів
імені Ф. Д. Рубцова
Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області»
М. Міхновський – ідеолог державної самостійності України 40

Кандрін Натан,

Кобеляцька станція юних туристів Кобеляцької міської ради
Полтавської області
Повстання отамана Левченка 43

Гордієнко Костянтин,

Новоселівська загальноосвітня школа I-III ступенів
Новоселівської сільської ради Полтавського району
Полтавської області
Мультимедійний електронний посібник
«Михайло Гаврилко – митець і патріот з полтавської землі» –
сучасний засіб долучення до історичного пізнання 46

ФОЛЬКЛОР ТА ЕТНОГРАФІЯ

Бойко Дарина,

ОЗ «Тарандинцівська ЗОШ I-III ступенів» Новооржицької ОТГ
Лубенського району Полтавської області, КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Очеретяна стріха
як автентичний елемент сучасної архітектури 49

Бутурлим Тетяна,

КЗ «Полтавська ЗОШ I-III ступенів № 20 імені Бориса Серги
Полтавської міської ради Полтавської області»
Образ сопілки у фольклорі Полтавщини 50

Василенко Ангеліна,

Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 1
Лубенської міської ради Полтавської області
Застиглі миті життя 52

Давиденко Катерина,

КЗ «Полтавська ЗОШ I-III ступенів № 20 імені Бориса Серги
Полтавської міської ради Полтавської області»
«Очі» хати 54

Кравченко Станіслав,

ОЗ «Хорольська гімназія Хорольської міської ради
Лубенського району Полтавської області»
Григорій Сковорода – музикант 55

Крамаренко Анастасія,

ОЗ Гребінківська ЗОШ I-III ступенів № 4
Гребінківської міської ради Полтавської області
Еволюція весільної сукні 58

Лиховид Анна,

КЗ «Полтавська ЗОШ I-III ступенів № 20 імені Бориса Серги
Полтавської міської ради Полтавської області»
Полтавська вишивка крізь століття 59

П'ятницька Ірина, ОЗ «Вирішальненська ЗОШ I-III ступенів Сенчанської сільської ради Полтавської області» Українське весілля в селі Вирішальне (2-га половина XX століття)	61
--	----

Скрипніченко Ангеліна, Опришківська гімназія Глобинської міської ради Зміни у весільній обрядовості українців у другій половині XX та початку XXI століття: за свідченнями та спогадами жителів села Опришки Кременчуцького району Полтавської області	63
---	----

Федорченко Євген, Гребінківська гімназія Гребінківської міської ради Полтавської області Їдь тихо – обминеш лихо	65
--	----

Косяк Софія, ОЗ «Тарандинцівська ЗОШ I-III ступенів» Новооржицької ОТГ Лубенського району Полтавської області, КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» Лубенські очіпки	66
--	----

Волювач Владислава, Максимівська гімназія Піщанської сільської ради Скрина в народній традиції Полтавщини	68
--	----

Шульженко Назар, Пирятинський ліцей № 6 Пирятинської міської ради Полтавської області Вишивані візерунки полтавської майстрині	70
--	----

ГЕОГРАФІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ КРАСЗНАВТВО

Бещенко Катерина,

Опорний заклад «Кобеляцький ліцей № 1 Кобеляцької міської ради
Полтавської області»

Інформаційні технології та здоров'я дітей 72

Калашник Анна,

Центр дитячої та юнацької творчості Горішньоплавнівської міської
ради Кременчуцького району Полтавської області

Конвертація наукових біологічних ілюстрацій

як спосіб збереження біорізноманіття 75

Кононенко Всеволод,

Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 2 Лубенської міської ради

Полтавської області, Дитячо-юнацький клуб спортивного
орієнтування і туризму «Валтекс»

Оцінка забруднення атмосферного повітря

в районі Дендропарку міста Лубен 76

Пилипенко Аріна,

Глобинська гімназія № 3 Глобинської міської ради Полтавської
області, Глобинський центр дитячої та юнацької творчості

Водно-екологічні проблеми річки Хорол 78

Семенова Ярослава,

Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 2 Лубенської міської ради

Полтавської області, Дитячо-юнацький клуб спортивного
орієнтування і туризму «Валтекс»

Біоекологічні особливості та декоративні якості

барбарису звичайного в межах

Лубенського дендропарку імені В. Байтали 80

Боряк Максим,

Ручківська гімназія Петрівсько-Роменської сільської ради

Миргородського району Полтавської області

Сучасний стан правої притоки Хоролу – річки Татарина 82

Гамза Дмитро,

Березовуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради

Миргородського району Полтавської області

Ландшафтна структура ключової ділянки села Ручки 84

Келеп Ярина,

Лубенська спеціалізована школа I-III ступеня № 6 Лубенської міської ради Полтавської області, **Говденко Артем,**
Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 1 Лубенської міської ради Полтавської області, Дитячо-юнацький клуб спортивного орієнтування і туризму «Валтекс»
Висачківський соляний купол – прояв соляної тектоніки в межах Дніпровсько-Донецької западини 85

Лях Вероніка,

Опорний заклад «Кобеляцький ліцей № 1 Кобеляцької міської ради Полтавської області»
Демографічна ситуація на Кобеляччині 87

Назаренко Дарія,

Михайлівський ліцей Михайлівської сільської ради Полтавського району Полтавської області
Вплив природних та міграційних чинників на демографічну ситуацію сільської Михайлівської територіальної громади 90

Пуденко Віктор,

Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради
Характеристика урболандшафтів міста Полтави 91

Сухопара Микита,

Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 3 Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області, Дитячо-юнацький клуб спортивного орієнтування і туризму «Валтекс»
Мікрокліматичні відмінності в місті Лубни та вплив зелених зон на їхнє формування 93

Богомаз Еліна, Щолокова Валерія,

КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Пам'ять, увічнена в деревах: Сковородівські дуби на Полтавщині 94

КУЛЬТУРА РІДНОГО КРАЮ ТА МУЗЕЙНА СПРАВА

Іванова Дарина,

Максимівська гімназія Піщанської сільської ради Гастрономічні
вподобання Григорія Сковороди 97

Неділько Аліна,

Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 8
Лубенської міської ради Полтавської області
Мотив щастя у збірці Григорія Сковороди
«Сад божественних пісень» 99

Ярмола Дар'я,

Пологівська гімназія Новосанжарської селищної ради
Полтавської області
Лікар від Бога 101

Захарова Ліка,

Глобинський ЦДЮТ, Глобинська гімназія № 3
Глобинської міської ради
Раїса Кириченко – знакова постать
в культурному та духовному житті Полтавщини 104

Комар Дмитро,

Кременчуцький ліцей № 5 імені Т. Г. Шевченка
Кременчуцької міської ради Володимир Стадниченко –
послідовник ідей Григорія Сковороди 106

Коротіна Поліна,

Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Постать Євгена Плужника
в контексті Розстріляного Відродження 107

Крятенко Дарина, Нестеренко Вероніка

Опорний заклад «Кобеляцький ліцей № 1
Кобеляцької міської ради Полтавської області»
Михайло Черненко – чарівник пензля і різця 109

Пиляй Ольга,

Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського
Леонід Опанасович Сморг:
людина, закохана в народне мистецтво 111

Лазько Євгеній,

Кобеляцька станція юних туристів
Кобеляцької міської ради Полтавської області
Глобальна європейська інтеграція простих громадян 113

Нестеркіна Катерина,

Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Леонід Опанасович Сморг – полтавський вчений-керамолог 116

Павліченко Наталія,

Лубенська ЗОШ I-III ступенів № 10 Лубенської міської ради
Полтавської області Співець Посулля –
старовини і сучасності 117

Прийма Руслана,

Ліцей № 17 «Інтелект» Полтавської міської ради
Катерина Скаржинська – фундаторка
першого приватного музею історико-краєзнавчого профілю
на теренах Лівобережної України 119

Савчук Олександра,

Опорний заклад освіти «Миргородський ліцей
імені І. А. Зубковського Миргородської міської ради
У нашому краї відчувається Гоголь... 120

Щербак Артем,

Гребінківська гімназія Гребінківської міської ради Полтавської області
Інтелігент, залюблений у природу 122

Науково-популярне видання

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XIII обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Технічний редактор – Момот О. О.
Комп'ютерне верстання та складання – Пінчук О. Ф.

Ум. друк. арк. 7,79.
Зам. № 941.

Видавець: ТОВ "Фірма "Техсервіс".
Адреса: 36011, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2.
Тел.: (0532) 56-36-71.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4421 від 16. 10. 2012 р.